

“Takk som spør”

*En kvalitativ studie om hvordan barnevernet
oppleves av barn og ungdom som har levd
med vold i familien*

Tonje Steen

Masteroppgave ved institutt for klinisk medisin
Det medisinske fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

2. mai 2012

“Takk som spør”

En kvalitativ studie om hvordan barnevernet oppleves av barn og ungdom som har levd med vold i familien.

© Forfatter Steen, Tonje

År 2012

Tittel: ”Takk som spør”. En kvalitativ studie om hvordan barnevernet oppleves av barn og ungdom som har levd med vold i familien.

Forfatter Tonje Steen

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Kopsisenteret Kongsberg AS

Sammendrag

Denne masteroppgaven handler om hvordan barnevernet oppleves av barn og ungdom som har levd med vold i familien. Oppgaven er basert på kvalitative intervjuer, og temaene som barna har vektlagt er analysert i lys av lovverk og retningslinjer styrende for barnevernet.

Forskning om vold i familien har vært økende de siste årene og en vet etter hvert mye om konsekvensene volden har. Fokus på barnas egne erfaringer er et nyere forskningsområde, men har vist en vekst i den senere tiden (Øverlien, 2010).

Barna er eksperter på egne erfaringer og deres oppfatninger av barnevernet anses som viktig fordi barnevernet nettopp skal verne om barna, og er den hjelpeinstansen som skal sikre barnas rett til beskyttelse og omsorg. Et sosialkonstruktivistisk perspektiv ligger til grunn i det at det er barnas refleksjoner om egen livsverden som skal utforskes. Barna betraktes som aktivt handlende subjekter, samtidig som de er avhengige av voksne (James og Prout, 1990). De inngår i sosiale konstruksjoner i sine omgivelser og påvirkes gjensidig av mennesker og miljø, slik at en transaksjonsmodell vil belyse forståelsen av deres utvikling, som også innebærer et tverrfaglig fokus (Sameroff og Mackenzie, 2003; Kvello, 2008).

Gjennom analysemetoden Interpretative Phenomenological Analysis er datamateriale kategorisert i følgende tre temaområder: Noen å snakke med, kjennskap til barnevernet og medvirkning.

Tittelen på oppgaven "Takk som spør" illustrerer ett av hovedfunnene som er at barna fremhever betydningen av voksne som spør. De ønsker at voksne skal spørre mer, når de ser tegn på at barna har det vanskelig. Samtlige av barna formidler at de setter pris på å få snakket med noen om voldsopplevelsene og hjemmesituasjonen, og de fleste snakker med fortrolige venner. De beskriver også viktige hindringer ved å fortelle, som handler både om redsel for å bli flyttet ut av hjemmet eller represalier fra voldsutøver, men også at de ikke hadde noen å fortelle til, og ikke visste at det fantes hjelp da voldshandlingene pågikk.

Opplevelsene og erfaringene barna beskriver av barnevernet er variert. Selv om de fleste har hatt kontakt, ser det ut til at kontakten har vært sporadisk, mens endel aldri har vært i kontakt med barnevernet. Mange av barna er usikre på om barnevernet har vært inne i bildet, da de selv ikke har vært involvert. Ingen av barna uttrykker at det er feil at barnevernet har grepet inn, mens flere etterspør tydeligere tilstedeværelse i forhold til mer og tidligere hjelp fra

barnevernet. Samtidig som de viser en ambivalens i forhold til barnevernet, og lojalitetsdilemmaer i forhold til foreldrene, er mange av barna konkrete i sine råd til hva voksne skal gjøre for barn som opplever vold i familien.

Barna opplever i variert grad at deres perspektiv blir prioritert ved at de blir hørt eller ved at de får mulighet til å si sin mening. Noen understreker viktigheten av kombinasjonen av å få bli tatt med på avgjørelser, samtidig som voksne bør bestemme.

Barna i denne oppgaven beskriver få opplevelser av et kontinuerlig og helhetlig samarbeid mellom de ulike aktørene og arenaene i deres oppvekstmiljø. De belyser behov og rettigheter som er ivaretatt i lovverk og barnekonvensjonen, som for eksempel å bli hørt og å få leve i trygghet, men som i ulik grad oppleves av barna selv i deres hverdag. Fremstillingen viser flere dobbeltheter i både barnevernets rolle og barnas opplevelser, samt temaer som er komplekse og som avhenger av hverandre. Få av barna i studien har noen reell opplevelse av barnevernet før de er ungdom, og gjerne etter de har vært på krisesenter.

For at barnevernet skal få hjulpet barn som lever med vold i familien, må de kjenne til barna. Det betyr at andre i barnas omgivelser må melde fra om sine bekymringer. For at barna skal ha håp om hjelp og våge å fortelle om vold, må de vite at det finnes en hjelpeinstans som er til for dem. Hva som spiller inn i forhold til at barn som lever med vold i familien kan få bedre kjennskap til barnevernet som hjelpeinstans blir satt fokus på i diskusjonskapittelet.

Forord

Denne masteroppgaven er en avslutning på tre spennende år med faglig fordypning innenfor mitt interessefelt. Jobb og studier på samme tid er både givende og utfordrende, og hovedsakelig har det bidratt til en god kombinasjon av teori og praksis som har økt min bevissthet og kunnskap om psykososialt arbeid, med vekt på barn, vold og traumer spesielt.

Takk til alle barna og ungdommene jeg har møtt i min arbeidspraksis gjennom årenes løp, som har gitt meg rike erfaringer og bidratt til å styrke min interesse for barnevernfeltet.

En stor takk til min veileder Carolina Øverlien som gjennom engasjert veiledning har bidratt med viktige og nyttige innspill, samt vist en god balanse i fleksibilitet og pådriv.

I tillegg en takk til Carolina Øverlien for muligheten jeg fikk til å benytte datamateriale fra ditt prosjekt, med verdifulle uttalelser fra barna og ungdommene selv. Takk til dere barn og ungdom som bidrar med deres stemme! Det er å håpe at flere kan dele Dennis sin opplevelse av barnevernet når han sier: "Jeg synes det er fint, jeg".

Takk til min arbeidsgiver som har gjort det tidsmessig og økonomisk mulig for meg å gjennomføre utdanningen og for tilrettelegging i skriveprosessen. Takk til mine kollegaer for de ekstra belastninger det må ha medført.

Jeg er spesielt takknemlig overfor familien min, med småguttene som gir inspirasjon til det fulle, og ikke minst han store som har gjort skriveprosessen praktisk mulig for meg, i tillegg til motivasjon og oppvartning. Takk også til besteforeldre som stiller opp så fort behovet melder seg.

Til slutt, takk til studievenninner for motivasjon og støtte. Takk til venninner for oppmuntring og avkopling.

Kongsberg, 25. april 2012

Tonje Steen

Innholdsfortegnelse

“Takk som spør”	4
Sammendrag.....	6
Forord	10
Innholdsfortegnelse	11
1 Innledning	14
1.1 Begrepsavklaring	14
1.2 Omfang av vold i familien	16
1.3 Konsekvenser av vold for barna	16
1.4 Forskning, vold og barnevern.....	17
1.5 Formål og problemstilling	18
1.6 Faglig og teoretisk tilnærming.....	19
1.7 Analysemetode	19
1.8 Oppgavens struktur.....	20
2 Teoretisk rammeverk	21
2.1 Perspektiver på barn og barndom	21
2.1.1 Dagens syn på barn som subjekter og aktører	22
2.2 Transaksjonsmodellen.....	24
2.3 Lovverk og barnevernets mandat.....	25
2.3.1 Barnevernloven og barnekonvensjonen	26
2.3.1.1 Barns rett til beskyttelse mot vold.....	26
2.3.1.2 Barnets beste	28
2.3.1.3 Barnets rett til medvirkning	29
2.4 Tall på barn som får hjelp av barnevernet.....	30
2.5 Fra teori til praksis	30
3 Metodisk tilnærming.....	32
3.1 Forskningsdesign og metode	32
3.2 Kvalitativt forskningsintervju.....	33
3.2.1 Rekruttering og utvalg.....	33
3.2.2 Informantene.....	34
3.3 Vitenskapsteoretisk posisjon og analyse	35

3.3.1 Fenomenologi	35
3.3.2 Hermeneutikk.....	36
3.4 Forforståelse	37
3.5 Analytisk tilnærming	37
3.5.1 Interpretative Phenomenological Analysis	38
3.5.2 Analysens oppbygging	39
3.6 Kvalitetskrav.....	41
3.7 Etske betraktninger og barn som informanter	43
4 Funn med analyse	46
4.1 Noen å snakke med	47
4.1.1 Betydningen av venner.....	47
4.1.2 Å fortelle til voksne.....	49
Ingen å få hjelp av.....	51
Om å si fra selv	53
Voksne må våge å spørre og tåle å lytte.....	54
4.1.3 Oppsummerende drøfting	57
4.2 Kjennskap til barnevernet.....	58
4.2.1 Visste ikke om eller tenkte ikke på barnevernet	58
4.2.2 Barnevernet som slemme, skumle og ganske flinke	60
4.2.3 Ambivalens i forhold til barnevernet og til foreldrene.....	62
4.2.4 Oppsummerende drøfting	65
4.3 Medvirkning	66
4.3.1 Å bli sett, hørt og tatt på alvor	66
4.3.2 Informasjon og sammenheng.....	72
4.3.3 Hjelpen skulle kommet tidligere	74
4.3.4 Å delta og å få si sin mening	77
4.3.5 Oppsummerende drøfting.....	80
5 Diskusjon	82
5.1 Oppsummering av hovedfunn	82
5.2 Hvilke faktorer kan bidra til at barn som opplever vold i familien skal få bedre kjennskap til barnevernet?	83
6 Avslutning	88
Litteraturliste	91

Vedlegg 1: Eksempel matrise	101
Vedlegg 2: Tegn og symboler	104

1 Innledning

Familien og hjemmet skal gjerne assosieres med trygghet og beskyttelse. Temaet vold er derfor forbundet med tabu og skam, noe som gjør at volden som involverer barn ofte skjer i det skjulte (Leira, 1990).

Vold mot barn foregår i alle land og i alle samfunnslag og problematikken er så alvorlig at Verdens helseorganisasjon regner vold som et folkehelseproblem (World Health Organization, 2002). Vold i hjemmet viser seg å være et så utbredt fenomen at det utgjør et samfunnsproblem (Justis- og politidepartementet, 2003).

Denne oppgaven handler om hvordan barnevernet oppleves av barn og ungdom som har levd med vold i familien. Studien baserer seg på dybdeintervjuer med 25 barn og ungdommer som hovedsakelig har opplevd vold fra far eller stefar, mot mor.

1.1 Begrepsavklaring

Barn og ungdom

Barn defineres i utgangspunktet som de mellom 0-18 år jf. definisjonen av barn i FNs konvensjon om barnets rettigheter, samt Lov om barneverntjenester. Studien består av barn mellom 8 og 20 år, slik at informanten på 20 år også inkluderes. Betegnelsen barn og ungdom brukes vekselvis.

Familie

Familiebegrepet involverer barnet og dets biologiske foreldre, eller personer som ikke er i slekt med barnet, som mors eller fars samboer/kjæreste eller ektefelle som bor sammen med barnet.

Vold i familien

Vold i familien er betegnelsen som vil bli brukt i denne oppgaven, og handler hovedsakelig om volden barna opplever fra far/stefar mot mor. Andre måter å omtale fenomenet på er vold i nære relasjoner, vold i hjemmet og familievold. Vold er gjerne ikke et isolert fenomen, men en del av et større problemkompleks. Det finnes heller ingen allmenngyldig definisjon av voldsbegrepet. Det endrer seg over tid og kulturell tilhørighet påvirker blant annet

oppfatningen av fenomenet (Pape og Stefansen, 2004). Definisjoner relevant for forståelsen av fenomenet i denne oppgaven presenteres i det følgende.

Isdals (2002) definisjon favner flere aspekter ved begrepet: “Vold er enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får den personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil” (Isdal, 2002, s. 36).

Isdal deler volden inn i fysisk, seksuell, materiell, psykisk, latent og motvold. Denne definisjonen vektlegger voldens funksjon, som er vesentlig når vi snakker om barnas opplevelser.

Europarådets (1985) forståelse av voldsbegrepet favner barneperspektivet i det å se barnet under stadig utvikling:

There is violence in any act or mission committed within a family by any of its members that prejudices the life, the physical or psychological integrity or the liberty of that family member and that seriously harms the development of his or her personality (s.1).

Betegnelsen *å være vitne til vold* defineres av Edleson (1999) som å være innen visuell rekkevidde av volden, og å se den oppstå. Videre beskrives det å høre volden og å bli brukt direkte i voldshendelsen som traumatiske påkjenninger, og ikke minst ettervirkningen av volden i form av eksempelvis fysiske skader på mor, at politiet henter ut far, eller å flykte til krisesenter.

Det er i forskningen brukt ulike betegnelser på det å ha erfaringer med vold, som vitne til, eksponert for og utsatt for. I oppgaven er det betegnelsen *opplevelser av vold* som hovedsakelig blir benyttet, og det forstås som Edlesons (1999) definisjon av å være vitne til vold, altså se, høre, sanse, blandes inn og erfare konsekvensene av volden.

Sammenheng mellom vold og omsorgssvikt

Barnas voldsopplevelser kan være en del av flere belastninger ved omsorgen, da det ikke er uvanlig at flere risikoer opptrer samtidig (Killén, 2004; 2008). Kempe referert i Killén (2008) definerer omsorgssvikt på følgende måte: “Med omsorgssvikt forstår vi at foreldre eller de som har omsorgen for barnet påfører det fysisk eller psykisk skade eller forsømmer det så

alvorlig at barnets fysiske og /eller psykiske helse og utvikling er i fare” (Kempe, ref. i Killén, 2008 s.445). Vold kan også forstås som en form for omsorgssvikt i det at volden beskrives som et angrep på omsorgssystemet, som svekkes dersom omsorgsgiver lever i frykt, da konsekvensene for mor kan gjøre at hun ikke fanger opp barnets signaler (Eriksen, Heltne, og Steinsvåg, 2011). Dette er imidlertid en omfattende diskusjon og må vurderes i hvert tilfelle.

Barnevern

Betegnelsen *barnevern* brukes i intervjuene, og favner den kommunale barneverntjenesten inkludert saksbehandler.

1.2 Omfang av vold i familien

Omfanget av voldsutsatte barn i Norge har vært lite kartlagt, i likhet med kunnskap om hvilke grupper av barn som rammes og hvilke konsekvenser volden har for barna (JPD, 2003; Barne - og familiedepartementet (BFD), 2005).

Fordi vold i familien er forbundet med hemmeligholdelse, er det grunn til å regne med at det er store mørketall i de få omfangsundersøkelsene som er gjennomført. Internasjonal forskning viser at barn er til stede ved 80- 95 prosent av voldsepisodene (Geffner, Igelmann og Zellner, 2003). Vold mot mor øker risikoen for vold mot barna (Edleson, 1999; Øverlien, 2010). En norsk studie fant at i hvert tredje parforhold der det forekom vold så hadde barnet sett eller hørt volden (Haaland, Clausen, og Schei, 2005). Den eneste landsomfattende omfangsstudien av vold mot barn i Norge kom i 2007 og informantene var avgangselever ved 67 videregående skoler. Syv prosent av ungdommene rapporterte at de noen gang hadde vært vitne til partnervold mot mor og to prosent at volden var grov, det vil si vold med alvorlig skadepotensial (Mossige og Stefansen, 2007). Det er imidlertid en utfordring å kartlegge antall barn som lever med vold i familien, da det er vanskelig å fange opp den brede definisjonen av vold og atmosfæren som preger fenomenet i et standardisert måleinstrument (Stefansen, 2009).

1.3 Konsekvenser av vold for barna

Barns symptomer og reaksjoner på volden varierer og avhenger av risikofaktorer og sårbarhet, kjønn, alder og utvikling, samt barnas kontekstuelle livssituasjon (Cummings, Kouros og Pappa, 2007). Barn som opplever vold i familien har sannsynligvis en økt risiko for

omfattende psykologiske og atferdsmessige problemer, og det får konsekvenser i forhold til sosial, relasjonell og kognitiv utvikling og fungering (Edleson, 1999). Symptomene hos barna kan være både angst, depresjon, aggresjon, tilbaketrekning og sampillsvansker (Edleson, 1999; Geffner et al., 2003; Wolfe, Crooks, Lee, McIntyre-Smith og Jaffe, 2003). I tillegg vil disse barna være mer sårbare for selv å bli utsatt for fysisk vold eller å utvikle en voldsatferd (Geffner, et al., 2003). Traumeforskningen har vist at å leve med vold i familien kan være traumatiserende og barna har en betydelig økt risiko for posttraumatiske stresslidelser (PTSD) (Holden, 1998; Wolfe et al., 2003). Samtidig er det et visst antall barn som til tross for alvorlige voldsopplevelser unngår traumatisering, og viser en tilfredsstillende psykososial fungering, såkalt resiliens (Kitzmann, Gaylord, Holt og Kenny, 2003)

1.4 Forskning, vold og barnevern

Forskningsfeltet rundt vold og barn er relativt nytt og har utspring fra ulike vitenskaps- og praksisfelt slik at kunnskapsforståelsen også er mangeartet. Begrepene som omhandler barn og vold blir følgelig anvendt med ulik forståelse. Fagfeltet er komplekst og eksisterende forskningsresultater er langt fra entydige (Øverlien, 2010).

Nordisk forskning har de senere årene fokusert mer på hva volden innebærer for barna i deres hverdag. For eksempel Øverlien, Jacobsen og Evang, (2009) og Øverlien (2012) ser ikke barnet bare som et sårbart offer, men fremhever barnet som et aktivt, handlende subjekt.

FNs konvensjon om barnets rettigheter (Barnekonvensjonen) av 1989 er en del av norsk lov og prinsippene som står i samsvar med både barnevernloven og barneloven, forplikter statene til å beskytte barn mot alle former for fysisk og psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnyttning (Barnekonvensjonen, art. 19).

Barnevernet er den faglige instansen som kommer i bredest kontakt med familier der barna lever med vold og er den viktigste offentlige instansen når det gjelder å hjelpe disse barna (Heltne og Steinsvåg, 2011). Barnevernet skal ”sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, og bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår” (Lov om barneverntjenester, § 1-1). Lovens formål er blant annet at alle barn som kommer i kontakt med barnevernet skal bli snakket med om sin livssituasjon og gis anledning til å fortelle sine synspunkter, så fremt barnet ønsker det (Barne- og likestillingsdepartementet (BLD), 2009).

Barnas stemmer har også kommet tydeligere frem i forskningen på barnevernfeltet de senere årene som blant annet i undersøkelsen til Thrana (2008) om barns medvirkning i barnevernet og Skivenes og Strandbu (2006) om barns deltakelse i familieråd. Koch og Koch (1995) og Follesø (2006) intervjuet barn om deres opplevelser av å være i barnevernet og Sandbæk (2002) studerte barn og foreldres kontakt med hjelpeapparatet. Barneverntjenestenes håndtering av saker med vold har også fått mer fokus (Dahle og Hennem, 2008). Dessuten har blant annet Norges offentlige utredning (NOU) nr. 31 om *Retten til et liv uten vold*, NOU nr.8 om *Kompetanseutvikling i barnevernet og Handlingsplanen mot vold i nære relasjoner* bidratt til å sette temaene på dagsorden (JPD, 2003; BLD,2009; Justis- og beredskapsdepartementet (JBD), 2012).

Forskning der barn som har levd med vold i familien er informanter er som vist til begrenset, og vinklingen i forhold til disse barnas opplevelser av barnevernet har ikke vært et spesielt fokus.

1.5 Formål og problemstilling

Denne oppgaven baserer seg på eksisterende datamateriale i form av kvalitative, semistrukturerte intervjuer av 25 barn og ungdommer som har levd med vold i familien. Dette er transkribert materiale fra et større prosjekt ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) av Carolina Øverlien, om *barns strategier og barns motstand*.

Med bakgrunn i barnevernets mandat i å sikre trygge oppvekstvilkår er disse barnas forestillinger og opplevelser av barnevernet av spesiell interesse for videre utforskning.

Formålet med oppgaven er først og fremst økt kunnskapsforståelse om barnas subjektive opplevelser. Siktemålet er å fremskaffe ny og utdypet forståelse om barn som har levd med vold og deres forestillinger og opplevelser av hjelp, og barnevernet spesielt.

Kunnskapen som konstrueres ut fra temaene barna frembringer vil være viktig for profesjonelle hjelpere og voksne i barnas omgivelser, slik at barna kan bli møtt og forstått på egne premisser med mulighet for riktig hjelp til rett tid.

Problemstillingen blir ut ifra dette:

Hvordan oppleves barnevernet av barn og ungdom som har levd med vold i familien, og hvordan kan temaene barna og ungdommene er opptatt av ses i relevans til barneverntjenestens styringsdokumenter?

Underliggende forskningsspørsmål vil være:

Hva sier barna om det å fortelle om sin situasjon?

Har de blitt sett og hørt?

Hva formidler barna i forhold til hjelp?

Hva er viktigst for barna?

Hvilke forestillinger har barna om barnevernet? Er barnevernet en viktig hjelpeinstans?

Hva sier barnevernloven, aktuell veileder og rutinehåndbok om temaene barna fremhever?

1.6 Faglig og teoretisk tilnærming

For å forstå barnas temaer i en barnevernfaglig sammenheng, vil empirien bli sett i lys av barneverntjenestens styringsdokumenter som *barnevernloven*, *Rutinehåndbok for barneverntjenesten i kommunene* (BLD, 2006), og *Veileder, Formidling av opplysninger og samarbeid der barn utsettes for vold i familien* (BFD, 2005). I tillegg vil funnene i analysen bli belyst ut i fra annen relevant litteratur og forskning på området.

Analysen vil ha et sosialkonstruktivistisk perspektiv som utgangspunkt (James og Prout, 1990). Barna betraktes som aktive og kompetente subjekter, samtidig som de er avhengige av voksne. Transaksjonsmodellen som inkluderer en tverrfaglig forståelse av barn vil utgjøre forståelsesrammen av barn, med mål om å ivareta barneperspektivet.

1.7 Analysemetode

Empirien består av 25 transkriberte, semistrukturerte, kvalitative intervjuer. Studiedesignet baserer seg på kvalitativ metode og analysetilnærmingen for denne oppgaven er forankret i fenomenologisk og hermeneutisk vitenskapsteori, med bruk av Interpretative Phenomenological Analysis (IPA) som analyseverktøy.

1.8 Oppgavens struktur

Kapittel 1 har presentert tema for oppgaven, avklart begreper, samt vist voldsopplevelser i familien i relasjon til barnevernets mandat. Omfang, konsekvenser og forskning på volds- og barnevernområdet er gjennomgått i korte trekk, før formålet med studien inkludert problemstilling og forskningsspørsmål ble gjort rede for. Til slutt i innledningen er faglig og teoretisk tilnærming, samt analysemetoden presentert.

Kapittel 2 består av det teoretiske rammeverket som danner utgangspunktet for analysen av funnene. Perspektiver på barn og barndom blir drøftet før transaksjonsmodellen blir nærmere forklart. Relevante temaer, artikler og paragrafer, fra aktuelt lovverk, fortrinnsvis barnekonvensjonen og barnevernloven blir tematisert, med vektlegging på barnets beskyttelse, barnets beste og barnets medvirkning. Deretter presenteres tall på barnevern og noen av barnevernets utfordringer fra teori til praksis.

Kapittel 3 omhandler den metodiske tilnærmingen. Forskningsdesign og metode med kvalitativt forskningsintervju blir forklart. Deretter beskrives rekruttering og utvalg samt informantene. Vitenskapsteoretisk posisjon redegjøres for inkludert fenomenologi og hermeneutikk, før forforståelse. Den analytiske tilnærmingen med analyseverktøy og analysens oppbygging blir gjennomgått i detalj. Avslutningsvis i kapittelet drøftes kvalitetskrav inkludert oppgavens validitet og etiske refleksjoner med vekt på barn som informanter.

Kapittel 4 er resultatdelen og inneholder funn med analyse. Kapittelet er delt inn i temakategoriene, der hovedkategoriene er *Noen å snakke med*, *Kjennskap til barnevernet* og *Medvirkning*. Hver kategori oppsummeres med drøfting.

Kapittel 5 oppsummerer hovedfunnene og diskuterer faktorer som kan spille inn i forhold til at barnevernet skal være en kjent hjelpeinstans for barn og ungdom.

Kapittel 6 består av en oppsummerende avslutning.

2 Teoretisk rammeverk

Dette kapittelet vil favne perspektiver på barn og barndom samt modell for forståelse av barns psykososiale utvikling i korte trekk. Egen erfaringsbakgrunn fra barnevernfeltet, tilsier et teoretisk ståsted forankret i det sosialfaglige, som er sammensatt av ulike fagdisipliner innenfor psykologi, sosiologi, pedagogikk, juss og psykiatri. Samfunnets syn på barn viser seg gjeldende i barnevernets arbeid og barnevernets rolle inkludert lovverk relevant for oppgavens problemstilling, blir nærmere utdypet.

2.1 Perspektiver på barn og barndom

Synet på barn og barndom har endret seg i takt med kulturelle, historiske og sosiale forandringer i samfunnet, og er i en stadig utvikling (James og Prout, 1990). Det ideologiske perspektivet og den faglige teorien som anvendes styrer hvordan en oppfatter barnet, og etnisitet, kultur, sosial klasse og kjønn er variabler som bestemmer livsbetingelsene i en barndom (Frønes, 2003; Kvaran, 2009). Slik sett er barndommen kompleks og sammensatt, og ikke et universelt fenomen (James og Prout, 1990).

Barndomssosiologien betrakter barn og barndom som sosialt og kulturelt konstruert fremfor naturgitt og selvfølgelig. Tradisjonell psykologi og sosiologi har forsøkt å forklare betydningen av oppvekst og sosialisering, og hva som påvirker barns utvikling i forhold til fremmende og hemmende faktorer, men frem til midten av 1980-tallet, er denne forskningen preget av et paternalistisk syn (James og Prout, 1990; Backe-Hansen, 2001; Kvaran, 2009). Det betyr et voksensyn, der voksne vet best hva barn bør og ikke, og tar beslutninger på barnas vegne (Backe- Hansen, 2001). I såkalt “nyere” barndomssosiologi utover 1990-tallet vektlegges barns og ungdoms subjektive virkelighet, med en endring i synet på barn fra å være passive objekter, til å være aktivt handlende aktører (James og Prout, 1990; Tiller 2000; 1994). Dette såkalte “nye” synet på barn er ansett som et paradigmeskifte innenfor flere samfunnsvitenskapelige forskningsfelt.

Et sosialkonstruktivistisk utgangspunkt innbefatter at innholdet i barndommen og formålet i oppdragelsen er forskjellig avhengig av blant annet samfunnsklasser, kultur, kontekst og tidspunkt i historien (James, Jenks & Prout, 1999; Alanen, 2001). Barna og ungdommene forstås biologisk og sosialt som en del av en sosial kontekst og som selv også aktivt påvirker

omgivelsene (James og Prout, 1990). I tillegg anses barna som kompetente individer hvor mening skapes i deres relasjonelle handlinger (James et al., 1999; Backe-Hansen 2001; Sommer, 2004).

I Norge regnes sosialpsykologen Per Olav Tiller som en pioner innen barneforskningen og var en av flere viktige bidragsytere i forhold til paradigmeskiftet som nevnt ovenfor. Han var en av de første som definerte barnets perspektiv med utgangspunkt i barnet selv: "Det er dette som barn ser, hører, opplever og kjenner som deres virkelighet" (Tiller, 1991, s.72). Barnets perspektiv er altså hvordan verden ser ut fra barnets synsvinkel. Barneperspektivet er ikke det samme, men handler om hvordan voksne er i stand til å sette seg inn i barnas verdensanskuelser. Det er ulike definisjoner av barneperspektivet og barnets perspektiv i faglitteraturen. Gamst og Langballe (2004) omtaler barneperspektivet som et innenfra-perspektiv: "ved å ta utgangspunkt i barnets initiativ, forsøker vi å innta et innenfra-perspektiv; et barneperspektiv. Intensjonen om å skaffe til veie kunnskap om barns livsverden gjennom et innenfra-perspektiv, hviler på et fenomenologisk vitenskapssyn" (s. 14). Dette synet vil være anvendelig både innenfor barneforskningen og i barnevernfaglig arbeid.

2.1.1 Dagens syn på barn som subjekter og aktører

Barndom har utviklet seg til å være noe mye mer enn en forberedelse til voksenlivet og regnes som en egen livsfase og en sosial kategori. I vår tid i det norske samfunn er voksen og barn adskilte kategorier. Det har ført til en alderskategorisering, som igjen blant annet fører til ulike reguleringer, og utløser ulike rettigheter på samme tid (Näsman, Cater og Eriksson, 2010). For eksempel stilles det i synet på barn som en sårbar gruppe, spesielle krav til voksnes relasjon til barna, det innføres aldersgrenser i forhold til ulike aktiviteter, og samfunnets institusjoner som skolen, er regulert ut ifra aldersgrupper. Näsman et al. (2010) betegner samfunnsstrukturen som blir skapt av denne aldersinndelingen for et institusjonalisert livsløp som angir hva som er adekvat og normalt i ulike faser. I forhold til at praktisk politikk møter på parallelle og motstridende tendenser ved økende autonomi og økende regulering viser Bunkholdt og Sandbæk (2011) til at barna på den ene siden er aktive og selvstendige subjekter, mens de på den andre siden institusjonaliseres inn i voksenorganiserte aktiviteter som skole, barnehage og fritidsaktiviteter. Voksnes tilrettelegging kan i så måte gå på bekostning av barnas medvirkning.

Den nye forståelsen av barn og barndom har satt sitt preg på internasjonalt og nasjonalt lovverk, i form av barnekonvensjonen og barnevernloven, samtidig som barnekonvensjonen også har spilt en betydelig rolle for at synet på barn som et selvstendig rettighetsindivid har vunnet frem (Slettebø og Seim, 2007). Barnas status som meningsskapende og kompetente fører også til at de blir tydeligere involvert som selvstendige informanter i forskning og det forventes aktiv deltakelse som brukere i offentlig forvaltning, som i barnevernets saksbehandling (Tiller, 1991; 2000; Backe- Hansen 2001).

FNs konvensjon om barns rettigheter av 1989 (barnekonvensjonen) understreker at også barn omfattes av menneskerettighetene og de sosiale, sivile og kulturelle rettighetene. De skal vises respekt i forhold til blant annet sin integritet og sine meninger (Slettebø og Seim, 2007).

Barnekonvensjonen kategoriserer barnas rettigheter innenfor tre pilarer, nemlig beskyttelse, forsørgelse og deltakelse. Konvensjonen fastslår også at barn har spesielle behov som gir dem rett til beskyttelse, og barnas beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører dem (Slettebø og Seim, 2007). Kombinasjonen av rett til deltakelse og rett til beskyttelse kan være en utfordring å etterfølge i praksis akkurat som de ulike prinsippene som ligger i barnets beste, da det ikke i alle tilfeller vil vurderes som forenelig, slik det vises til i senere avsnitt. I norsk sammenheng, og i barnevernfaglig sammenheng spesielt er det relevant å snakke om et omsorgsperspektiv versus et rettighetsperspektiv. Innbyggernes demokratiske rettigheter er her en del av velferden, og omsorgsbegrepet understreker tydeligere barnet sin avhengighet overfor den voksne omsorgsgiveren (Näsman et al., 2010). Til tross for spørsmålet om hvor forenelig et rettighets- og omsorgsperspektiv er, skal barn sikres disse rettighetene og dagens barnevern forventes å inneha begge perspektiver samtidig. Det betyr ikke at det er uproblematisk. Barn som har opplevd vold i familien, har rett på anerkjennelse som sårbare ofre, samtidig som de er kompetente aktører med rett til deltakelse.

Balansegangen i barneperspektivet er viktig, og fremfor å se barn som enten objekter eller subjekter, bør forståelsen romme både selvstendighet og avhengighet, deltakelse og beskyttelse (Sandbæk, 2004). Näsman et al. (2010). kaller det "et dobbelt perspektiv på barn", ved at barn betraktes som aktører i eget liv, som samtidig er avhengige av voksne. Omsorgsperspektivet ivaretar barnas behov for beskyttelse, kontroll og ledelse fra voksne, mens rettighetsperspektivet anerkjenner barnet som selvstendig individ og kompetent samfunnsborger.

2.2 Transaksjonsmodellen

Flere teorier innenfor ulike vitenskapelige disipliner vil gjøre seg gjeldene i forståelsen av barn som handlende subjekter. Transaksjonsmodellen består av flere teorier som innehar felles karakteristika, og er en kompleks modell som ikke vil bli utdypet i det fulle, men der hovedlinjene kan danne en ramme for forståelse av viktige faktorer i barns psykososiale utvikling. Transaksjonsmodellen tar utgangspunkt i at barnet og dets miljø inkludert risiko- og beskyttelsesfaktorer står i et gjensidig påvirkningsforhold (Sameroff og MacKenzie, 2003). Barnets utvikling ligger ikke enten i barnet eller dets miljø, men som en felles konstruksjon av relasjoner mellom individ og miljø ved gjensidig tilpasning, som endrer seg over tid. Modellen bygger på følgende komponenter: tidsperspektivet, arv og miljø, delt og ikke-delt miljø, og stress og sårbarhet (Sameroff og MacKenzie, 2003). Sistnevnte, altså stress og sårbarhet beskrives nå ofte som risiko- og beskyttelsesfaktorer. Risikofaktor er en fellesbetegnelse på faktorer som øker sannsynligheten for et utfall som ikke er ønsket (Lagerberg og Sundelin, 2000, s. 96). Eksempler på utfall kan være psykiske vansker, eller at volden i familien ikke opphører. Videre er det utløsende faktorer som bidrar til at problemet oppstår, og opprettholdende faktorer som bidrar til at situasjonen vedvarer (Lagerberg og Sundelin, 2000). Risiko og beskyttelse kan ligge i barnet selv og i dets omgivelser. Beskyttelsesfaktorer bidrar til å dempe risikoen for uheldig utvikling, når det er risikoer tilstede (Barret, 2003; Sameroff og MacKenzie, 2003). Risiko- og beskyttelsesfaktorer kan være sammensatt og både avhengig av, og utløsende for hverandre.

En av de mest sentrale teoriene som transaksjonsmodellen bygger på, relevant innen sosialfaglig forståelse, er den bioøkologiske teori utviklet av Urie Bronfenbrenner. Bronfenbrenner (1979) videreutviklet interaksjonsmodellen, altså barnet som aktivt påvirker sitt oppvekstmiljø, med vektlegging av det biologiske perspektiv, og derav den bioøkologiske teori. Bronfenbrenner var opptatt av å forske på barneperspektivet ut ifra barnets eget miljø. Teorien beskriver hvordan barnets utvikling og sosialisering skjer i et dynamisk samspill på fire ulike nivåer i barnas hverdagsliv: mikro,- meso,- ekso- og makronivå. Mikrosystemet er miljøene barna ferdes i til daglig med personlige relasjoner, som familie og skole. Mesosystemet består av to eller flere mikrosystemer, og kan si noe om kvaliteten på oppvekstmiljøet, da for eksempel svakhet ved et mikrosystem, kan oppveies ved styrker i et annet. Eksosystemet er utenforliggende hendelser som indirekte påvirker barnet, som for eksempel familiens økonomi eller foreldrene til venner. Makrosystemet omfatter for eksempel

overordnede verdier og ideologier, som beslutninger på samfunnsnivå (Bronfenbrenner, 1979; Kvello, 2008). Teorien ble stadig utviklet og gikk over til det som kalles transaksjonsmodellen (Kvello, 2008).

Det å oppleve vold i familien, kan ha sammenheng med flere risikofaktorer, og ha flere utfall som fører til ulike konsekvenser. Eksempler på risikoer på ulike nivåer kan være medfødte egenskaper ved barnet på individnivå, foreldres rusmisbruk eller psykiske lidelser på familienivå og lite sosialt nettverk og dårlig økonomi på de øvrige nivåer i oppvekstmiljøet (Kvello, 2008; Mossige og Stefansen, 2007). Forskningen er mangelfull og fragmentert i Norge i forhold til tiltak og beskyttelsesfaktorer (JPD, 2003; Mossige og Stefansen, 2007). Internasjonal forskning som ser ut til å samsvare med norske forhold viser at beskyttelsesfaktorer i denne sammenheng kan være positivt samspill mellom foreldre og barn, gode sosiale ferdigheter hos barnet og tilgang til sosial støtte (Kvello 2008; Mossige og Stefansen, 2007).

Kombinasjonen av risiko og beskyttelse forklarer blant annet hvorfor noen barn utvikler vansker, mens andre ikke gjør det (Rutter, 2006). Resiliens er i denne sammenheng et sentralt begrep, som omhandler barn som viser en tilfredsstillende psykososial fungering, til tross for risikofylte oppvekstvilkår (Helmen Borge, 2003; Rutter, 2006). Resiliensforskningen vil ikke bli videre utdypet i oppgaven (Det vises til Helmen Borge (2003; 2007), Rutter (2006) eller Waaktar, Torgersen, og Christie (2007) for fordypning). Kunnskap om resiliens og transaksjonsmodellen inkludert risiko- og beskyttelsesfaktorer vil imidlertid danne en ramme for forståelsen av barna i oppgaven. Deres situasjon og utvikling påvirkes av faktorer på ulike nivåer i omgivelsene, mellom miljøene og gjennom gjensidige relasjoner som de inngår aktivt i.

2.3 Lovverk og barnevernets mandat

Barn som lever med vold i familien kan ha rettigheter etter ulike lovverk og krav på tjenester fra flere offentlige forvaltningsorganer. Det er imidlertid barneverntjenesten som er den viktigste hjelpeinstansen når barn og unge lever under skadelige oppvekstvilkår (Barnevernloven § 1-1). Det betyr allikevel ikke at alle barn som lever med vold i familien har kontakt med barnevernet.

Statlig og kommunalt barnevern

Barneverntjenestens primære rettskilde er Lov om barneverntjenester av 1992 (barnevernloven), og utgjør barnevernets mandat og regulering av dette. Internasjonalt lovverk, fortrinnsvis FNs konvensjon om barnets rettigheter av 1989 (Barnekonvensjonen) vil være relevant i fortolkningen av barnevernloven.

Staten ved Barne- og likestillingsdepartementet har det overordnede ansvar for barnevernet, mens forvaltningen i hovedsak er lagt til den kommunale barneverntjenesten og Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat). For nærmere beskrivelser av organisering av barnevernet vises det til barnevernlovens kapittel 2 som regulerer ansvarsfordelingen mellom det kommunale barnevernet og statlig barnevernmyndighet (Lindboe, 2006).

2.3.1 Barnevernloven og barnekonvensjonen

Barnekonvensjonen tar sikte på barns særlige stilling og behov, og er rettslig bindende for stater som ratifiserer den. Konvensjonen trådte i kraft for Norge i 1991, og ble gjennom menneskerettsloven inkorporert i norsk lov i 2003. Det betyr at konvensjonen er tatt direkte inn i nasjonal lovgivning og ved motstrid skal gå foran annen lovgivning. Barnekonvensjonen har fått en sterk stilling i norsk rett og har satt barnets interesser tydeligere på den offentlige agenda (Smith, 2008). Andre lover har som en følge av barnekonvensjonen blitt endret.

Flere av artiklene kan virke upresise, og hittil har det ikke vært noen individuell klageordning eller internasjonal domstol knyttet til barnekonvensjonen (Smith, 2008). I disse dager signerer imidlertid rundt 20 land barnekonvensjonens individuelle klagemekanisme. Norge har ikke signert, men opposisjonen på Stortinget og Unicef med flere organisasjoner har bedt regjeringen om å signere (Apeland, 2012). Statene har rapporteringsplikt i forhold til den nasjonale gjennomføringen av konvensjonen hvert femte år. FNs komité for barnets rettigheter (barnekomiteen) er konvensjonens overvåkingsorgan.

2.3.1.1 Barns rett til beskyttelse mot vold

Barns rett til å ikke bli utsatt for vold og overgrep av sine omsorgspersoner er vernet av barnekonvensjonens artikkel 19.

1. Partene skal treffe alle egnede lovgivningsmessige, administrative, sosiale og opplæringsmessige tiltak for å beskytte mot alle former for fysisk og psykisk vold,

skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnyttning, herunder seksuelt misbruk, mens en eller begge foreldre, verge eller eventuell annen person har omsorgen for barnet.

2. Slike beskyttelsestiltak bør omfatte effektive prosedyrer for utforming av sosiale programmer som yter nødvendig støtte til barnet og til dem som har omsorgen for barnet, samt andre former for forebygging, påpeking, rapportering, viderehenvisning, undersøkelse, behandling og oppfølging av tilfeller av barnemishandling som tidligere beskrevet og, om nødvendig, for rettslig oppfølging (Barnekonvensjonen art.19).

Barn skal altså beskyttes mot alle former for vold, mishandling og omsorgssvikt, men begrepene er ikke nærmere definert i konvensjonen. Hennem (2008) påpeker at bruken av bestemmelsen dermed blir vanskeligere.

I norsk lovgivning er det flere regler som verner barn mot vold og omsorgssvikt (Hennem, 2008). Almindelig borgerlig straffelov av 1902 (straffeloven) § 228 retter seg mot den som øver vold mot en annen eller fornærmer en annen på legeme, og verner alle, også barn, mot vold. De mest alvorlige overtredelsene vil rammes av straffeloven § 229 om legemsbeskadigelse og § 219 om voldsbruk i familieforhold. Lov om barn og foreldre av 1981 (barneloven) § 30 ble skjerpet i april 2010, etter en høyesterettsdom som tillot "klaps". Loven understreker nå at all form for vold som kan skade helsen fysisk eller psykisk er forbudt, og dette gjelder også vold som ledd i oppdragelsen. Bruk av vold og skremmende, plagsom og annen hensynsløs atferd overfor barnet er forbudt (Barneloven, § 30).

Det er foreldrene som først og fremst har ansvaret for barns omsorg og oppvekst. Barnevernet har imidlertid som formål "å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid" (Barnevernloven § 1-1). Videre skal barnevernet "søke avdekket omsorgssvikt, adferds-, sosiale og emosjonelle problemer så tidlig at varige problemer kan unngås, og sette inn tiltak i forhold til dette" (Barnevernloven § 3-1, annet ledd). Det følger en rekke plikter og virkemidler for barnevernet, i forhold til vernet overfor særlig utsatte barn (Hennem, 2008).

Beskyttelse av barnet i forhold til barnekonvensjonens artikkel 19, forutsetter at overgrepene blir kjent for relevante myndigheter. Barnevernlovens § 6-4 pålegger en aktiv meldeplikt til barneverntjenesten der man har “grunn til å tro” at et barn kan være utsatt for slike alvorlige forhold (Lassen og Stang, 2008). Dersom et barn blir utsatt for vold eller andre former for omsorgssvikt i hjemmet, har barnevernstjenesten rett og plikt til å undersøke barnets omsorgssituasjon, jf. § 4-3, og iverksette de tiltak som er nødvendig for å bedre omsorgssituasjonen. Prinsipper som ligger i bunn for barnevernloven og som er grunnleggende verdier i samfunnet for øvrig, er prinsippet om barnets beste, det biologiske prinsipp og det minste inngreps prinsipp (Stang, 2007).

2.3.1.2 Barnets beste

Barnets beste er et av de viktigste prinsippene i barnekonvensjonen (artikkel 3) og er tatt inn i barnevernloven § 4-1. Barnekonvensjonen sier som tidligere nevnt at hensynet til barnets beste skal være et *grunnleggende hensyn* og etter barnevernloven skal det legges *avgjørende vekt* på å finne tiltak som er til beste for barnet jf. § 4-1. Barnekonvensjonen påpeker imidlertid ikke konkret hva som er barnets beste, og prinsippet er heller ikke omsatt til tydelige rettigheter i barnevernloven. Barnets beste er både et rettslig prinsipp, et hensyn i skjønnsutøvelse og i enkelte tilfeller lovbestemt (Haugli, 2008).

Tiltak skal altså være til barnets beste, og det skal heller ikke være mer inngripende enn nødvendig, det såkalte minste inngreps prinsipp. Hjelpetiltak er hjemlet i § 4-4 og regulerer hovedsakelig hjelpetiltak i familien med samtykke, som består av en rekke tiltak som for eksempel råd, veiledning og besøkshjem. Hjemmelen gir også adgang til pålegg om hjelpetiltak, som tilsyn, når vilkårene i § 4-12 er tilstede (Lindboe, 2006). Dersom et barn utsettes for vold i hjemmet kan det imidlertid være nødvendig med mer inngripende tiltak enn hjelpetiltak. Barnevernlovens § 4-12 om omsorgsovertakelse kan komme til anvendelse blant annet: “a) dersom det er alvorlige mangler ved den daglige omsorg som barnet får, eller alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet som det trenger etter sin alder og utvikling” eller “c) dersom barnet blir utsatt for mishandling eller andre alvorlig overgrep i hjemmet”.

Omsorgsovertakelse er et alvorlig og inngripende tiltak og flytting skal være en nødutvei når hjelpetiltak ikke er tilstrekkelig (Lindboe, 2006). Et annet tiltak som kan være aktuelt for barn som lever med vold i familien er midlertidig vedtak i akutsituasjoner, barnevernlovens § 4-6,

annet ledd: “ Er det fare for at et barn blir vesentlig skadelidende ved å forbli i hjemmet, kan barnevernadministrasjonens leder eller påtalemyndigheten uten samtykke fra foreldrene umiddelbart treffe midlertidig vedtak om å plassere barnet utenfor hjemmet”.

Det problematiseres av flere at barnevernloven mangler lovfesting av barns rett til barneverntjenester, spesielt i forhold til hjelpetiltak, og innholdet i tiltak etter omsorgsovertakelse (BLD 2012; BFD, 2000; Søvig, 2009; Haugli, 2008; Stang, 2007). Slik det er i dag skal for eksempel foreldre og barn over 15 år samtykke til hjelpetiltak. Foreldrenes rett til å samtykke kan dermed innskrenke barnets mulighet til å få hjelp.

Barnets beste består av tre aspekter; det biologiske prinsipp, stabilitetshensynet og barnets interesser. Barnets beste tatt kunnskap om dets individuelle livssituasjon, forskningsbasert kunnskap om barns utvikling, og samfunnets syn på barn i betraktning, handler ofte om å veie ulike hensyn opp mot hverandre. Barnevernets vurderinger er også en balansegang mellom barnets interesser og foreldrenes interesser (BLD, 2012). Voksnes vurderinger av barnets beste, trenger ikke oppfattes på samme måte av barnet. Barnets beste som skjønnsvurdering tilsier at det heller ikke alltid vurderes likt av barneverntjenesten og barnet, slik at barnets rett til medvirkning kan komme i konflikt med prinsippet om barnets beste (BLD, 2006).

2.3.1.3 Barnets rett til medvirkning

Barnets rett til å delta og bli hørt er nedfelt som et annet grunnleggende prinsipp i barnekonvensjonens artikkel 12. Denne retten tydeliggjør viktigheten av å ivareta hensynet til barnas verdighet og integritet som mennesker, så de får gitt uttrykk for sitt syn og blir lyttet til i saker som angår dem. Dette kalles også for medbestemmelsesrett (Sandberg, 2008). Ved inkorporering av barnekonvensjonen ble barnevernlovens § 6-3 endret ved at aldersgrensen for uttaleretten ble senket fra 12 til syv år (Lindboe, 2006). Lovteksten lyder:

Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet (Barnevernloven § 6-3).

Annet ledd sier at barn som har fylt 15 år har partsrettigheter hvis det forstår hva saken gjelder, og i saker om atferdsvansker er barn alltid part. Barnekonvensjonen understreker at barnet skal få uttale seg fritt og verken presses til å uttale seg, eller ikke å uttale seg. Barnets

synspunkt skal gis økende betydning i tråd med alder og modenhet, men barnet har ikke selvbestemmelsesrett (Bunkholdt og Sandbæk, 2011).

Lovverket som er presentert er styrende for barnevernets virksomhet. I tillegg er det utgitt veiledere og håndbøker som bidrag til hvordan barnas rettigheter kan ivaretas av barneverntjenesten i praksis (BFD, 2005; BLD, 2006).

2.4 Tall på barn som får hjelp av barnevernet

I tillegg til at det hevdes at barnevernets oppdrag har blitt mer krevende med tiden (BLD, 2012), har antall saker for barnevernet vært stigende, og tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at veksten fra 2009 til 2010 har vært den største siden barnevernloven av 1992 ble iverksatt (1993). I 2010 var det nær 50 000 barn som mottok tiltak i løpet av året, hvorav 84 prosent av disse mottok bare hjelpetiltak. Mens 16 prosent av tiltakene er omsorgstiltak i 2010, utgjorde til sammenlikning 29 prosent omsorgstiltak i 1993. Dette viser at økningen i antall saker handler om hjelpetiltak (SSB, 2011). Det betyr hovedsakelig tiltak med samtykke. Omsorgsovertakelser og atferdsvedtak fattet av fylkesnemnda for sosiale saker, kan både være med og uten samtykke.

Barneverntjenestene mottok i tillegg over 45 734 bekymringsmeldinger, som er en økning på 10,1 prosent fra året før. Av innkomne meldinger ble det startet 32 900 undersøkelser, og meldere var hovedsakelig foreldre, barneverntjeneste, skole og politi/lensmann. Omsorgssvikt/mishandling var oppgitt som grunn i mer enn en fjerdedel av undersøkelsessakene (SSB, 2011). Det er imidlertid ikke mulig å lese av statistikken hvor mange av sakene som handlet om vold i familien, da vold kan være et tema i flere kategorier, samt at vold ofte kan være en del av andre temakategorier. Statistikken viser store forskjeller mellom fylkene i landet, i forhold til antall barn som mottok tiltak fra barnevernet (SSB, 2011).

2.5 Fra teori til praksis

Barnevernet en spesiell utfordring i forhold til å implementere bestemmelsene i barnekonvensjonen i det praktiske barnevernsarbeidet. Barnevernets tjenestetilbud representerer mange muligheter, men også noen begrensninger i form av offentlig innsyn og inngrep i familiens privatsfære (Bunkholdt og Sandbæk, 2011). I relasjonen mellom

profesjonelle hjelpere og brukere vil det være elementer av personlig og strukturell makt, og maktbegrepet bør være gjenstand for refleksjon og bevissthet i streben etter reell brukermedvirkning i barnevernet (Bunkholdt og Sandbæk, 2011; Slettebø og Seim, 2007). Ulvik (2009) problematiserer legitimiteten i den offentlige retorikk med å søke barnets perspektiv, høre barn og ta de på alvor, ved at disse idealene ikke nødvendigvis følges opp i praksis. I tillegg kan barnets status som autonom med rett til deltakelse, i flere sammenhenger tildekke barnets relasjon og avhengighet til voksne (Näsman et al.,2010).

Barneverntjenesten er avhengig av å samarbeide med andre offentlige tjenester for å løse sine oppgaver. Relevante instanser er hovedsakelig helsetjenesten, skolen, barnehagen og politiet, men også spesialisthelsetjenesten, Pedagogisk psykologisk rådgivningstjeneste (PPT), familievernet, krisesentrene, rusomsorgen med flere. Barnevernloven § 3-2 omhandler barneverntjenestens samarbeid med andre deler av forvaltningen, og plikt til samarbeid i enkeltsaker.

Barnevernets samfunnsoppdrag er komplekst og fagfeltet er mangesidig slik at det kreves ulike faggrupper for å løse oppgavene (BLD, 2006). Det er flere behov og rettigheter som kan virke tvetydige eller motstridende, og rollen som både beskytter og kontrollør er utfordrende. Barnevernet blir gjerne kritisert for å enten å gjøre for mye eller for lite. Barnet skal først og fremst hjelpes i familien, samtidig som det viser seg at det ikke er noen selvfølge at barna er beskyttet innenfor egen familie. Lovgivningen gjenspeiler samfunnets syn på barn og familieforhold, og også erkjennelsen av at enkelte foreldre ikke klarer omsorgen for sine barn, av ulike grunner (Bunkholdt og Sandbæk, 2011; Sandbæk, 2001). Det kan være en motsetning å betrakte både foreldre og barn som brukere og aktører og parallelt ivareta barnas perspektiv. Killén (2004) påpeker faren for at barnevernet identifiserer seg med foreldrene, og at barna blir oversett. Barnevernet skal ha fokus på det enkelte barns behov og rettigheter, familiens hjelpebehov og i tillegg inneha et samfunnsperspektiv som bidrar til å se sammenhengen mellom politiske og sosialpolitiske føringer og utfordringer i de ulike familiene (Bunkholdt og Sandbæk, 2011)

3 Metodisk tilnærming

Metodekapittelet beskriver undersøkelsens forskningsdesign og valg av metodisk tilnærming ut fra undersøkelsens tema og problemstilling. Datainnsamlingen blir gjort rede for i korte trekk, mens valg av analyseverktøy og gangen i analyseprosessen er mer detaljert beskrevet. Kvalitetskrav relevant til kvalitativ undersøkelse og etiske refleksjoner blir også presentert i dette kapittelet.

3.1 Forskningsdesign og metode

Begrepet metode kommer av det greske ordet *methodos* som betyr veien til målet, og kan defineres som “en prosedyre for iakttagelse og analyse av data” (Kvale og Brinkmann, 2010 s. 324;). Valg av metode avhenger av fenomenet som skal undersøkes og problemstillingens karakter. Innen samfunnsvitenskapelig metode er det vanlig å skille mellom kvantitativ og kvalitativ (Silverman, 2007). Sistnevnte kjennetegnes ved fortolkninger og har gjerne en fleksibel problemstilling som betyr at den kan endres underveis. Videre er det som regel få informanter og dybdeanalyse av temaer. Det er gjerne direkte kontakt med informantene med sannsynlighet for gjensidig påvirkning mellom forsker og informant. Kvalitativ metode skal gi forståelse av et eller flere fenomen, og eventuelt si noe om forståelsen kan brukes som forklaringsmodell for lignende situasjoner, men generaliserer ikke slik som i kvantitativ metode (Thagaard, 2009).

Hensikten med denne oppgaven er å få innsikt i hvordan barnevernet oppleves av barn og ungdom som har levd med vold i familien og den favner brede beskrivelser. I tillegg vil det undersøkes hvordan temaer fra barnas opplevelser kan ses opp mot barneverntjenestens styringsdokumenter, slik at empirien settes inn i en barnevernfaglig kontekst. Forståelse av barnas opplevelser og personlige erfaringer fremfor forklaringer av slike sosiale fenomen, indikerer en kvalitativ tilnærming som relevant (Kvale og Brinkmann, 2010). Datainnsamling i kvalitativ forskning kan basere seg på ulike innsamlingsmetoder, men hovedsakelig på deltakende observasjon, semistrukturerte eller ustrukturerte intervjuer, dokumentanalyse, eller en kombinasjon av disse (Thagaard, 2009). Undersøkelsen har en vinkling av tema som det er forsket lite på fra før, slik at den vil ha et eksplorerende eller utforskende forskningsdesign og den er analytisk i det at det handler om å finne sammenhenger (Bakketeig, 2003).

Det vil tilstrebes å ha en åpenhet i forhold til de innsamlede dataene og det er informantenes egne forståelsesmåter som er av interesse (Jacobsen, 2005). Undersøkelsen baserer seg på analyse av kvalitative dybdeintervjuer, og søker å fange opp essensen av barnas formidlinger. Informantene ses på som selvstendige aktører med rettigheter og behov, og temaene de fremhever blir gjenstand for en dypere tolkning ut ifra dokumenter som er styrende for barneverntjenestens arbeid.

3.2 Kvalitativt forskningsintervju

Oppgaven er basert på semistrukturerte intervjuer fra et større forskningsprosjekt om barn som opplever vold i familien, *Barns strategier- barns motstand*, av forsker Carolina Øverlien ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS). Kvale og Brinkmann (2010) forholder seg til at forskningsintervjuet kan deles inn i syv faser: “Tematisering, planlegging, intervjuing, transkribering, analysering, verifisering og rapportering” (s.118). Intervjuing og transkribering er foretatt av forskeren, og jeg har ikke hatt noen innvirkning på selve datamaterialet. Tema for denne undersøkelsen har en annen vinkling, og det er fra og med lesing av de transkriberte intervjuene undersøkelsesprosessen starter for denne oppgavens del.

Et semistruktert intervju er som en planlagt, men fleksibel samtale med formål om å innhente beskrivelser av informantens livsverden med henblikk på fortolkning og mening med fenomenene som blir beskrevet (Kvale og Brinkmann, 2010). Intervjuene favner flere temaområder og det blir sentralt å konsentrere analysen i denne oppgaven rundt barnas opplevelser av barnevernet. I tolkningen har det imidlertid vært vesentlig å se uttalelsene i sammenheng med resten av delene i intervjusamtalen. (Cater, 2010).

3.2.1 Rekruttering og utvalg

Utvalgsriteriene for denne oppgaven var at informantene skulle ha erfaring fra å leve med vold i familien og at de kunne defineres som barn eller ungdom. Det skulle ikke være et kriterium at de hadde kontakt med barnevernet, da barnas forestillinger og opplevelser av barnevernet nettopp ville være av interesse uansett om de hadde erfaring med barnevernet eller ikke. Da det var mulighet til å benytte innsamlet datamateriale som omhandlet tema innen mitt interessefelt, var det mer hensiktsmessig å undersøke denne foreliggende empirien, fremfor å rekruttere nye informanter. Av etiske hensyn virket det også fornuftig, da

intervjumaterialet som omhandlet barnevernet ikke ville bli dypere analysert i NKVTS prosjektet. Informasjon fra barna og ungdommene som allerede var uttalt kunne benyttes og analyseres, fremfor å rekruttere nye barn og ungdom om samme tema.

Informantene var rekruttert fra fire ulike krisesentre i Norge. Prosjektet var parallelt med rekrutteringsprosessen godkjent av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Intervjuene ble gjennomført i 2010 og 2011.

Det var sikret at barna levde i trygge omgivelser på intervjuetidspunktet slik at deltakelse ikke utgjorde noen risiko for deres sikkerhet. De bodde enten på krisesenteret eller de hadde flyttet ut og levde i et trygt livsmiljø. Informantene er 25 barn og ungdom mellom 8 og 20 år, og hoveddelen kan betraktes som ungdom.

3.2.2 Informantene

Barna og ungdommene har til felles at de alle har bodd på krisesenter grunnet voldsopplevelser i hjemmet, og flertallet har vært der flere ganger. Alvorlighet og omfang av volden varierer fra noen få episoder over kortere perioder av barnas liv, til grov og gjentakende vold i lange perioder eller hele livet. Det er 9 gutter og 16 jenter med i studien. Kjønnsperspektivet knyttet til informantene vil ikke rettes spesiell oppmerksomhet.

For 14 av barna var voldsutøveren biologisk far, mens for de øvrige 11 var voldsutøveren en stefar, eller samboer/kjæreste av mor.

Totalt 15 av barna er født i Norge og har minst en forelder som også er født her. De 10 andre er i følge Statistisk sentralbyrås (SSB) definisjon, innvandrere, det vil si, født i et annet land og har innvandret til Norge, eller begge deres foreldre er født i utlandet (SSB, 2010). 16 av mennene som utførte volden var norske, mens ni av voldsutøverne var innvandrere. Temaer i forhold til etnisk bakgrunn og flerkulturelle perspektiver vil ikke bli spesielt belyst i fremstillingen.

Barna har videre ulike psykologiske og fysiske forutsetninger og tilhører forskjellige, etniske, sosioøkonomiske og religiøse kategorier. Noen av barna lever med tilleggsproblematikk i familien som fattigdom, psykisk sykdom og rusmisbruk.

3.3 Vitenskapsteoretisk posisjon og analyse

Forbindelsen mellom teori og metode er i kvalitativ forskning tuftet på en kontekstuell forståelse. Situasjonen er kontekstavhengig ved at mening og forståelse kun oppnås ved å sette situasjonen inn i en omgivelse (Thagaard, 2009).

Fortolkningen og forståelsen av data utvikles gjennom hele forskningsprosessen, og vil ha en sammenheng med forforståelsen som forskeren bringer med seg inn i undersøkelsen. Tolkning og analyse kan betraktes som to sider av samme sak fordi beskrivelser og kategorisering av hendelsesforløp vanskelig lar seg gjøre uten å tillegge hendelsene mening (Thagaard, 2009). Forskerens vitenskapsteoretiske forankring og tendensene i materialet vil stå i et gjensidig påvirkningsforhold og sammen danne utgangspunktet for forståelsen som utvikles. Ulike teoretiske utgangspunkt kan føre til at en søker ulik type informasjon i materialet som igjen gjør at det utvikles ulike forståelser. Kvalitativ forskningsmetode og analysetilnærming valgt for denne oppgaven er forankret i fenomenologisk og hermeneutisk vitenskapsteori.

3.3.1 Fenomenologi

Fenomenologien ble grunnlagt av Edmund Husserl rundt år 1900, og den filosofiske retningen har siden blitt videreutviklet av andre. I begynnelsen handlet fenomenologien primært om opplevelse og bevissthet, mens den senere også inkluderte menneskers livsverden, samt kroppen og menneskers handlinger i historisk sammenheng (Kvale og Brinkmann, 2010).

Innen kvalitativ forskning er det å ha et fenomenologisk perspektiv å forstå sosiale fenomener gjennom menneskets subjektive opplevelse og perspektiv. Videre beskrives omverdenen slik den erfares av informantene ut fra forståelsen om at den virkelige virkeligheten er slik mennesker oppfatter den (Kvale og Brinkmann, 2010). Fenomenologisk metode er opptatt av å beskrive informantenes livsverden så presist som mulig, og spesielt fortolkninger av meningen i deres uttalelser om sentrale temaer og fenomener. Det er de nedskrevne intervjuene, altså tekstene eller transkripsjonen, som i denne oppgaven er gjenstand for meningsanalysen.

3.3.2 Hermeneutikk

Hermeneutikken var i utgangspunktet knyttet til fortolkning av tekster. Handlinger kan betraktes som tekster som igjen fortolkes. I tolkningen av intervjuetekstene fokuseres det på den mening teksten formidler, og målet er å oppnå en gyldig forståelse (Thagaard, 2009; Kvale og Brinkmann 2010). Hermeneutikken fremhever å fortolke uttalelser og handlinger for å avdekke et dypere meningsinnhold enn det som er det umiddelbare inntrykket. Det hermeneutiske perspektivet har som utgangspunkt at det ikke finnes en egentlig sannhet, men at fenomener kan tolkes på ulike nivåer (Thagaard, 2009). Mening kan bare forstås i den sammenhengen det som studeres er en del av, og delene forstås i lys av helheten (Thagaard, 2009). Dette har blitt betegnet som “den hermeneutiske sirkel” ved at fortolkning skjer ved en stadig frem- og tilbakeprosess mellom helhet og del, mellom det som skal fortolkes og den kontekst det skal fortolkes i, eller mellom fenomener som skal fortolkes og forskerens egen forforståelse (Gilje og Grimen 1993; Kvale og Brinkmann, 2010).

Filosofen og hermeneutikeren Hans-Georg Gadamer lanserte begrepet forforståelse eller fordommer, som en forutsetning for å få en forståelse. I motsetning til Husserl som introduserte begrepet *epoche* med betydningen at egen forutinntatthet kunne settes i parentes, understreket Gadamer viktigheten av bevissthet rundt sin egen forforståelse (Gilje og Grimen 1993). Målet bør være å fremstille barna og ungdommenes livsverden ut fra deres perspektiv med en tolkning så nær opp til den opprinnelige meningen som mulig. Empirien som fremstilles er først filtrert gjennom intervjuerens utvalg av spørsmål og etterfølgende transkripsjon. Tolkningen starter allerede i disse prosessene. Denne fremstillingen er basert på tolkninger av transkripsjonene.

Det er viktig å være bevisst på å ikke la analysen bli fragmentert, men heller gå inn i en dialog med teksten for å få frem meningen. På den måten kan det være en fordel å forholde seg kun til det skrevne, og ikke alle andre aspekter ved intervjusamtalen. Ut i fra tema som utforskes, er målet å utvikle, klargjøre og utdype detbarna og ungdommene uttrykker (Kvale & Brinkmann, 2010).

Fremfor å sette seg selv til side, blir viktigere å være åpen i forhold til tidligere erfaringer og kunnskap som skaper den forforståelsen det aktuelle fenomenet blir møtt med. Dette blir særlig relevant når en forsker på eget fagfelt.

Barnas og ungdommenes stemmer vil medvirke til flere perspektiver i analysen, noe som vil gi en utdypende forståelse av fenomener som studeres. Samtidig vil forskerens egne analyser bidra til en konseptualisering av kunnskapen. Her er det sentralt hvordan forskerens egen forforståelse påvirker tolkningen (Dalen, 2011). Dersom en er villig til å revurdere sine fordommer og forforståelse, vil det nye som oppdages, skape en ny forståelse og ny kunnskap som igjen fører til endret oppfatning (Thrana, 2008).

3.4 Forforståelse

Et forskningsprosjekt vil som vist til i fremstillingen bære preg av forskerens forestillinger, erfaringer og teoretiske bakgrunn (Silverman, 2007). Min posisjon og rolle har ikke hatt betydning for samhandling med informantene, men i forvaltningen av de empiriske dataene og den teoretiske forståelsesrammen er det også viktig å være bevisst egen forforståelse i størst mulig grad.

Det å forske på fenomener innenfor eget fagfelt kan være gunstig i forhold til forståelse, faglig utbytte og utviklingsmuligheter (Thagaard, 2009). Nærheten til feltet skal samtidig kombineres med håndtering av den analytiske fortolkningen av dataene på en refleksiv måte. Det kan være ryddig for leseren å ha kjennskap til konteksten som er utgangspunktet for mine vurderinger og valg (Thagaard, 2009). Jeg har lang erfaring fra barnevernfaglig arbeid og har hatt forskjellige roller både innenfor det kommunale og statlige barnevernet. Det betyr at jeg både har jobbet direkte og mer fra avstand eller overordnet, i forhold til barn og ungdom med ulike belastende livserfaringer, deriblant barn som har levd med vold i familien. Denne bakgrunnen kan være en fordel, men også en ulempe. Jeg er imidlertid svært opptatt av å tilstrebe at barnas egne stemmer blir løftet fram.

3.5 Analytisk tilnærming

Første skritt i analyseprosessen var å bli kjent med datamaterialet ved å lese de transkriberte intervjuene. Transkripsjonene ble lest med mest mulig åpent sinn uten spesielle anmerkninger, men med henblikk på de delene av intervjuet som handlet om det å si ifra til andre, hjelp fra andre og uttalelser om barnevernet spesielt. Deretter ble intervjuene lest igjen og uttalelser om barnevernet samt egne kommentarer med vurderinger og tolkninger av utsagnene notert.

Valg av analysemodell var en prosess i seg selv, men det ble tydelig ut i fra problemstillingen at en fenomenologisk hermeneutisk tilnærming ville være passende, da det er barnas egne opplevelser av barnevernet som skulle være fokus og gjenstand for tolkning.

Den store mengden av datamateriale gjorde at det var ønskelig med et konkret verktøy som kunne bidra til å rydde i materialet på en konstruktiv måte, slik at temaene relevant for problemstillingen ville komme tydelig fram. Kvalitativ metode og temasentrert analyse har blitt kritisert for å trekke deler ut av den opprinnelige sammenhengen og dermed ikke ivareta et helhetlig perspektiv (Thagaard, 2009). Det har vært vesentlig å være bevisst på å unngå dette i mest mulig grad, samtidig som det er nødvendig å bruke analyseverktøy som bidrar til en systematisering og kategorisering av temaer. Tematisk analyse ville være relevant for denne oppgaven, og etter å ha lest om Interpretative Phenomenological Analysis, heretter benevnt som IPA, som kan sies å være en simpel eller forenklet tematisk analyse, virket det som et håndterlig analyseverktøy for en oppgave av denne karakter.

3.5.1 Interpretative Phenomenological Analysis

IPA er i den senere tid blitt en fremtredende tilnærming innen kvalitativ fenomenologisk forskning, utviklet av Jonathan Smith på begynnelsen av 1990-tallet (Landridge, 2006). Målet med IPA er å detaljert utforske hvordan menneskene som studeres opplever sine erfaringer og skaper mening i sin livsverden. Metoden blir anvendt både innen sosial- og helsepsykologi (Smith og Osborn, 2007). IPA skiller seg fra de andre tilnærmingene ved å kombinere fenomenologiske, ideografiske og fortolkende komponenter (Smith, Flowers og Larkin, 2009).

Tilnærmingen er induktiv som vil si *fra bunn til topp* uten at det er snakk om tidligere antakelser eller hypotesetesting. Det benyttes ikke eksisterende teori for å generere temaer fra datamaterialet, men resultatene kan derimot føre til justering eller utvikling av teori på området (Thagaard, 2009). IPA ser informantene som eksperter på egne personlige erfaringer som gjennom en åpen dialog deler sine tanker, handlinger og følelser slik at forskeren kan forstå, og kanskje se temaene fra et annet lys. Informantenes livserfaringer er koblet med en subjektiv og refleksiv analyseprosess som vises eksplisitt i forskningsprosessen (Reid, Flowers og Larkin, 2005).

IPA tilstreber å tolke det som kommer fra *innsiden* av informantene, relevant for denne oppgaven som har som formål å få frem barnas egne stemmer og subjektive opplevelser. Å se fenomener fra innsiden innebærer også å betrakte det utenfra, og reflektere over det en ser. Med andre ord fordrer det å skaffe seg innsikt, at man også har utsikt (Gilje og Grimen, 1993).

Denne analysemetoden er anvendelig i kvalitativ forskning med semistrukturerte intervjuer og gjerne med få informanter. Studier av IPA- undersøkelser gjennomført av Reid, Flowers og Larkin (2005) viste et snitt i antall deltakere på 15 informanter. Det forholdsvis store antall informanter for denne undersøkelsen gjorde at analyseprosessen ble tidkrevende. Fremgangsmåten ved å bruke elementer fra IPA virket allikevel god for å komme frem til aktuelle temaer og mening i intervjutranskripsjonene. Analysen er ment å være ideografisk ved å fokusere på det som er unikt og særpreget, der målet er å få innsyn i hvordan en gitt person i en gitt kontekst gir mening til et gitt fenomen (Smith og Osborn, 2007). For denne studien vil det si hvordan barn og ungdom som har levd med vold i familien beskriver egne forestillinger eller opplevelser, og gir mening til barnevernet som hjelpeinstans. Samtidig som det gjennom IPA tilstrebes å få til et innsideperspektiv på tema og fenomen som studeres, skal tolkningen belyse hva det betyr for informantene å leve med deres opplevelser eller erfaringer i den gitte konteksten eller sammenhengen. Hvert intervju analyseres for seg, for deretter å forsøke å trekke frem temaer og mening som er felles for informantene (Reid et al.2005; Smith og Osborn, 2007).

3.5.2 Analysens oppbygging

Stegene som er anbefalt i IPA er tilpasset denne oppgaven, men som Smith og Osborn (2007) understreker er det for IPA likt andre kvalitative forskningsprosjekter ikke kun én oppskrift som gjelder for bruk av IPA. Følgende steg i IPA metoden ble fulgt:

1. Gjentakende lesing med blick for det overordnede meningsinnholdet.
2. Identifisering av temaene.
3. Strukturering av temaene.
4. Oppsummering av temaene i en tabell.
5. Tematisk integrering og forbindelse av temaer fra alle intervjuene (Landridge, 2006).

Det er anbefalt å følge de fire første stegene for alle intervjuene hver for seg. Når alle intervjuene er gjennomarbeidet til steg fire, blir meningsinnholdet fra alle intervjuene integrert (steg 5). På denne måten blir det tydelig hvordan IPA følger en ideografisk tilnærming ved å bevege seg nedenfra og opp med individuelle tilfeller, for så å bevege seg mot mer generelle uttalelser og kategorisering av temaer (Smith og Osborn, 2007).

Matrise inndelt i tre kolonner ble benyttet i forhold til alle intervjuene. I midtre kolonne stod den originale teksten med relevante sitater, venstre kolonne inneholdt egne kommentarer, tanker, og referanse til eksisterende teori, mens høyre kolonne bestod av nøkkelord, oppsummering og mening, samt temaer som oppstod (vedlegg 1, eksempel).

Dette oppsettet tydeliggjorde hvilke temaer som ble fremtredende og gjorde det mulig å se temaer på tvers for å finne mønstre, og sammenligne temaene i uttalelsene. Matrisen bidro til å fremheve likheter og også variasjoner i datamaterialet. De ulike temaene som viste seg å være mest fremtredende, ble fordelt i tre kategorier videre inndelt med undertemaer.

Matrisen har kun vært et verktøy for å systematisere empirien. I prosessen ble noen temaer prioritert bort, og andre mer vektlagt av hensyn til oppgavens begrensning, og mulighet for dypere analyse av temaer identifisert ut ifra relevans til problemstillingen. Dette er i tråd med anbefalinger fra Smith og Osborn (2007).

Etter å ha forstått delene i uttalelsene til barna og ungdommene, blir de satt sammen til en helhet. Dette skjer både i den enkeltes fortelling, og i barna og ungdommenes samlede fortellinger. De har alle ulike opplevelser og erfaringer, som gjør at delene sammen skaper en mer helhetlig forståelse av deres forestillinger om barnevernet. Opplevelsene vil bli sett i lys av det teoretiske rammeverket og annen forskning, samtidig som det vil være viktig å se hvorvidt barnas formidlinger kan føre til utvidet perspektiv på barns forhold til barnevernet (Thrana, 2008). Det vil være en sammenheng mellom delene og helheten i det som formidles, og ikke minst er forforståelsen og tolkningen en del av denne sirkelen. Denne hermeneutiske sirkelen vil gjerne komme til syne både i intervjuprosessen, men for denne oppgavens del, også i prosessen med analysen og tolkningen av dataene. IPA består av en dobbelt hermeneutikk i det at informanten forsøker å forstå sin virkelighet, og forskeren prøver å fortolke informanten som allerede har fortolket sin virkelighet (Smith og Osborn, 2007; Kvale og Brinkmann, 2010). IPA kombinerer empatisk og spørrende hermeneutikk som betyr at det i tillegg til å få innsikt og forstå informantenes opplevelser, vil være relevant å stille kritiske

spørsmål til de transkriberte intervjuene. Hva er det barna formidler, og hvilke budskap har de? Foregår det noe som barna selv ikke er like bevisst?

Antall informanter tilsier at det ikke er mulig å gi en stemme til hver og en, men sitatene som best illustrerer funnene fra empirien er vektlagt i størst grad (Dalen, 2011). Det betyr at det både er sitater som får frem essensen i hvert tema, og uttalelser som kan representere hva som er felles for flere av informantene. Sitater som skiller seg mer ut og forekommer sjeldnere er trukket ut for å vise variasjonen i barnas uttalelser og opplevelser (Dalen, 2011).

3.6 Kvalitetskrav

Faglitteraturen viser at det er ulike syn på hvilke dimensjoner som er relevant for å vurdere kvaliteten på forskningen. Reliabilitet, validitet og generalisering er begreper som i utgangspunktet bygger på naturvitenskapelige tenkemåter innen kvantitativ tradisjon, og måler legitimiteten på en annen måte enn hva som er mulig og hensiktsmessig innen kvalitativ forskning (Kvale og Brinkmann, 2010; Dalen, 2011). Terminologien innen kvalitativ forskning brukes forskjellig. Noen benytter pålitelighet, gyldighet og overførbarhet (Kvale og Brinkmann, 2010) eller hverdagslige begreper som troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet, mens andre, deriblant Silverman (2007) mener troverdighet er dekkende for både reliabilitet og validitet i forskningen. Uavhengig av term, vil målet være å vise utførelsen av den kvalitative forskningsstudien slik at det er mulig å vurdere kvaliteten.

Først og fremst består oppgaven av intervjusamtaler med barn, som betyr menneskelige interaksjoner, der meninger utveksles og oppstår ut fra en viss situasjon, og i en gitt kontekst. Det betyr at barnas ulike opplevelser ikke består av én sannhet som kan måles. Fortolkningene skjer i lys av det teoretiske rammeverket som er presentert, og er preget av dagens samfunnsforhold og debatter omkring barn, vold og barnevern, altså dynamiske prosesser som ikke kan etterprøves på samme måte som statiske fenomener. Reliabilitet i forståelsen av pålitelighet ved at resultatet ville blitt likt dersom en annen forsker hadde utført samme undersøkelse på et annet tidspunkt er derfor ikke relevant. Selv om samme undersøkelse ikke kan gjentas (repliseres) av andre, eller av en selv, er det allikevel viktig å gjøre rede for hvordan prosessen har forløpt (Silverman 2007; Thagaard 2009; Kvale og Brinkmann, 2010).

Validitet er knyttet til forskningens gyldighet under hele prosessen. Både i forhold til om metoden er egnet til å undersøke det som skal undersøkes, bredere fortolket i hvilken grad metoden undersøker det den er ment å undersøke, og også i forhold til forskeren som person innbefattet sensitivitet til konteksten. I denne undersøkelsen vil validitet særlig omhandle hvorvidt spørsmålene som er stilt intervjueteksten i analyseprosessen er gyldige, og hvorvidt fortolkningene er relevante (Kvale og Brinkmann, 2010).

Det er beskrevet hvordan innhenting av data foregikk, hvorfor valg av kvalitativ metode anses som relevant for oppgavens problemstilling, og det er redegjort for det teoretiske rammeverket som er gjeldende for analysen og tolkningen av empirien. Videre er analyseprosessen beskrevet trinn for trinn. Dette er med på å gjøre undersøkelsesprosessen gjennomskiktig (transparent) (Thagaard 2009; Kvale og Brinkmann, 2010).

Intervjuprosessen og transkripsjonen er foretatt av annen forsker, og denne prosessen kunne sett annerledes ut dersom jeg selv hadde gjennomført intervjuene, i kraft av å være en annen person, og vinklingen ville vært spesifikt fokusert i forhold til denne undersøkelsens problemstilling. Samtidig vurderes det som en fordel at prosessen frem til analysen ikke har hatt påvirkning av meg, slik at temaene relevant for denne oppgavens undersøkelsesfokus, ble snakket om på samme nivå som alle andre temaer i intervjusamtalene. Det lå ingen spesielle forventninger til uttalelser som handlet om barnevernet, mer enn andre temaer som ble snakket om.

Ved å benytte eksisterende empiri var det tilgang til bred informasjon fra rett utvalg informanter, innhentet og transkribert av erfaren forsker. Dette tilsier en annen kvalitet på empirien. Tidsaspektet for denne masteroppgaven og utfordringer knyttet til tilgang på informanter ville ikke tillat gjennomføring av så mange intervjuer på egenhånd.

I fremstillingen av funnene er det tilstrebet å skille mellom primærdata, det vil si informantenes egne uttalelser og forståelse, og hva som er egne tolkninger (Den nasjonale forskningsetiske komité (NFK), 2010).

Når det gjelder egen påvirkning gjennom undersøkelsesprosessen og fortolkninger av empiri, er det åpent reflektert rundt hvordan forforståelse kan ha betydning for forståelsen. Vinklingen i denne oppgaven er ikke lik annen forskning og slik sett kan ikke tolkningene bekreftes av andre studier, men tolkningene i analysen er satt i sammenheng med relevant teori og andre beslektede studier. For eksempel barnas uttalelser i forhold til å bli sett og hørt

eller ikke, er gjenkjennelig med studier av barn i barnevernet, mens forestillinger og muligheter barna ser i forhold til hjelp fra andre, inkludert barnevernet, ikke har vært et uttalt forskningsfokus knyttet til barn som opplever vold i familien.

Det er tilstrebet å gjennomføre de ulike prosessene på en mest mulig etisk og faglig forsvarlig måte, og ved bruk av formuleringer, spørsmål og problemstillinger som vil føre til at resultatet kan anses som gyldig. Det vil allikevel være et forbehold om at det ikke trenger å være slik, avhengig av øynene som ser.

Overførbarhet handler om forståelsen og tolkningen i forhold til en undersøkelse kan ha relevans i andre situasjoner og sammenhenger (Thagaard, 2009). Funnene i studien vil bidra til en økt forståelse av opplevelser av barnevernet sett fra barn som lever med vold i familien sin side. Temaene og sammenhengene som har blitt belyst vil kunne bidra til kunnskap om faktorer som er viktig for barn og ungdom også i andre vanskelige situasjoner, med tanke på hjelp og inngripen fra omgivelsene rundt.

3.7 Etiske betraktninger og barn som informanter

Det er utarbeidet forskningsetiske retningslinjer for kvalitativ forskning. Forskerens etiske ansvar er først og fremst knyttet grunnprinsippene om informert samtykke, konfidensialitet og konsekvenser av å delta i forskningsprosjektet (Thagaard, 2009).

Oppgaven handler om forskning på såkalte utsatte og sårbare grupper, både i forhold til at informantene er barn og at de har opplevd vold. ”Når barn og unge deltar i forskning, har de særlig krav på beskyttelse i tråd med deres alder og behov” (NESH, 2006, punkt 12). Tema det forskes på er sensitivt, og ved å søke informasjon om barnas egne opplevelser, som i tillegg er konfliktfylte og vanskelige, kreves det nøye overveielser (Backe- Hansen, 1995). Sikkerhet er her et viktig aspekt, og alle barna lever i trygge omgivelser på intervjuetidspunktet.

Det er ekstra viktig å sikre at utvalg, informasjon og samtykke er gjort på en etisk forsvarlig måte og at tilnærmingen til informantene tar hensyn til deres interesser (NFK, 2010). Når barna “subjektgjøres” ved at de spørres om fortolkninger av egne opplevelser, fremhever Backe- Hansen (1995) to viktige rettesnorer. For det første at det velges metoder som gjør det tydelig for barna at det ikke finnes riktig eller gale svar, og for det andre at det er barnet som vet, og forskeren som ikke vet. Det skal også vurderes om kunnskapen kan innhentes på andre

måter, men når det handler om barnas opplevelser fra et barneperspektiv, er det de selv som må snakke, og hensikten er utvidet kunnskap til barnas beste. Forskningen trenger barna, men barna trenger også forskningen (Cater og Øverlien, 2010).

Prosessen med forsvarlig utvalg, gjennomføring av intervjusamtalene og forvaltningen av empirien er ivaretatt av ansvarlig forsker ved NKVTS knyttet til hovedprosjektet. Det er imidlertid viktig å ha fokus på de etiske temaene i bearbeidingen av det transkriberte materialet og i den videre fremstillingen av informantene i denne oppgaven.

Personvern og konfidensialitet har blitt ivaretatt ved at datamaterialet er blitt oppbevart på et sikkert sted. Informantenes anonymitet er sikret ved fiktive navn. Tid og sted for intervjuene fremgår ikke og heller ikke hvilket krisesenter informanten tilhører. Annen informasjon som kunne gjort barna gjenkjennelige som stedsnavn eller andre personlig opplysninger er tatt bort.

Refleksjon i forhold til hvordan best ivareta informantenes perspektiv, og beskytte deres selvforståelse er viktig i fremstilling og fortolkning, samtidig som formålet med oppgaven kan bety at dataene settes inn i andre sammenhenger og belyses gjennom perspektiver som barna og ungdommen ikke nødvendigvis kjenner til (NFK, 2010). Det er forsøkt å forvalte dataene med en mest mulig balansert fortolkning og jevn seleksjon i sitering og referering av informantene. Her blir det viktig å presisere at noen av informantene uttaler seg mer om forskningstema enn andre, og blir derfor sitert oftere og fremhevet mer i analysen.

Problemstillingen handler dessuten barnevernet, og det blir også viktig å reflektere over hvordan fremstillingen ivaretar personene som jobber i dette feltet, som er et fagfelt som gjennom tidene har vært utsatt for omfattende kritikk. Informasjonen og tolkningene skal behandles med respekt, samtidig som det er barnas perspektiver og deres virkelighetsopplevelser som er ment å synliggjøres.

4 Funn med analyse

Dette kapittelet vil presentere hovedfunnene fra analysen. Temaene som har vokst frem fra empirien vil bli satt i en barnevernfaglig sammenheng ved analyse ut ifra barneverntjenestens styringsdokumenter der det er relevant. Barnas opplevelser vil i tillegg bli sett i lys av annen teori og forskning på området.

I forhold til hva barna selv oppgir og opplever er det 14 av de 25 barna og ungdommene som har hatt en eller annen form for kontakt med barnevernet. Barnas perspektiv kan være annerledes enn voksnes, og det er mulig at barnevernet har vært inne i flere av barnas liv, uten at det kommer til uttrykk i det de formidler. Det kan også være at barnevernet i noen tilfeller har blitt forvekslet med andre hjelpeinstanser.

Sentralt i tolkningen av barnas formidlinger er å anerkjenne situasjonen de har levd i. Barna har opplevd ulike grader av kaos og krise. Selv om de på intervjuetidspunktet lever i sikkerhet, kan det være ulikt hvor preget de er av erfaringene og livssituasjonen, noe som påvirker hvordan de reflekterer og formidler. Risikoer og konsekvenser av å oppleve vold er viktig bakgrunnskunnskap (se kap.1).

I analyseprosessen har det oppstått mange ulike temaer der noen har større sammenheng med hverandre enn andre. Det er ikke mulig med rigide kategoriseringer, noe som vises ved at det ene temaet utløser, eller avhenger av det andre. For å muliggjøre en viss systematisering er det gjennom bruk av IPA fremkommet følgende tre hovedkategorier med enkeltstående undertemaer:

1. Noen å snakke med

- Betydningen av venner
- Å fortelle til voksne
 - Ingen å få hjelp av
 - Om å si fra selv
 - Voksne må våge å spørre og tåle å lytte

2. Kjennskap til barnevernet

- Visste ikke om eller tenkte ikke på barnevernet
- Barnevernet som slemme, skumle og ganske flinke
- Ambivalens i forhold til barnevernet og til foreldrene

3. Medvirkning

- Å bli sett, hørt og tatt på alvor
- Informasjon og sammenheng
- Hjelpen skulle kommet tidligere
- Å delta og å få si sin mening

4.1 Noen å snakke med

Å snakke om volden i familien når den pågår viser seg å ha flere hindringer. Hva barna vektlegger i forhold til å fortelle og ikke å fortelle om volden, er viktig kunnskap for voksnes tilnærming til barna. At volden og barnas hjemmesituasjonen blir oppdaget, og at noen sier i fra, er vesentlig for at barnevernet skal kunne bidra med hjelp.

4.1.1 Betydningen av venner

Noen av barna har fortalt om volden i hjemmet til én venn, andre til flere venner. Enkelte har sagt mye, og noen har bare gitt et hint. De viser at det har ulik betydning å ha en venn å snakke med. Intervjueren stiller ikke direkte spørsmål om venner, men barna nevner det selv, når de blir spurt om de kunne søke hjelp hos noen.

Ada er 13 år og har opplevd noen episoder av alvorlig vold fra mors kjæreste mot mor, blant annet en livstruende episode der politiet var inne i bildet. Ada sier at hun ikke pratet med øvrige i familien om hendelsene.

Ada: [...] jeg pratet med mine to bestevenninner om det her selvfølgelig, men dem pratet jeg med om alt.

Intervjuer spør flere ganger om det var andre som kunne hjulpet:

Ada: Altså mine bestevenninner de har vært veldig støttende under alt det her. De har hjulpet meg på mange måter, men det er jo ikke så veldig mye de kan **gjøre** da.

Til tross for gjentagende spørsmål om det fantes andre hjelpere, nevner hun ikke voksne, men fremhever vennene som den viktigste støtten, selv om det ikke førte til noen konkret hjelp eller forandring.

Mana på 12 år er opptatt av at barn trenger å bli møtt på forskjellige måter. Hun er glad for å ha venninner hun kan snakke med for hun stoler mer på dem enn voksne, selv om både lærer og helsesøster har sagt de må si fra hvis det er noe. Mana understreker betydningen av tillit og

trygge relasjoner dersom man skal dele private opplevelser, og hun foretrakk vennene som hun antagelig betraktet som nærmere enn læreren og helsesøsteren. Heidi på 12 år formidler at hun snakket mye med læreren som hun følte forstod henne godt, men at hun snakket enda mer med venner:

Intervjuer: Hva sier venner om det da, når man forteller det?

Heidi: De sier liksom, det er veldig trist da at foreldrene dine krangler, men liksom, jeg kan bare komme til dem og finne på noe annet å snakke om, og så kan jeg få trøst hvis jeg trenger det. De beskytter meg på en måte, de støtter meg.

Intervjuer: Hvordan føles det for deg da?

Heidi: Bra, for det hadde ikke vært noe gøy om jeg ikke hadde fått støtte. Altså gått alene og ha vonde tanker for meg selv. Nå kan jeg dele med dem så blir det ikke så vondt.

Intervjuer: Mm, er det noen andre du har fått støtte fra?

Heidi: Nei, Det er liksom bare vennene mine.

Uttalelsene viser at barna velger å snakke med venner, fremfor med voksne. Betydningen av vennskap har frem til de senere årene fått liten oppmerksomhet i forskningen, og kunnskapen baserer seg hovedsakelig på amerikanske og noen engelske studier. Vennskap utvikler seg med alder fra å handle om aktivitet og lek i barnealder til dypere vennskap med intime samtaler og betroelser i ungdomstiden (Berndt og Hanna, 1995). Kvello (2006) som i sin doktoravhandling har studert vennerelasjoner basert på kvantitative og kvalitative undersøkelser fant i likhet med flere internasjonale studier (Rawlins 1992; Asher, Parker og Walker, 1996) at det viktigste karakteristika ved en venn er å kunne stole på eller ha tillit til vennen. Mana uttrykker eksplisitt det å stole på som viktig i relasjonen, og hun stoler mer på venner enn voksne. For jentene handler tillit mest om å være fortrolige med informasjon, mens det for guttene betyr å stille opp for hverandre (Kvello, 2006; 2008).

Sitatene over illustrerer at jentene også i denne studien fremhever betydningen av venner som samtalepartner tydeligere enn guttene. Rawlins (1992) og Rose (2007) viser begge til at jenters vennskap bærer mer preg av intimitet og personlige betroelser enn gutters vennskap, som gjerne er mindre personlige og springer ut fra felles aktivitet. Verdien i å kunne stole på, kan sees i sammenheng med fortrolige temaer som voldsopplevelser.

Kvello (2006) påpeker at horisontale (jevnaldrende) og vertikale (voksen-barn) relasjoner er supplerende fremfor konkurrerende i det at innholdet i relasjonene er forskjellige og påvirker ulike områder som forklart ved transaksjonsmodellen, som viser gjensidig påvirkning på ulike nivåer i barnets miljø. Begge typer relasjoner er viktig for en god utvikling. Barna i studien

har ulike erfaringer knyttet til gode relasjoner til foreldrene, men mange har få, eller ingen nære og trygge voksenrelasjoner. Både Ada og Heidi sier at vennene har vært støttende både i betydningen av at de har forstått situasjonen, trøstet og beskyttet dem, samtidig som de har tilført positivt samvær og fått de til å tenke på andre ting enn hjemmesituasjonen.

I forhold til risiko- og beskyttelsesfaktorer kan sosial aksept blant jevnaldrende virke modererende på konsekvenser av alvorlige stressorer i familien (Criss et. al 2002; Steinhausen og Metzke, 2001), i forståelsen av at styrker på et område (vennemiljø) i mikrosystemet veier opp mot svakheten ved et annet (familien)(Bronfenbrenner, 1979). Venner og positive vennerettverk er generelt en beskyttelsesfaktor i forhold til utvikling av psykososiale vansker (Kvelling, 2006). Samtidig velger man venner med felles interesser, og også felles risikofaktorer (Pawlby et al., 1997). Traumeforskningen med barn og ungdom viser også at vennestøtte anses som den viktigste hjelpen etter traumatiske opplevelser (Dyregrov, Matthiesen, Kristoffersen, Mitchell, 1994; Dyregrov 2010).

Barna i studien understreker viktigheten av at venner viser støtte og forståelse, men det har ikke ført til noen endring i den belastende hjemmesituasjonen til barna. Betydningen av vennerrelasjoner kan muligens være et potensiale for enda mer hjelp, noe som kan være viktig for voksne hjelpere å ta med i betraktningen i sin tilnærming til problematikken på ulike nivåer.

Nære relasjoner er viktig for den psykososiale utviklingen, og barn og ungdom som på tross av alvorlige påkjenninger klarer seg godt, viser seg å ha til felles at de har god relasjon til én voksen, og et bra vennskap til én jevnaldrende (Sommer, 2004; Werner, 2005).

4.1.2 Å fortelle til voksne

Flere av barna viser at de holdt hemmeligheten innenfor familien. Å fortelle om belastende opplevelser til voksne, kan bety å utsette seg for enda mer risiko, ved at de ikke vet hva slags reaksjoner det vil føre til. Kjersti på 17 år, har levd med foreldrenes vold og rus hele oppveksten. Hun hadde god kontakt med læreren sin og forteller hvordan det å snakke om hjemmesituasjonen utartet seg for hennes del.

Intervjuer: Fantes det noen andre voksne rundt deg som du hadde god kontakt med?
Kjersti: Altså det var ingen som jeg ringte om det var noe der og da, men læreren min på barneskolen, henne snakket jeg veldig mye med, og hun ble så bekymret til slutt. Jeg begynte å snakke med henne i fjerde klasse, og i syvende klasse, jeg vet ikke om

hun sendte bekymringsmelding til barnevernet, men hun sa i allfall at hun skulle det hvis ikke det skjedde noe. Og det sa hun til foreldrene mine og de sa “ja vi skal skjerpe oss og sånn”. Så ble jeg redd for at det skulle skje noe, så da sa jeg ikke mer til henne, og så sluttet jeg i syvende og så hadde jeg ikke henne som lærer mer.

Intervjuer: Du var redd for at det skulle skje noe. Hva var det som kunne skje?

Kjersti: At jeg ikke fikk bo sammen med foreldrene mine.

Kjersti hadde en god relasjon til læreren sin som inviterte til å snakke om den konfliktfylte omsorgssituasjonen. Hun ble i utgangspunktet sett og møtt, men når lærerens bekymring førte til handling, ble redselen for å bli flyttet fra foreldrene så stor at hun ikke ville fortelle mer. Det betydde at hun ikke lenger hadde noen å dele med, og måtte holde opplevelsene om “mamma og pappa som skadet hverandre både fysisk og psykisk”, for seg selv. Her merkes at det mangler informasjon om hva som skjedde etter at læreren tok opp bekymringen. Mulig gjenspeiler det nettopp følelsen Kjersti kan ha fått, om at hun ikke vet hva som foregår. Uten informasjon og oversikt, kan det være at redselen økte slik at hun valgte å tie. Mangel på informasjon og oversikt fører til mangel på mening og sammenheng som er grunnleggende behov i tilværelsen (Raundalen, 2011). Sitatet illustrerer kompleksiteten for både barn og voksne, når vanskelige omsorgsforhold blir oppdaget, og det kan føre til en endring i relasjonen. Mulig trodde de voksne at Kjersti visste hva som skjedde, mulig tenkte de hun skulle skjermes.

Eksempelet viser også forutsetningene for å fortelle, nemlig en nær relasjon og en voksen som spør og tar imot. Det deler ikke Kjersti med så mange andre av barna i studien. Mens redselen for å måtte flytte fra foreldrene som årsak til å ikke fortelle, er felles for flere av barna.

Anwar, 16 år snakket ikke eksplisitt om hjemmesituasjonen med vennene, som er betegnende ut i fra forskningen som er vist til, men søkte støtte i form av å være sammen med dem. Faren var snill mot vennene, og de kommenterte at faren var kul, samtidig som de spurte hvorfor han drakk hver dag. Han sier følgende om det å skulle fortelle til voksne:

Intervjuer: Og de voksne på skolen?

Anwar: Nei de visste ingenting, men jeg tror læreren min visste for barnevernet kontaktet dem, ja jeg tror det, men jeg er ikke sikker, men jeg hadde aldri sagt det, at faren min er sånn og sånn.

Intervjuer: Hadde du god kontakt med lærerne, hadde du tillit til dem?

Anwar: Ja, kontaktlæreren var skikkelig snill mot meg, og hadde hun kommet til meg og sagt at jeg vet hvordan det er, da hadde jeg sagt det, men jeg gikk ikke til henne og sa at faren min slår, jeg hadde ikke lyst til å si det.

Intervjuer: Det hadde vært bedre om hun kom til deg?

Anwar: Ja
Intervjuer: Da hadde du fortalt det?
Anwar: Ja.

Som mange andre av barna i undersøkelsen formidler Anwar at dersom en voksen tillitsperson hadde spurt, så hadde han fortalt om fars vold. Anwar er heldig som har en lærer han liker godt, samtidig formidler ikke læreren at hun ser at Anwar ikke har det bra, tross skoleskulk og utagerende atferd med slåssing. Han tror at hun visste, men han opplever allikevel ikke at hun spør. Anwar har tillit til læreren, men vil ikke fortelle på eget initiativ, noe som gjelder for de fleste av barna. Kjersti og Anwar opplevde at de voksne ikke forstod deres perspektiv. Noen ganger kan det å la være å handle, slik som læreren til Anwar, forklares i at det er for smertefullt å kjenne på barnas situasjon, slik at voksne skjerner seg ved å velge å ikke se (Gamst, 2011).

Barna og ungdommene det her handler om uttrykker at de ønsker voksne som spør, likt barna i undersøkelsen til Mullender et al. (2002) som heller ville at voksne skulle snakket om volden fremfor å tie for å beskytte.

Alle informantene sier på ulikt vis at det har vært bra å få prate med noen, og få det ut. Jorid, 12 år sin uttalelse om hva voksne kan gjøre kan illustrere dette:

[...]og det blir veldig mye for oss barn, men jeg tror alle barn liker å prate om ting, vi elsker å prata med lærerne i sånne jentegrupper, da har vi mest om puberteten og sånn, men vi elsker å prate ut og sånn.

Barna viser at det å *bare* få pratet har en verdi i seg selv, i tillegg til å dele vanskelige temaer med andre og snakke åpent om hva som er normalt og ikke normalt. Tabuer blir i tillegg brutt, slik at barna får mulighet til å oppleve at andre kan ha det på lignende vis som dem selv. Dette er hva Leira (1994) kaller å gyldiggjøre voldserfaringene, og å få lov til å snakke. Flere av barna i studien, spesielt de som hadde levd lenge med vold, og gjerne fra fødsel av, var usikre på om det var vanlig å ha det slik eller ikke.

Ingen å få hjelp av

Mange av barna formidler at de ikke så noen åpenbare alternativer for å søke hjelp. Anwar har levd med vold hele oppveksten, blant annet i form av livstruende vold fra far mot mor, samt drapstrusler og drapsforsøk. Han er født i Norge, men har bodd flere år i hjemlandet.

Familien flyttet tilbake til Norge da han var 10 år. Han har én eldre bror og tre yngre søsken. Anwar forteller at det ikke var noen andre enn han og broren som kunne ordne opp. De to stod sammen mot faren.

Intervjuer: Og utenom familien, finnes det noen der som kan hjelpe deg?

Anwar: Nei det er ingen.

Intervjuer: Du har aldri tenkt på å ringe noen og be om hjelp?

Anwar: Noen voksen mener du?

Intervjuer: Ja

Anwar: Nei, nei.

Intervjuer: Politi eller barnevern?

Anwar: Ja politi kan jeg stole på, ja selvfølgelig, det kan jeg.

Intervjuer: Men har du gjort det?

Anwar: Nei, nei vi tenkte ikke på det, nå tenker vi at vi burde ha gjort det, vi tenkte bare på at vi skulle beskytte oss selv.

Intervjuer: Dere skal beskytte dere selv?

Anwar: Ja, ja, men vi hadde kunnet ha ringt politi, men han hadde gjort at vi var skikkelig trege til å tenke, jeg klarte ikke å tenke så fort.

Anwar skildrer flere episoder der han og broren aktivt gikk inn i voldshandlingene, og avvirket svært alvorlige situasjoner. Anwar formidler at de ikke hadde tro på at det var andre enn dem selv som kunne stå imot faren. De opplevde å være helt alene. Samtidig sier han noe om hva volden gjorde med dem, i forhold til at de ikke klarte å tenke klart, og vurdere hjelp fra andre. Å leve med alvorlige voldsopplevelser og trusler over lang tid, betyr konstant stress, som nyere forskning viser vil skade nerveceller i hjernen og dermed påvirke de kognitive ferdighetene og det generelle funksjonsnivået, slik Anwar selv påpeker (Geffner et al., 2003; Wolfe et al., 2003).

Dennis understreker også frykten for voldsutøver som årsak til at ingen andre kan hjelpe. Han er 16 år og har siden han var 1,5 år bodd med stefaren som utøvet svært alvorlig vold mot moren. Han beskriver at han har vært mye redd, og passet på lillebroren sin. De var så vant til å oppleve at moren ble slått, så de ble usikre på om det var vanlig og skulle være slik. Om det å fortelle om volden gjentar han flere ganger at han ikke torde det fordi stefar var så sterk og han trodde ikke at noen var i stand til å hjelpe dem.

Dennis: Nei, jeg tenkte at vi kunne bli tatt fra mamma for eksempel, eller at det blir oppstyr. At han skulle hevne seg på oss.

Han har aldri ringt barnevern eller politi, men forteller hvordan han én gang var nær ved å få ringt politiet:

Dennis: det var en gang som han begynte på kvelden og så bad mamma han om å dra. Og så løp hun inn på rommet mitt og gråt og gråt og så. (pause) Da skulle jeg akkurat ringe, men da holdt han hånden min klemte hardt så jeg ikke fikk ringt. Det er eneste gangen jeg har prøvd å ringe.

Stefaren til Dennis er så stor og fysisk overlegen, at de tenker at ingen tør å gjøre noe mot han. Den ene gangen han forsøker å ringe politiet, blir han også fysisk stoppet av stefar, og får på et vis bekreftet at det ikke er mulig.

Utdragene viser at barna handler aktivt for å hindre konflikter og skade, og for å beskytte mor, søsken og seg selv. Det å be om hjelp utenfor familien, er et mer drastisk skritt, og de hindres av redsel, men også mangel på tro og kunnskap om at det finnes noen som kan hjelpe. Dennis og Anwar viser hvor alene de er, med den voldsomme hemmeligheten.

Om å si fra selv

Som vist er det grunner til å ikke si ifra eller å be om hjelp, og det er få av barna som på eget initiativ forteller og ber om hjelp. Camilla er 8 år og bodde sammen med mor, stefar og to små brødre. Stefaren hadde truet med at hun måtte bo og sove ute dersom hun fortalte noen om volden. Camilla beskriver stefaren som slem, og de hadde bodd med han i mange år. Han var faren til de to småbrødrene hennes.

Camilla: Jeg tenkte bare at jeg må si det, hvis ikke må jeg leve sånn, så da sa jeg det til mormor og morfar, så ordnet tanten min opp og så ringte hun krisesenteret og så sa hun at vi skulle komme og prate med (krisesenteransatt), og så kom vi hit og så sa mamma at vi kan bo her.

Camilla forstod at det ikke var riktig å ha det slik som hun hadde det, og til tross for trusler fra stefar tok hun ansvar og sa fra. Hun er 8 år og bidro til at hun og moren fikk hjelp til å flytte fra stefaren. En handling som illustrerer at barn både kan være små og sårbare, og allikevel aktivt handle for å få beskyttelse av voksne. Muligheten å ha noen nære er dessuten av betydning. Hun beskriver mormor og morfar som de eneste, og forskning viser nettopp at det er viktigere å ha én eller få nære, enn flere mer perifere (Sommer, 2004; Werner, 2005; Kvello, 2006). André ba også om hjelp selv, og tenkte at et barn ikke kan kjempe mot en voksen, og derfor må søke hjelp fra andre.

André har bodd i Norge siden han var 3 år, og er 11 år når han blir intervjuet. Han er den eneste i studien som selv har kontaktet en offentlig hjelper. Han ble utsatt for drapsforsøk fra stefaren etter fysisk konflikt mellom mor og stefar. André kom seg unna og ringte politiet.

André: [...] det nytter ikke for et barn å ta opp en kamp med en voksen mann, så da må man ringe noen.

Intervjuer: Og hvem ringer man da.

André: Politiet er best å ringe.

Intervjuer: Likte du de politiene du har truffet?

André: Ja, veldig godt.

André nevner ikke barnevernet som alternativ hjelper, men sier at det er bra systemer som ivaretar barn i Norge og han fremhever voksne som jobber med barn, og spesielt lærere som viktig. Alle på skolen vet hva han har vært utsatt for, og han uttrykker at lærerne er der for ham. Han understreker senere i samtalen: "Jeg tenker at jeg får den hjelpen jeg trenger da". André beskriver en veldig god kontakt med moren sin, og at de begge var fornøyd med politiet som kjørte dem til krisesenteret. Han har en positiv erfaring med å tilkalle hjelp. Uten å vite nok om André's tilknytning til moren, kan en trygg og god relasjon til moren ha vært den viktigste beskyttende faktoren for André, slik at han også var sikker i sin handling da han ba om hjelp. I tillegg opplever han at det er lov å snakke om vanskelighetene, og han blir støttet av relasjonene i omgivelsene.

Voksne må våge å spørre og tåle å lytte

Stefan er 13 år og ha vokst opp med en far han beskriver som to personer, med svært vekslende humør, fra å være kjempeglad i det ene øyeblikket, til plutselig å bli voldelig i det neste. På spørsmål til Stefan om hvilke råd han har til voksne som ser at barn ikke har det bra sier han:

Stefan: Voksne må våge å spørre. Ikke bare sitte å se.

Stefan så det ikke som et alternativ å si fra til politiet eller andre, blant annet fordi han var redd for represalier fra faren.

Stefan: Ja, han har jo kommet med mange trusler da. Hvis vi noen gang melder til politiet så skulle han komme å drepe oss (pause). At han skulle teipe igjen munnen min, og masse sånn.

Stefan etterlyser voksne som ser og spør. Noen voksne beskytter seg selv ved å la være å se, fordi barnas smerte er for vanskelig å ta innover seg, slik at barnas opplevelser forklares bort og gjøres usynlige (Gamst, 2011). Fravær av barneperspektivet hos de voksne kan også handle om mangel på kompetanse til å se og forstå barnas signaler, men det kan også være at voksne tenker barna skal skjermes fra å bli spurt om vonde ting.

Han ble truet til å tie av faren, men hadde en lærer som han beskriver ikke ga seg med å spørre om hvordan han hadde det, og henviste han videre til helsesøster:

Stefan: [...] han spurte meg kanskje ti ganger. Og så knakk jeg til slutt.
[...]det var en lettelse å få snakke. Det føltes som å bli flere kilo lettere liksom.

Stefan beskriver at læreren spurte hvordan det stod til hver gang han var urolig eller så trist ut. Barnas beskrivelser kan tolkes som at de ikke verbalt sier i fra, men de gir mange signaler på at de har det vanskelig. Stefan formidler også at det skal mye til å fortelle om volden, og selv ikke når læreren spurte de første gangene, våget han å si noe. Når barna først har snakket om volden, er det viktig at det er voksne som viser at de orker å lytte, og forstår barna. Da blir det så mye lettere, som Stefan sier.

Fagpersoner som møter barna er først og fremst førskolelærere, lærere og barnevernspedagoger. Øverlien og Sogn (2007) gjennomførte en kartlegging av undervisningen på disse yrkesgruppene utdanning i forhold til barnekonvensjonen, fysiske- og seksuelle overgrep, samt samtalemetodikk med barn. De fant at siste-års-studenter på de respektive utdanningene ikke opplevde å få tilstrekkelig kunnskap om hvordan de skal møte utsatte barn. Studentene mente de manglet teoretisk kunnskap, og spesielt metodisk og praktisk innføring i temaene, og ferdigheter i samtalemetodikk (Øverlien og Sogn, 2007). Dette er i tråd med hva barna selv etterspør. For at barn skal benytte seg av anledningen til å fortelle om sin livssituasjon må de bli møtt av voksne som er kompetente til å samtale.

Samtaler med barn kan ha ulike formål, og hittil er det satt lys på hva som skal til for at barna i det hele tatt snakker om sin egen situasjon, noe som også er en rettighet i forhold til barnekonvensjonens artikkel 12. I forlengelsen av denne retten, har skoleelever i følge opplæringsloven rett til jevnlig kontakt med kontaktlæreren om sin utvikling. Det legges vekt på lærerens systematiske arbeid for å fremme elevens positive selvutvikling, psykiske og fysiske helse, miljø og trygghet, ved aktiv deltakelse fra eleven selv (Opplæringsloven §9a, Gamst, 2011).

Øvreeide (2009) skiller mellom informasjonsgivende og bearbeidende samtaler som en kategori, og undersøkende og avdekkende samtaler som en annen kategori, der begge inneholder flere undertemaer. Det har etter hvert blitt utviklet ulike samtalemetoder basert på

vitenskapelige undersøkelser for å sikre at barn blir hørt og forstått gjennom profesjonelle samtaler (Gamst, 2011). Gamst & Langballe (2004) har utviklet *Den dialogiske samtalen* på bakgrunn av studier av barneintervju foretatt av politi og barnevern med formål om å øke kompetansen på å snakke med barn på en anerkjennende måte som også ivaretar barnets frie fortelling.

Samtaler med barn har vært et gjennomgående tema i kompetanseheving av barnevernet, og veilederen *Snakk med meg*, om samtaler med barn i barnevernet, kom i 2009. Veilederen viser systematiske metoder for å utvikle sine ferdigheter for utviklingsstøttene kommunikasjon med barn og ungdom. Barna etterspør nettopp voksne som kan støtte, hjelpe, forstå, bekrefte og anerkjenne deres fortellinger (BLD, 2009).

Stefan som sa at han var truet til å tie synes det var en lettelse å få prate med lærer og helsesøster. Læreren hadde forsikret Stefan om at han ikke hadde lov til å si det til andre om han ikke ville. Intervjuer spør om de ringte barnevernet noen gang.

Stefan: Nei, de hadde ikke lov til det siden, de kunne ikke si hva jeg hadde sagt til dem, taushetsplikt.

Intervjuer: Ok. Har du snakket noe med barnevernet?

Stefan: Ja, jeg har snakket med (saksbehandler).

Intervjuer: Hvordan var det?

Stefan: Ja, jeg har møtt han mange ganger. Det var greit.

Det er som Stefan har understreket, først og fremst viktig med voksne som tør å spørre. Men hva hjelper det Stefan, dersom læreren også vet om den vonde hjemmesituasjonen, uten at det fører til noen videre hjelp? Utsagnet kan vise dilemmaene som både barna og skolen står i, i forhold til tillit og åpenhet, og usikkerheten rundt skolens og barnevernets rolle, både hos lærere og elever. I motsetning til taushetsplikt, har lærere, likt alle andre som jobber i offentlige instanser, en lovpålagt opplysningsplikt til barneverntjenesten dersom de har "grunn til å tro" at det foregår alvorlige forhold i hjemmet (Barnevernloven, § 6-4; Opplæringsloven § 15-3).

Vold er et alvorlig tema, og det kan få alvorlige konsekvenser for barna, dersom plikten til å si fra ikke tas på alvor. Barna har krav på å bli ivaretatt i en meningsfull sammenheng, og et samarbeid skal inntre, fordi ulike instanser har ulikt ansvar. Den voksne er ansvarlig for å skape et sikkerhetsnett som sørger for at barnet får rett hjelp til rett tid (Gamst, 2011).

Undersøkelsen til Baklien (2009) om samarbeid mellom barnehage, skole og barnevern fant at de viktigste hindringene for et godt samarbeid, var aktørenes bilde av hverandre. Lærere sine oppfatninger av barnevernet var komplekse og til dels motsetningsfylte, og de manglet tillit.

4.1.3 Oppsummerende drøfting

Funnene i studien viser at barn og ungdom som har levd med vold i familien ønsker å ha noen å snakke med om sine opplevelser og erfaringer. Barna fremhever venner som den viktigste samtalepartnern, spesielt når volden pågikk. Betydningene av venner som en kompenserende faktor for en belastende omsorgssituasjon er viktig å ikke undervurdere. Barna forteller at det er godt å ha noen å dele sine opplevelser med, at det i seg selv er lettende. Samtidig er det ingen som beskriver at samtale med venner har ført til en endring i livssituasjonen. Det kan imidlertid være viktig for voksne hjelpere å vite at venner har så stor betydning som barna beskriver. Kanskje venner kan bidra som støtte og hjelp på flere måter, også i et samarbeid med voksne. Mullender et al. (2002) studerte engelske skolebarns oppfatninger av situasjonen til barn som vokser opp med vold i hjemmet, og fant at barna ønsket mer undervisning om temaet. De ville lære om hvorfor volden oppstår samt hva de kan gjøre hvis de opplever volden selv.

Barna ønsker å bli sett i den virkeligheten de lever og vil at voksne skal spørre om vold. Selv da, er det ikke bestandig at de er komfortable med å formidle hvordan de egentlig har det. Det er belastende å bære på kunnskapen om volden alene, og de uttrykker at det er bra bare å få det ut, og dele. Samtidig kan det være konfliktylt å fortelle (Gamst, 2011). Redsel for represalier fra voldsutøver eller at de må flytte fra foreldrene er faktorer som gjør det vanskelig å fortelle. I tillegg er noen usikre i forhold til hvordan det er "normalt" å ha det og noen har ikke tro på at andre kan hjelpe.

Det er tydelig at barnevernet ikke er fremme i barnas bevissthet som en naturlig hjelper. Det er kun et av barna i studien som har kontaktet en offentlig hjelper, ved at han under en voldsepisode selv ringte til politiet.

Barnas uttalelser kan tolkes til at de er sensitive overfor voksnes reaksjoner. De understreker viktigheten av voksne som har kompetanse i å prate med barn, og som viser dette ved en trygg og tydelig framferd. Det betyr at det er flere av barna som har erfaring med å prate med

voksne som ikke innehar denne kompetansen og som heller ikke fanger opp alle de andre, non- verbale signalene barna sender ut som tegn på at noe er vanskelig. I tillegg til at de ønsker voksne som ser og spør, etterspør noen av barna voksne som handler slik at det skjer en forandring i den belastende hjemmesituasjonen.

Barnas opplevelser slik de fremstår i denne studien, kan tilsi at voksne i barnas omgivelser har vist et begrenset fokus på å se, forstå og handle ut i fra barnas perspektiv, rettigheter og behov. Dersom barnevernet skal ha mulighet til å gjøre en innsats overfor barna og familiene, er de avhengig av andre i barnas omgivelser som ser og observerer barna i hverdagen og melder fra. Dersom det mangler åpenhet og kunnskap om barnevernet blant voksne, blir det gjerne uklart også for barna.

4.2 Kjennskap til barnevernet

Barna har variert grad av personlige erfaringer med barnevernet, selv om de fleste har noen forestillinger om hva barnevernet er. 14 av de 25 barna og ungdommene har som vist til vært i kontakt med barnevernet senere, og flesteparten først etter krisesenteroppholdet.

4.2.1 Visste ikke om eller tenkte ikke på barnevernet

Barnevernets rolle har for flere av barna vært utydelig, og de har ulike forestillinger om hva de gjør. Mana er 12 år og svarer her hva hun tenker om barnevernet:

Intervjuer: Og barnevernet visste du at de fantes?

Mana: Nei.

Intervjuer: Men du vet det nå?

Mana: Ja.

Intervjuer: Har du hatt noen kontakt med dem nå?

Mana: Nja, jeg vet ikke helt jeg, kanskje, jeg har jo vært der, tror jeg, men da var det mamma som sa noe. Vi var bare i ett lite rom og tegnet litt, og ventet på at mamma skal bli ferdig.

Intervjuer: Var det noen som snakket med dere?

Mana: Nei.

Intervjuer: De snakket med mamma.

Mana: Ja.

Intervjuer: Og hva tenker du, hvorfor finnes barnevernet?

Mana: De vil at barn skal ha det bra.

Intervjuer: Ja. Men vet du hva de gjør?

Mana: Vel, jeg har jo hørt noe om at, jeg vet ikke om det er sant, men hvis det blir for mye så blir barna sendt til ett sånt barnehjem, en annen familie.

Mana representerer flere av barnas forhold til barnevernet, ved at de ikke er helt sikre på kontakten, og det kan handle om at det er foreldrene og ikke barna som har snakket med barnevernet. At barnevernet vil at barn skal ha det bra og sender barn til barnehjem, eller som Heidi tror, at barnevernet er for de uten foreldre viser at det mangler nyanser i kunnskapen om barnevernets rolle.

Barnevernet kan bistå familier på mange måter, både med frivillighet og tvang, og med mange forskjellige slags tiltak. Så mye som 84 prosent av tiltakene fra barnevernet i 2010 bestod av frivillige hjelpetiltak til barn og familier, mens plasseringer utenfor hjemmet grunnet omsorgsovertakelser utgjorde 16 prosent av tiltakene (SSB, 2011).

Ada er en annen jente som forteller om usikkerheten i forhold til hjelpere som er til for barna. Hun er 13 år og har opplevd noen episoder der mor utsettes for alvorlig vold fra sin kjæreste, deriblant en livstruende kvelning, og politiet har vært inne i bildet. På spørsmål i forhold til om Ada har tenkt at hun kunne fått hjelp tidligere dersom hun hadde tatt kontakt med noen svarer hun:

Ada: Det har jeg tenkt på ja. Spesielt den ene gangen da jeg kunne ringt på politiet. Jeg gjorde ikke det rett og slett, jeg vet ikke hvorfor, men jeg burde gjort det.

Ada nevner ikke barnevernet som noe alternativ for å få hjelp. Senere i samtalen når intervjueren nevner alarmtelefonen som barn kan ringe uttrykker hun:

Ada: Ja jeg har sett det. Det står masse sånn plakater på vår skole, sånn er du redd for å gå hjem og masse sånn.

Intervjuer: Ja, hadde det vært et alternativ eller hadde det vært like skummelt som å ringe politiet?

Ada: Det hadde det nok, men altså jeg visste ikke om noen sånn telefon.

Intervjuer: Tenkte du på barnevernet?

Ada: Det har jeg ikke tenkt på i det hele tatt før du nevner det nå.

Da voldshandlingene pågikk og Ada og familien trengte hjelp som mest, visste ikke Ada om noen å få hjelp fra. Hun angret veldig på at hun ikke ringte politiet, men forteller også at hun var usikker på om politiet var til for små jenter som henne. Barnevernet har ikke vært i tankene som en aktuell hjelper.. Ada understreker videre forskjellen i å vurdere hvordan hun ville handlet nå, og hvordan det var når volden pågikk:

Ada: [...] men når du faktisk er i situasjonen så er det utrolig vanskelig og det er det folk må forstå at det er ikke enkelt som man vil få det til. Jeg sitter jo og tenker nå selv at, hvorfor gjorde jeg ikke det, men det er utrolig vanskelig når man er i situasjonen.

Sitatene viser at Ada tenkte på å ringe hjelp, og årsakene til at hun ikke gjorde det kan være flere. Uttalelsene kan tolkes som at midt under krisen og den stressende situasjonen kan det være vanskelig å handle rasjonelt. Det kan også tenkes at dersom hun hadde hatt kjennskap til alarmtelefonen den gang, eller visste at barnevernet og politiet er til for barn som opplever vold i hjemmet, kan det være at hun hadde handlet annerledes, og fått hjelp tidligere. Flere enn Ada formidler at de ikke visste om at det fantes noen å få hjelp fra, noe som understreker viktigheten av større åpenhet om de tabubelagte temaene, men også opplysninger og informasjon om barnevernet som når barnas arenaer.

4.2.2 Barnevernet som slemme, skumle og ganske flinke

Barnevernet har for flere av barna i studien spilt en mindre rolle. Barna mangler kunnskap om barnevernet som hjelpeinstans, og de har ulike forestillinger om barnevernet.

Jorid er 12 år og har opplevd perioder i livet med vold fra stefar mot mor. Hun forteller at hun hele tiden hadde familie hun kunne snakke med, og ikke minst venner. På spørsmål om hun visste om andre som kunne hjelpe som for eksempel barnevernet, svarer hun:

Jorid: Ja, jeg visste om barnevernet, men om barnevernet hører man jo bare at de er slemme og sånn.

Myten om barnevernet som slemme har festet seg hos Jorid, til tross for at hun har en egen, og annerledes erfaring etter å selv ha snakket med barnevernet. Etter en livstruende voldsepisode rykket politiet og barnevernet ut til hjemmet og Jorid pratet med saksbehandleren fra barnevernet. Hun sier at hun ikke følte at det var noe spesielt å snakke med dem, men bekreftet at det var "greit". Samtidig kan det virke som dette eneste møtet, heller ikke bidro til noen utvidet forståelse av barnevernets rolle, for Jorids del. Barnevernet kom og dro igjen, og flere av barna refererer til lignende møter, dersom de har truffet barnevernet. Mange mangler en opplevelse av barnevernet som skaper sammenheng og gir mening for dem som reell hjelp.

Karina som er 17 år og har bodd sammen med mor, far og lillebror. Faren har utsatt familien for mye psykisk vold, og drevet med rus og kriminalitet. Hun forteller at hun og broren har vært i besøksfamilie. Det kan være at besøks hjem er et hjelpetiltak fra barneverntjenesten, men Karina nevner ikke noe om barnevernet før hun blir spurt.

Intervjuer: Hvordan er det med barnevernet har du vært i kontakt med dem?

Karina: Ja vi har vel vært det.

Intervjuer: Ja, hvordan har det vært da?

Karina: Jeg vet i alla fall at vi var på noen samtaler, meg og pappa og mamma hos to sånne der damer

[...]

Intervjuer: Hvordan var det å treffe dem fra barnevernet da?

Karina: Litt skummelt

Intervjuer: Ja, ja

Intervjuer: Det er litt skummelt faktisk

Intervjuer: Ja

Karina: Man vet jo ikke hva man treffer

Intervjuer: Nei

Karina: Men førsteinntrykket har jo mye å si.

Intervjuer: Ja, og hva var ditt første inntrykk av dem da?

Karina: Nei, de var egentlig ganske, ganske flinke, men når jeg satt mellom mamma og pappa så var det liksom ikke så lett.

Karina synes det var skummelt å skulle treffe barnevernet, og det kan handle om rykter hun har hørt og at hun ikke visste så mye om deres rolle eller ansvar. Hun mener allikevel at de var ganske flinke. Hun understreker dilemmaet i å samtale med barnevernet sammen med foreldrene, og umuligheten i å sette egne foreldre opp mot hverandre. Hun viser ambivalensen barna kan ha til egne foreldre ved å si at hun også er veldig glad i pappaen sin, selv om det er han som har vært voldelig og skapt flest problemer for familien. Mullender et al. (2002) refererer også til at barna i deres studier opplever gode perioder med voldsutøveren, slik at det ikke er entydige beskrivelser av far som slem og voldelig, men også grei og betydningsfull. Kjersti som beskrev at foreldrene ødelegger hverandre, bekreftet samtidig at når foreldrene ikke kranglet, så hadde de det veldig fint. Relasjonen til voldsutøveren kan ha betydning for hvorvidt barna vil si fra om volden eller ikke. Karina hadde ikke snakket med barnevernet alene, men tvilte på om hun ville sagt noe mer da. Dette kan vise den sterke lojaliteten barn kan ha til foreldrene sine.

Usikkerheten og det doble bildet av barnevernet ser ut til å gjelde både blant barna som ikke hadde vært i kontakt med barnevernet, og blant de som hadde snakket med barnevernet.

4.2.3 Ambivalens i forhold til barnevernet og til foreldrene

Elise er 14 år og har en yngre bror på 7 år i tillegg til tre eldre søsken. Hun beskriver en far som har vært mye syk, og blir fort sint. Hun er heller ikke sikker, på om barnevernet har vært i kontakt med familien hennes lenge, men hun tror de har hatt kontakt med både broren og søsteren hennes. Barnevernet kom og hentet Elise på skolen, og har tatt del i å hjelpe mor og barna med å flytte til krisesenteret, og senere i egen leilighet. Elise uttrykker at hun helst ikke snakker med noen, og sier at hun ikke husker noen ting fra hun var yngre. Hun foretrekker å snakke med en bestevenninne. Elise blir spurt om hun har snakket med noen voksne om situasjonen sin:

Elise: Ja, jeg snakket med barnevernet og læreren min.

Intervjuer: Ja, hvordan er det, å snakke med barnevernet?

Elise: Jeg liker de ikke.

Intervjuer: Liker du ikke de?

Elise: Nei.

Intervjuer: Hvorfor?

Elise: Vet ikke, liker de bare ikke, de bestemmer så mye.

Intervjuer: Har de gjort noe som du er sint over?

Elise: Jeg vet ikke men akkurat nå så bestemmer de så mye.

Elise uttrykker sterk skepsis til barnevernet, samtidig som hun forstår at de må planlegge hvordan hun skal komme seg til og fra steder i forhold til sikkerheten overfor faren. Hun sier at barnevernet er til for å hjelpe familien, men at hun ikke vet helt, innforstått at hun ikke har opplevd at de har fått hjelp. Da hun senere i samtalen får spørsmål om hun fikk noen hjelp da hun var yngre, før hun kom til krisesenteret, svarer hun etter en lang pause:

Elise: Ja, jeg har jo søsknene mine som passer på meg. De spør meg om, de prøver å få ut svar av meg om hvordan jeg har det hjemme, hvordan jeg har det og sånt.

Intervjuer: Ja.

Elise: Ja, og så har de sendt bekymringsmeldinger til barnevernet, de passer på meg, de spør meg om ting.

Utsagnet forsterker inntrykket av Elises ambivalens til barnevernet. Hun har sagt at hun ikke liker barnevernet, men uttrykker her at hun ser på det som omsorg fra søsknenes side at de har sendt bekymringsmeldinger. En tolkning kan være at dersom barnevernet hadde gitt henne annen og kanskje mer hjelp, ville hun hatt et annet inntrykk, og en bedre opplevelse av barnevernet. Dette kan underbygges av svaret hun gir når intervjueren spør om hva hun ville sagt til en annen jente på 10 år som hadde det vanskelig hjemme og en voldelig far:

Elise: Da hadde jeg hatt samtale med henne, prøvd å hjelpe henne, ikke latt henne bo hjemme.

Intervjuer: Nei.

Elise: Fått hjelp til henne, noen som er snill med henne, som tar vare på henne.

Intervjuer: Mm.

Elise: Det hadde jeg gjort.

Intervjuer: Ja.

Elise: Det hadde jeg, jeg vet ikke hva annet jeg skulle gjort, men så hadde jeg spurt henne hva tenker du selv.

Intervjuer: Hva hun tenker selv om?

Elise: Om å for eksempel flytte i fosterhjem.

Intervjuer: Og fått hennes synspunkt på det liksom.

Elise: Ja, fått noen som tar godt vare på henne, at hun kommer til å få det bra.

Elise har nyanserte refleksjoner i forhold til hva som ville vært riktig å gjøre hvis en annen jente hadde hatt det slik som hun har hatt det. Hun ville inkludert jenta og fått hennes synspunkter, samtidig som hun ville vært tydelig på at hun burde bli ivaretatt av noen andre for å ha det bra, ved å bo i et trygt fosterhjem. Skepsisen hun viser i forhold til å prate med andre om situasjonen sin, og ambivalensen i forhold til barnevernet, kan handle om at hun har opplevd å ikke bli tatt på alvor og at søsknene som kjenner godt til situasjonen sa fra, uten at hun merket noen forandring. Underliggende kan det tydes at Elise mener hun skulle vært flyttet i fosterhjem og fått hjelp fra barnevernet for lenge siden. Når barnevernet plutselig skal bestemme så mye, uten at Elise igjen føler seg involvert, kan det være vanskelig å se på barnevernet som støttende.

Richard som blir presentert senere forteller også om alvorlig bekymringsmeldinger fra utflyttede søsken, uten at volden eller andre deler av omsorgssvikten ble oppdaget av barnevernet. Solberg (2004) intervjuet ungdom rekruttert fra krisesenter, og fant at de få som hadde meldt sin bekymring til barnevernet for yngre søsken, heller ikke hadde noen positiv erfaring med å bli tatt på alvor. Flere undersøkelser har pekt på ambivalensen til barna og Ulvik (2009) beskriver at det er flertydigheten som preger beretningene og de komplekse relasjonelle vurderingene. Thrana (2009) som intervjuet åtte ungdommer mellom 16 og 19 år fant at ungdommene ønsket hjelp og støtte fra barnevernet, samtidig som de ikke ville vedkjenne seg at hjelpen kom fra barnevernet. Thrana (2009) tolket ungdommenes relasjon til barnevernet som et "hat elsk forhold", der ambivalensen går igjen som en rød tråd (s. 170).

Mange av barna frykter å bli flyttet fra foreldrene, men allikevel viser de som Elise klare tanker om hvordan hjelpers tilnærming til problematikken bør være. Lene er 12 år og

foreldrene er skilt. Mor har hatt mange kjæresten. Lene har opplevd flere belastende hendelser i oppveksten og perioder med vold mot mor fra mors kjæreste. Lene får spørsmål om hun noen gang har kontaktet andre for å få hjelp, og svarer:

Lene: Nei, jeg har ikke syntes det har vært nødvendig, å ringe sånn til politiet.

Intervjuer: Nei.

Lene: Eller barnevernet eller noe sånt, jeg har alltid vært redd for å miste mamma og pappaen min, for jeg er så veldig glad i dem, det ville vært et stort tap.

Intervjuer: Og tenker du at du ville mistet dem om du kontaktet dem?

Lene: Nei, kanskje ikke akkurat mistet dem, men det hadde blitt annerledes.

Intervjuer: Ja

Lene: Det hadde det nok.

Intervjuer: Hva hadde skjedd da? [...]

Lene: Det som ville skjedd, jeg hadde sikkert fått noen time å snakke med dem, og om det er så ille da vet jeg at de kommer de til å gjøre noe med det.

Intervjuer: Og hva gjør de da tror du?

Lene: Hvis mammaen eller pappaen min hadde slått, men jeg var så glad i dem og ikke ville miste dem.

Intervjuer: Mm.

Lene: Så ville jeg ikke gått til barnevernet for da vet jeg at jeg ville mistet dem.

Intervjuer: Ok.

Lene: Da hadde jeg jo mistet dem

Intervjuer: Og på hvilken måte skulle du mistet dem?

Lene: Om de slår deg, og barnevernet skal jo sørge før at barn har det godt, da ville de helt sikker ta meg ifra mammaen og pappaen min.

Intervjuer: Ok, sånn tenker du.

Lene: For du skal ikke ha foreldre som slår, sånn tenker jeg.

Lenes utsagn kan tolkes som at det å komme i kontakt med barnevernet dersom det er vold i hjemmet er ensbetydende med å miste sine foreldre. Samtidig utdyper hun i det følgende hva hun ville anbefalt dersom hun visste om andre barn som levde med vold i familien:

Lene: Det første jeg hadde prøvd er, at foreldrene hadde fått psykolog og fått snakke om hvorfor de slår, men hadde det ikke gått, så hadde jeg gått til barnevernet. Liksom hva jeg gjøre, da får du sikkert fosterforeldre. Men selv om de slår deg, du er sikkert glad i foreldrene dine for det. Først forsøke forbedre dem, men om det ikke hjelper så forsøke gi slipp på dem, hvis ikke blir jo du skadet.

Barna viser en lojalitetskonflikt og ambivalens i forhold til foreldrene sine. De er veldig glad i foreldrene sine, samtidig som de vet at det er skadelig å leve med volden. Dersom de skal gi råd i forhold til andre, er de fleste tydelige på at det ikke er greit å bo hjemme dersom volden ikke stopper. Noah er 14 år og har vokst opp med en far som slo både moren og barna, og han har sammen med mor og søsken kommet til krisesenteret.

Intervjuer: Og hvordan skal vi voksne hjelpe barn som lever i familier der det skjer vold?

Noah: Dere kan gjøre som de har gjort med oss. Og om begge foreldrene er strenge mot barna kan dere ta dem og la de bo i en annen familie.

Intervjuer. Du tenker at man skal det?

Noah: Ja, for det blir ikke bra for barn å vokse opp med vold, og kanskje de blir samme når de vokser opp, kanskje de blir kriminelle.

Noah, viser også til risikoen ved å leve med vold ved at en selv kan bli aggressiv og kriminell, mens andre av barna har sier at en kan få psykiske problemer. Enkelte av barna viser mye tydeligere hvor grensen går for forsvarlig omsorg, enn hva de voksne i nærmiljøet eller barnevernet har gjort.

4.2.4 Oppsummerende drøfting

Selv om barna har levd i kortere eller lengre perioder med voldsopplevelser og noen også med andre belastninger i hjemmet, er det flere som viser at de ikke kjenner til barnevernets rolle, eller ville tenkt på barnevernet som en aktuell hjelper. Barnas opplevelser og forestillinger spriker fra at barnevernet vil at barn skal ha det bra, og er ganske flinke, til at de er slemme, eller plasserer barna bort fra foreldrene. Utsagnene kan tyde på en dobbelthet i synet på barnevernet. Det kan virke til å være et lite nyansert bilde som råder, og mulig gjenspeiler det resten av samfunnets syn på barnevernet. Fortsatt i 2012, tenker flere at barnevernet først og fremst plasserer barn ut fra hjemmet, til tross for at den største andelen av tiltakene i barnevernet er frivillige hjelpetiltak i hjemmet (SSB, 2011).

Ambivalensen til barnevernet kan handle om en usikkerhet i forhold til hvem barnevernet er og hva de gjør, men også at de har erfart at barnevernet ikke har stilt opp for dem. Enkelte av barna sier på den ene siden at de ikke vil ha noe med barnevernet å gjøre fordi de frykter å ikke få bo sammen med foreldrene sine. Lojalitetskonflikt og ambivalens til foreldrene er tydelig, men på den andre siden er det oppsiktsvekkende hvor klare de samme barna er, når de blir spurt om råd i forhold til hva som er viktig i tilnærmingen til barn som har levd i lignende situasjoner som dem selv. De fremhever at barna må bli snakket med og få fortelle sine synspunkter, og at det må settes inn hjelp. Dersom hjelpen ikke er tilstrekkelig må barna bli ivaretatt av andre trygge omsorgspersoner. En tolkning av barnas opplevelser er at de ønsker seg tydeligere voksenpersoner og hjelpere.

På samme måte som at barnevernet må vite om bekymringer i forhold til barn, før de kan gjøre noe, må barna vite at det finnes en hjelpeinstans som barnevernet, for at de skal finne mening i å fortelle om volden i familien.

4.3 Medvirkning

Barnets rett til å bli hørt og å delta er en rettighet som er nedfelt i både barnekonvensjonen og barnevernloven. Medvirkning handler om barnas deltakelse og innflytelse (Slettebø og Seim, 2007). Barnas beretninger viser at de har forskjellige erfaringer med å føle seg sett, møtt, forstått og involvert.

4.3.1 Å bli sett, hørt og tatt på alvor

Iselin på 17 år har levd med omfattende psykisk og fysisk vold i mange år, og beskriver en stefar med store humørsvingninger og et voldsomt temperament. Hun sier selv hun ikke hadde noen hverdag, bare kaos og dårlige opplevelser. Hun forteller at barnehagen hadde sendt bekymringsmelding til barnevernet da moren hadde kommet med blåveis, og fordi Iselin viste en voldsom lek, der hun slo og var sint på dukkene. Hun forteller om familiens møte med barnevernet.

Intervjuer: Ja, men du alle andre under de her årene, som politi og barnevern?

Iselin: Barnevernet trodde ikke på, vi dro til barnevernet en gang tror jeg det var når jeg var mye mindre.

Intervjuer: Ja.

Iselin: Vi dro inn dit, mamma skulle fortelle at det gikk skikkelig dårlig. Han hadde lagt hånd på henne, men han ble med, så vi endte med å dra derfra og de sa at vi var en liten familie med startvansker og at min mor var heldig som hadde en så god mann som passet på henne, så manipulerende var han.

Intervjuer: Var det noen som snakket med deg?

Iselin: Nei, jeg var aldri involvert, satt bare og lekte med de lekene på venterommet

Intervjuer: Det var på barnevernet?

Iselin: Ja.

Intervjuer: Det var eneste gangen dere var i kontakt med?

Iselin: Ja [...]

Intervjuer: Tenkte du noen gang på å ta kontakt med dem?

Iselin: Nei.

Intervjuer: Nei.

Iselin: Tenkte ikke på det i det hele tatt, i det hele tatt.

Iselin har tidligere i samtalen beskrevet en svært belastende oppvekst med utallige traumatiske opplevelser. Allikevel var det kun ved én anledning de var hos barnevernet, og denne eneste gangen ble de mistolket, slik at de ikke fikk noen hjelp. Barnevernet snakket med moren og stefaren sammen, til tross for at bekymringen handlet om vold. Iselins tydelige uttrykk for at hun selv aldri var involvert, kan tolkes som at hun ikke har følt seg møtt, eller blitt regnet som en relevant aktør i ettertid heller. Det kan virke som Iselin ettertrykkelig understreker at barnevernet ikke har vært et alternativ for hjelp, og det kan tenkes at den ene gangen har bidratt til at hun ikke vurderer barnevernet som noen hjelper senere. “Startvanskene” som ble antydnet av barnevernet skulle vise seg å være svært alvorlige problemer som preget hele barndommen til Iselin.

Dette eksempelet viser i motsetning til skolen Stefan gikk på, at barnehagen fulgte sin opplysningsplikt jf. barnehageloven og barnevernloven, men at barnevernet dessverre ikke fanget opp alvorligheten i omsorgssituasjonen. Barnehagen utgjør en liten del av meldergruppen til barnevernet (SSB, 2011), selv om forskning viser at de fleste barnehagene har rutiner på hvordan man skal gå frem i forhold til bekymringsmelding til barnevernet (Backe- Hansen, 2009).

Iselin var 4 år når volden egentlig ble oppdaget. Hun er nå 17 år, og kom på krisesenteret med moren og stebroren først når hun var 14 år. Iselins beskrivelser av hjemmeforholdene tilsier at hun levde mange år under svært alvorlig omsorgssvikt, uten at omgivelsene reagerte. Hun uttrykker at det er vanskelig å sortere når hun prater, for alt i barndommen var kaos, og hun beskriver det som at hun ikke hadde noen hverdag, i betydningen av at alt handlet om volden. Leira (1994) beskriver at tabuet, og dermed skammen fører til at barna blir ensomme og avmektige i livssituasjonen sin. Hun kaller det å bære på en katastrofepremmelighet, som kan føre til omfattende psykiske belastninger og traumer (Leira, 1994).

Når barneverntjenesten mottar meldinger skal de snarest og senest innen en uke gjennomgå og vurdere meldingen i forhold til oppfølging og videre undersøkelse (Barnevernloven, § 4-2). Barneverntjenesten har rett og plikt til å undersøke barnets omsorgssituasjon når det er rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter barnevernloven (Barnevernloven, § 4-3).

På spørsmål om hva som er viktig å vite for voksne som kommer i kontakt med ungdom som Iselin, kan det også virke som hun overveldes av hva slike erfaringer har medført for henne, før hun svarer:

Iselin: [...] Jeg vet nå at man må bare si det; **hjelp meg hjelp meg vær så snill**, for hvis man sier det på en sånn mild måte så er folk for blinde til å legge merke til deg som barn, lærere ser ikke barn, man må bare si det.

Intervjuer: Hva skal de gjøre da?

Iselin: Fjerne faren med en jævla gang.

[...]

Iselin: Så må moren bli passet på, hun må få lov å komme i samtale, samtale hjelper moren min veldig, med en annen kvinne, at folk engasjerer seg og tror på.

Intervjuer: Så ta bort han og få hjelp for henne, og hva trenger barnet da?

Iselin: Det trenger klær, mat og leker, og et rolig sted å være på. Man trenger ikke mye for å ha det bra, litt stabilt bare, men jeg vet ikke hva lykke er ennå.

Iselins utsagn kan tolkes til at hun har forsøkt å si fra, men at voksne ikke oppdager hvis man ikke ettertrykkelig ber om hjelp. Hennes budskap til hjelpere er å sørge for å få voldsutøveren bort, og sikre at mor blir passet på og får riktig hjelp. Hun er ikke kravstor i forhold til hva barna trenger, men understreker at de må få dekket sine basale behov, samt trygghet og stabilitet. Det er oppsiktsvekkende hvor tydelige barna fremstår i forståelsen av hva som er skadelig, selv om voksne ikke har forstått.

Killén (2000) beskriver hvordan barna parallelt med angsten for volden opplever mødrenes hjelpeløshet og fravær av håp i forhold til at volden skal opphøre. Iselin sier at hun innser selv at hun har tatt på seg for mye ansvar som liten jente. Barna bruker mye energi på å ivareta seg selv og den voldsutsatte moren og ofte søsken, et ansvar som ikke er forenelig med barnerollen (Killén, 2000).

Om ikke de voksne ser, kan det være som i Elises tilfelle, eldre søsken som har meldt sine bekymringer for yngre søsken til barnevernet. Richards søsken som var flyttet ut fra hjemmet hadde ringt barnevernet to ganger, med noen år imellom, og meldt fra at moren og stefaren var alkoholikere. Richard er 20 år og den eldste i studien. Han har mye å formidle om barnevernet, til tross for at han kun møtte de to ganger. Han har levd et helt liv med alvorlig omsorgssvikt i form av blant annet vold og rusmisbruk hos foreldrene. Politiet hadde vært i hjemmet mange ganger, og blant annet kjørt mor til glattcelle, men aldri snakket med barna, eller meldt fra til barnevernet. Den ene gangen da barnevernet skulle komme hjem til familien, hadde moren instruert han på forhånd om å snakke fint, og si at han hadde det bra.

De satt sammen i sofaen og moren hadde satt frem kaker og mandariner. Moren snakker ikke dialekt, men bokmål, mens Richard snakker tydelig dialekt. Han forteller om sine erfaringer.

Richard: De kommer to stykker. Den ene tar mor, den andre tar meg opp på rommet. Så satt vi og snakket, så sa jeg hva mor sa, at alt var perfekt, da kom de aldri mer.

Intervjuer: Hadde du villet at noe annet skulle skje?

Richard: At jeg skulle bli flyttet vekk.

[...]

Intervjuer: Hadde de kunnet gjort noe annet for at du skulle fortelle faktisk hvordan du hadde det?

Richard: Det er jo bare å se på ungene om det er noe galt.

Intervjuer: Ok, så de hadde kunnet sett det på ungene?

Richard: Ja i alla fall meg, jeg snakket jo ikke, jeg var bare deppa, og ville ikke stå opp, de burde visst det var noe.

[...]

Richard: Jeg snakker jo dialekt, og når de snakker med meg så burde de forstå at jeg snakker dialekt og ikke bokmål. Og når jag snakket med barnevernet så snakket jeg bokmål, og det er noe jeg aldri gjør.

Richard kopierte det mor hadde bedt han om å si på forhånd. Det at han snakket likt som mor, uten dialekt kan tolkes som et forsøk på å vise barnevernet at det ikke var hans ord. Han ville bli sett, men barnevernet ble nok en offentlig instans som dro fra hjemmet, uten at det senere ble noe mer kontakt. Richard formidler at dersom barnevernet hadde kommet uanmeldt, ville de fått et annet bilde, og kakene og mandarinene ville vært byttet ut med flasker, for foreldrene drakk hver dag. Det kan være at barnevernet da ville ha fått et annet grunnlag for vurdering av situasjonen. En tolkning kan være at barnevernet undersøkte på en skånsom måte etter det minste inngreps prinsipp, og ikke fant grunnlag for uanmeldte besøk. I barnevernloven § 4-3, 2.ledd heter det: "Undersøkelsen skal gjennomføres slik at den minst mulig skader noen som den berører, og den skal ikke gjøres mer omfattende enn formålet tilsier". Barneverntjenesten skal som nevnt snarest gjennomføre undersøkelse dersom det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak. Fristen for undersøkelsen er 3 måneder og barneverntjenesten kan avslutte undersøkelser ved enten å fatte vedtak om tiltak, eller ved beslutning om henleggelse (Barnevernloven § 6-9).

I både Richards og Iselins tilfelle kan det spørres hvem det minste inngreps prinsipp retter seg mot. Stang (2007) drøfter problemstillingen og påpeker at det i mange tilfeller kan virke som det er foreldrenes interesse som skal beskyttes mot det offentliges inngrep i privatlivet, basert på et syn om to parter. Det handler imidlertid om tre parter: barnet, foreldrene og barnevernet, som ville gitt rom for interessekonflikter mellom de private partene, og ivaretatt

barneperspektivet i dette prinsippet. “For barnet vil det minst skadelige, noen ganger være synonymt med det mest inngripende” (Stang, 2007, s. 39).

Barneverntjenesten sørget imidlertid for å snakke med Richard alene jf. barnevernloven § 4-3, femte ledd, om å kreve å samtale med barnet i enerom. Richard torde allikevel ikke å si noe annet enn det mor hadde gitt han beskjed om, i redsel for å få kjeft. Han understreker viktigheten av sikkerhet og ivaretagelse dersom barn skal føle seg frie til å fortelle. Som Karina også påpekte, vil det ikke nødvendigvis utgjøre noen forskjell om man prater alene med barnevernet eller ikke. Stang (2007) poengterer at ved å legge så stor vekt på selve samtalen kan det virke som en overvurderer informasjonsaspektet og undervurderer betydningen av tillit. Som barna i studien formidler, understreker også Stang at de fleste barn synes det er problematisk nok i seg selv å skulle snakke om vanskelige temaer med kjente, slik at formålet med å møte barnet alene i første omgang bør være å etablere en positiv kontakt. Det blir ut ifra disse betraktningene urealistisk at barn skal *avsløre* vold i familien ved en eller få samtaler med en saksbehandler, men det vil være viktig å få muligheten til å bli kjent for så å tørre å fortelle (Stang, 2007). Det kan se ut som få av barna har fått denne muligheten, da det ikke er mange som formidler at de har hatt en stabil kontakt med barnevernet. Flere av barna har sittet på venterommet, eller de har deltatt i samtalen sammen med foreldrene, oftere enn å bli snakket med av barnevernet alene.

Richard selv, var tydelig på at han burde ha blitt flyttet ut av hjemmet, men uten mer kontakt med barnevernet, ble han boende i familien helt til han var over 18 år. Da flyttet han til krisesenteret alene, etter nok en episode med konflikt og vold. Likt som for mange andre, var det i Richards tilfelle ikke bare barnevernet som kunne oppdaget, men alle andre i omgivelsene, gjennom mange år. Richard kan som flere av de andre, oppsummere alle de direkte og indirekte signalene han gav, men som ikke ble oppdaget. Andre studier har også vist at barn og ungdom har følt seg oversett av hjelpere (Mullender et al., 2002).

Mange av barnas beretninger handler om alvorlig vold der politiet har hatt en aktiv rolle. Til tross for det, er ikke nødvendigvis barnevernet varslet. I Richards tilfelle hadde politiet vært i hjemmet flere ganger og blant annet kjørt mor på glattcelle, uten at Richard opplevde at de hadde brydd seg om han og søsteren. Politiet har som andre offentlige instanser og tjenester en lovpålagt opplysningsplikt til barnevernet når det er grunn til å tro at et barn blir utsatt for mishandling eller andre former for omsorgssvikt (Barnevernloven § 6-4; Forvaltningsloven § 13 f, annet ledd, Straffeprosessloven § 61 c første ledd nr 8; Påtaleinstruksen § 5-2). Hvert

politidistrikt er dessuten pålagt å ha en egen stilling for familievoldskoordinator som skal ha spesielt fokus på dette problemet (BFD, 2005). Doktorgraden til Aas (2009) baser seg på politiets uttrykkninger i familievoldssaker i Oslo og den viser et gap mellom lovparagrafene og politiets praksis i familievoldssakene. Politiet møter flere dilemmaer i hjemmene, og politipatruljene får en ”portvakt- rolle” i å fordele hele eller deler av problemet videre til andre aktører. “Merkelappen” som settes på problemet, om det er vold, krangling, ingenting eller for eksempel psykiatri, avgjør hvorvidt andre instanser blir kontaktet. Det hviler et stort ansvar på politiet, og det krever omfattende kompetanse, samt evne til å se problemer fra flere perspektiver. Barnevernet anses som en viktig samarbeidspartner for politiet og henvendelsene fra politi til barnevernet økte til det dobbelte fra 1995 til 2005 (Aas, 2009). I familien til Richard, ble det tydeligvis satt en merkelapp som ikke inkluderte barneperspektivet, og Richard opplevde aldri å få bistand eller mulighet til snakke om volden, før han selv dro til krisesenteret som ung voksen.

Tillit og trygghet er forutsetninger for å snakke om volden for flere av barna, og de er avhengig av å bli tatt på alvor for å fortelle.

Kjersti ønsket å snakke med barnevernet, men det ble vanskelig med hyppig saksbehandlerbytte og følelsen av å ikke bli tatt på alvor i samtalen. Når hun fortalte at det ikke var så greit hjemme, svarte saksbehandler “nei, det er andre steder det brenner mer”. Hun har levd under omsorgssvikt i form av rus og vold fra hun var liten. Hun forklarer forskjellen på hvordan voksne er å prate med.

Kjersti: Det jeg føler, som på barnevernet, når de snakker om meg så har det vært, fordi det er jobben deres, sånn går det bra ja, det går fint (med monoton stemme), men de jeg har åpnet meg litt for, de har jeg følt har brydd seg om **meg**, ikke fordi de føler at det er jobben og at de har et ansvar den veien liksom, men fordi at de har lyst å høre hvordan jeg har det fordi jeg er meg liksom.

Kjersti synes ikke hun kom overens med de på barnevernet, og det var vanskelig å fortelle historien sin om igjen etter hvert saksbehandlerbytte. Kjersti forklarer hva som gjorde at hun likte å prate med hun på NAV:

Kjersti: Ja hun er veldig lett å snakke med da, og hun tenkte liksom ikke det samme hele tiden, det virket ikke som hun sa det samme til hver person som hun hadde snakket med.

Intervjuer: Mm.

Kjersti: At hun liksom tilpasset det hun sa til meg liksom, sa hva hun syntes var best for meg og ikke det hun hadde lest i en bok liksom.

Utdragene viser at ungdom i en sårbar situasjon kan være vare på hvordan de blir møtt, og om den voksne er genuin i sin framferd. Øvreeide (2009) påpeker at dersom den voksne ikke mestrer å møte barnets følelsesmessige opplevelse og reaksjoner, kan det føre til brudd i kontakten, slik Kjersti opplevde i møte med barnevernet. Det kan for barna kjennes som et vågestykke å fortelle om sine vanskeligste opplevelser for de kan risikere både avvisning og misforståelser (Gamst, 2011). Hos Nav møtte Kjersti en voksen som klarte å stille seg inn på hennes nivå, og Kjersti følte seg forstått og opplevde at hun fikk hjelp.

4.3.2 Informasjon og sammenheng

Fortellingene viser at barna opplever variert grad av informasjon og samarbeid i voksensystemet. Camilla tok selv ansvar og sa fra til mormor slik at de fikk hjelp til å flytte til krisesenteret, men opplevde ikke at noen andre snakket med henne eller bistod selv om politiet hadde vært inne i bildet.

Intervjuer: Ja, hadde du noen kontakt med barnevernet?

Camilla: Nei.

Intervjuer: Har du ikke snakket med noen fra barnevernet?

Camilla: Nei

Intervjuer: Og politi de ganger de kom, var det noen av dem som snakket med deg?

Camilla: De snakket ikke noe særlig med meg [...]

Camilla tolkes til å være en svært oppvakt og ansvarlig 8-åring, som har tatt det aktive ansvaret for at familien skulle få hjelp til å flytte fra voldsutøveren. Det er allikevel ingen offentlige hjelpere som har snakket med henne, selv om politiet har vært involvert og sørget for voldsalarm til mor, og at de lever på sperret adresse. Ut i fra Camillas opplevelser har det ikke vært noe samarbeid mellom politiet og barnevernet. Hun sier hun er redd for at ekskjæresten til mor skal finne ut hvor de bor, og sikkerhetstiltakene kan tyde på at det er en potensiell far for dem. Volden har på en måte opphørt, men truslene og utryggheten er fortsatt en del av Camillas hverdag og hun mangler informasjon i forhold til hvordan livet fremover skal være. Leira (1990) understreker barns behov for å få gyldiggjort sine opplevelser for å finne strategier for å håndtere situasjonen. En del av dette handler om en følelse av sammenheng, jf. Antonovsky (2000) sin teori, *Sense of coherence*, der faktorer om hvorvidt det er begripelig, håndterlig og gir mening fremheves som vesentlig for livsmestring og helse.

Mange av barna kan se ut til å mangle en opplevelse av sammenheng i sin livstilværelse, som gjør dem enda mer risikoutsatt i forhold til stress og belastninger (Antonovsky, 2000). Camilla hadde ingen opplevelse av at noen var opptatt av hennes trygghet, eller å skape forutsigbarhet og følge opp de dramatiske hendelsene hun hadde opplevd.

For andre barn i studien kan det se ut som barnevernet har hatt kontakt med familien, uten at barna er klar over det. Hussein er 17 år og eldst av fire brødre. Han har opplevd livstruende vold i så å si hele barndommen, og har flyktet med mor og brødrene til krisesenteret tre ganger. Han forteller i korte trekk om at barnevernet ble koblet inn etter at han hadde fortalt om hjemmeforholdene på skolen.

Intervjuer: Var det noen som spurte deg hvordan du hadde det hjemme?

Hussein: Ja jeg sa til læreren min. [...]De ble skikkelig bekymret, og barnevernet kom.

Intervjuer: Så barnevernet kom?

Hussein: Ja.

Intervjuer: Hva gjorde de da?

Hussein: De kom for å se hvordan jeg hadde det om det er dårlig. Og så sa de om dere trenger hjelp så kan dere si fra.

Intervjuer: Snakket de med deg og sa det?

Hussein: Nei jeg fikk ikke vite at de kom.

Intervjuer: Du fikk ikke vite det?

Hussein: Nei det var moren som fortalte. Hun hadde møte med dem.

[...]

Intervjuer: Og fikk dere noe hjelp?

Hussein: Nei, men hver morgen kom jeg for sent og var sliten. Jeg hadde mye fravær

Intervjuer: Men fikk dere noen hjelp?

Hussein: Nei, men det er nå vi får.

Intervjuer: Nå får dere det.

I motsetning til i Stefans tilfelle, vurderte skolen til Hussein hans uttalelser om omsorgssituasjonen som så alvorlige at opplysningsplikten til barneverntjenesten gjorde seg gjeldende. Det var Hussein selv som fortalte om situasjonen som førte til bekymringen, men det var ingen som henvendte seg til han for å følge opp de alvorlige utsagnene han hadde kommet med. Det skal mye mot til for å fortelle om den skambelagte hemmeligheten. For Hussein fører det allikevel ikke til noen forandring i hans tilværelse, før det går en stund, og de atter igjen må flykte til krisesenteret. Som flere andre barn i studien tror han at det er kontakt med barnevernet, men bare foreldrene har snakket med de, og opplevelsen av reell bistand kan se ut til å være fraværende. Hussein understreker imidlertid at de nå, etter tredje gangen på krisesenteret opplever å få hjelp fra barnevernet.

4.3.3 Hjelpen skulle kommet tidligere

Det er bare tre av barna som mener de har fått reell hjelp av barnevernet. Det betyr imidlertid ikke at de ikke ønsket kontakt med barnevernet, men snarere at de skulle kommet tidligere inn i bildet. Anwar som viste mange tegn ved en problemfylt atferd, forteller om sine tanker i forhold til hva som ville vært riktig hjelp i hans situasjon.

Intervjuer: Og hva tenker du når du ser tilbake, hvordan hadde det kunnet bli bedre for deg?

Anwar: Det jeg tenker er at vi mistet tiden, for første gangen når vi kom til krisesentret det var i sjetten, sjuende, da hadde det vært bedre om vi ikke gikk tilbake, og vi hadde fått bedre muligheter, jeg hadde blitt bedre på skolen, jeg hadde kunnet få et bedre liv, jeg kan få det nå også, men da hadde det blitt bedre, jeg hadde liksom vært klar til ungdomsskole.

Intervjuer: At dere ikke hadde dratt tilbake til X?

Anwar: Nei, til pappa

Intervjuer: Ja det, pappa, det skjønner jeg absolutt.

Anwar og familien flyttet tilbake til faren etter de to første gangene på krisesenteret. Han uttrykker at noen burde ha grepet inn før, slik at utviklingen ikke hadde gått så langt i feil retning. Dess før problemer avdekkes og hjelp settes inn, dess mer sannsynlig er det at skader hindres eller reduseres, slik Anwar selv påpeker. Det er påvist at barn i barnevernet som fikk hjelp tidlig, klarer seg bedre enn de som hadde levd lenger under omsorgssvikt før hjelp ble satt inn (Kristofersen og Clausen, 2008). Skjønnsanvendelsen og kunnskap om risiko og beskyttelsesfaktorer kan være avgjørende for å sett inn tiltak til rett tid (Bunkholdt og Sandbæk, 2011).

Krisesentrene kan spille en viktig rolle i disse barnas liv og samarbeid med barnevernet vil ofte være nødvendig for å beskytte barna. Tall fra 2010 viser at 51 prosent av beboerne på krisesentrene hadde med seg barn ved første opphold (SSB, 2011). Krisesenterloven av 2009 nevner barn spesielt i lovteksten, og presiserer at "kommunene skal ivareta barn på en god måte som er tilpasset deres særskilte behov og skal sørge for at rettigheter de har krav på etter annet lovverk blir oppfylt" (Krisesenterloven, § 3). Meldeplikten for krisesentrene har vært svært omdiskutert, og frem til 2005 var de ikke underlagt opplysningsplikt til barnevernet (Stang, 2007). Hensynet til barnas rett til beskyttelse har imidlertid ført til at ansatte i private krisesentre som mottar offentlig støtte har opplysningsplikt til barneverntjenesten på lik linje med andre organisasjoner og private som utfører oppgaver for det offentlige jf. Barnevernloven § 6-4 og Krisesenterloven § 6. 21 prosent av førstegangsoppholdene for

beboere med barn under 18 år, ble det sendt bekymringsmelding til barnevernet i, året 2010. I 41 prosent av tilfellene var barnevernet allerede involvert (Sentio Research Norge, 2010). Samtidig refererer Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2010) at i 28 prosent av sakene ved krisesentrene ble det ikke sendt bekymringsmelding, selv om det innebar brudd på opplysningsplikten. Tallene fra krisesentrene kan bety at det tar tid å snu innarbeidete praksiser, og kanskje holdninger, på tross av lovendringer. Ulike studier om krisesentre (Øverlien, Jacobsen og Evang, 2009; Jonassen, Sogn, Olsvik og Hjemdal, 2008; Solberg, 2001) har stilt spørsmål ved praksisen og rutinene i forhold til krisesentrenes samarbeid med andre hjelpeinstanser.

Flere av barna rapporterer at de flyttet tilbake til voldsutøver etter det første, og for noen også etter det andre oppholdet på krisesenteret. For både Anwar og Dennis var det først etter det tredje oppholdet på krisesenteret at de opplevde å få hjelp fra barnevernet. Få av barna har et bevisst forhold til hvem som meldte fra til barnevernet.

Krisesenteret meldte bekymring til barnevernet for Kjersti da moren valgte å flytte tilbake til far etter andre oppholdet ved krisesenteret. Kjersti stiller spørsmål ved hvorfor barnevernet ikke var inne i bildet tidligere, spesielt siden de hadde hatt kontakt med familien i forhold til søsknene.

Kjersti: [...] de snakket med søsteren min og de snakket med foreldrene mine, så de må ha merket at det var et eller annet, og da synes jeg at de har egentlig gjort veldig lite opp igjennom i det hele tatt.

Kjersti sier at til tross for foreldrenes gode evne til å skjule konflikter og rusmisbruk, var det mange tegn på at de ikke hadde det så bra, som kunne blitt oppdaget av både venner, skole og naboer. Hun er tydelig på at det er barnevernet som kunne ha grepet inn før, spesielt siden hun tror de visste om problemene. Kjersti var 16 år, før hun merket noen forandring i tilværelsen, ved at hun flyttet til tante og onkel.

Barna som lever i voldsrisiko, har ingen tid å miste, da skadevirkningene kan være alvorlige for barnas psykososiale utvikling (Gamst, 2011). Det viser seg at flere av barna i studien har levd med volden frem til de er blitt ungdom. Dennis forteller at han slet mye med redsel, sinne og selvmordsforsøk. Han formidler hva som kunne bidratt til at han kunne hatt det annerledes.

Dennis: [...]at vi hadde sagt det til noen sånn at vi kunne kommet hit tidligere. Så vi hadde kunnet flytte hit tidligere og kommet oss bort. Som vi gjort nå da. Starta som vi gjort nå for **lenge** siden.

Intervjuer: lenge siden, og hva hadde behøvdtes for at dere skulle kunne det?

Dennis: At noen hadde tatt tak i det og hjulpet oss.

Intervjuer: Hvem hadde kunnet gjort det?

Dennis: Jeg tror **barnevernet** hadde kunnet det.

Intervjuer: De kunne ha gjort det?

Dennis: Ja.

Intervjuer: Har du hatt noen kontakt med dem?

Dennis: Ja, i det siste.

Intervjuer: Ja ok, men ikke da når du var liten?

Dennis: Nei.

Intervjuer: Vet du om det var noen som sendte en bekymringsmelding til barnevernet?

Dennis: Jeg tror det var noen som gjorde det nå når vi var i retten.

Intervjuer: Men det var nå når dere var?

Dennis: Ja, men ikke før.

Intervjuer: Nei.

Dennis: Og da ga de mamma ett ultimatum å velge enten X (stefar) eller oss. Og da ble det selvfølgelig oss.

Intervjuer: Ja. Ja ok, så barnevernet hadde kunnet gjort det?

Dennis: Ja.

Intervjuer: Om dem hadde kommet da, hva hadde skullet til for at du skulle kunne fortelle?

Dennis: I hvert fall at han ikke hadde vært der. Og så syns jeg det har jo vært venner som har sett og jeg syns de kunne sagt noe, men de har vært så redde at de ikke torde.

Dennis kommer inn på mange viktige poeng, som deles med flere av barna og som viser sammenhengen i barnas temaer når de snakker om å leve med vold og forholdet til barnevernet. For at barnevernet skulle kommet tidligere inn legger han først og fremst ansvar på seg selv, som burde sagt fra. Samtidig har han tidligere beskrevet at han ikke maktet å tenke klart i perioden med voldshendelsene, som for Dennis sin del, varte i mange år. Ada forklarer som vist til at selv om det i ettertid virker logisk å si fra til noen, oppleves det annerledes når man lever midt i krisen. Følgende av volden for Dennis sin del, forteller imidlertid at det har vært mange tegn som kunne ha vært oppdaget av andre både private og profesjonelle hjelpere i hans omgivelser.

Først etter ankomst på krisesenteret tredje gang, kommer Dennis i en alder av 16 år, i kontakt med barnevernet.

Intervjuer: Hvordan er barnevernet da?

Dennis: Det er mye bedre, jeg føler at de forstår meg.

Intervjuer: Akkurat det, hun jobber her, men du har kontakt med barnevernet også?

Dennis: Ja med en som heter X. Mamma har sagt ja til at de kan komme på besøk, ikke at vi vet det, men at de plutselig kan komme på kvelden og sånn. For å få hjelp sånn.

Intervjuer: Så hva syns du om barnevernet da?

Dennis: Jeg syns det er fint jeg.

Intervjuer: Det er fint.

Dennis: Ja [...] De tar tak i ting.

Til tross for at Dennis synes barnevernet burde grepet tidligere inn, skiller han seg ut blant ungdommene fordi han er den eneste som så tydelig sier at han synes “barnevernet er fint”. Han uttrykker at han endelig følte seg forstått, og at de tar tak i ting. Dennis formidler at han setter pris på at de gjør noe konkret. Han får samtaler og de følger opp i hjemmet ved å komme på anmeldte og uanmeldte hjemmebesøk, som flere av barna i studien har ønsket seg.

Det er ulike faktorer i barnas omgivelser som har gjort at de ikke har blitt sett og møtt. Det er imidlertid et mål for barnevernet med tidlig intervensjon, for å hindre eventuelt skadelig utvikling hos barna. Barnevernlovens § 3-1 om barneverntjenestens forebyggende virksomhet stadfester i annet ledd det spesielle ansvaret for “å søke avdekket omsorgssvikt, adferds-, sosiale og emosjonelle problemer” så tidlig at varige problemer kan unngås, og sette inn tiltak i forhold til dette. Barnevernet kan sette inn tidlig hjelpetiltak for å unngå forverring av barnets problemer etter vurdering av “særlig behov” jf. § 4-4 (Barnevernloven § 4-4; BLD, 2006). Loven er følgelig i tråd med hva barna etterlyser om tidligere hjelp, men barnas opplevelser viser at det er en vei å gå for at de skal oppleve lovens intensjoner i praksis.

4.3.4 Å delta og å få si sin mening

Som vist er det viktig med informasjon for å oppleve sammenheng, og også som grunnlag for å danne seg en mening. Dennis har erfaring med at muligheten til å få si sin mening kan være problematisk, og viser til rettssaken mot stefaren, der han ikke hadde følt seg fri til å fortelle, når han vitnet med farens tilstedeværelse. Han sier her noe om muligheten til å få si sin mening i avgjørelser for øvrig. Som bakgrunn er det nyttig å vite at Dennis har opplevd at stefaren flyttet inn og ut av hjemmet flere ganger, selv om han hadde besøksforbud. Dennis har vært akuttinnlagt i psykiatrien og gått til samtaler hos BUP.

Dennis: At om barn får det vondt så er det viktig at de får velge litt selv hvilken hjelp de skal få. At ikke voksne hele tiden skal dit og du skal dit. Det synes jeg er viktig.

Intervjuer: Det er viktig ja.

Dennis: Ja.

Intervjuer: Det tror jeg vi voksne glemmer fort.

Dennis: Ja, og at barna, at ikke alltid voksne vet best for en liksom. Det tror jeg er viktig.

Intervjuer: At de ikke alltid vet best?

Dennis: Og at barn er med på det. At om man skal til psykolog at barna **er med på det**. Litt bestemme da om dem. At de er litt med og bestemmer om de har lyst på det at de tar med det. Og så om de har det vondt at de forsikrer seg **virkelig** om det at, det ikke blir det samme igjen når de flytter fra krisesenteret.

Intervjuer: At det ikke kommer til å bli det samme igjen?

Dennis: Ja, at de **virkelig** forsikrer seg om at han ikke skal bo der på nytt.

I tillegg til at voksne skaper varig trygghet og beskytter barna mot voldsutøveren, understreker Dennis viktigheten av at barn blir hørt og tatt med på avgjørelser. Han har gjentatte ganger opplevd at stefaren kommer inn i livet deres igjen, selv om det har vært hjelpere inne i bildet. Både krisesenteret og politiet har kjent til familiesituasjonen, og BUP har også hatt kontakt med Dennis, men allikevel gjentar han fraværet av trygghet gjennom hele intervjusamtalen.

Barn og ungdom skal sikres innflytelse i egen sak ved å få mulighet til å påvirke innholdet i hjelpen som tilbys i henhold til både barnekonvensjonen, menneskerettighetskonvensjonen, barneloven og barnevernloven. Artikkel 12 i barnekonvensjonen vektlegger som referert at barn har rett til å bli hørt i saker som angår dem, og at barns meninger skal tillegges vekt. I barnevernloven er det § 6-3 som skal sikre at barn informeres og gis anledning til å uttale seg før saker som berører dem blir avgjort.

Doktoravhandlingen til Juul (2010) om gjennomgang av forskning om barns medvirkning i barnevernet fant at barn i stor grad utestenges som deltakende aktør, slik at barneperspektivet var begrenset i barneverntjenestenes undersøkelser (Juul, 2010). Skauge (2009) fant at sin gjennomgang av barneverntjenestens saksmapper, at barnas stemme var mindre fremtredende i 2009 enn i 2000. I 70 prosent av sakene for 2009 kunne det ikke spores at saksbehandler hadde snakket med barnet, mens for 2000 gjaldt dette 41,3 prosent av sakene (Skauge, 2009). Funnene er interessante i forhold til da tilsynelatende økt fokus på brukermedvirkning og barneperspektivet i barnevernet. Samtidig kan det vise dilemmaet i forhold til nettopp beskyttelse kontra selvstendige rettigheter og deltakelse.

Å få muligheten til å ta del i avgjørelser, kan også skape blandede følelser, slik som for Kjersti. Foreldrene hennes fikk ultimatum fra barnevernet om å separere seg, og det var usikkert hvor Kjersti skulle bo, der alternativene etter hvert var hybel eller fosterhjem. Kjersti formidler at det var vanskelig å skulle velge. En dag tok tante med Kjersti hjem og sa at hun kunne bo der dersom hun hadde lyst.

Intervjuer: Så hvordan følte det når hun sa så?

Kjersti: Det var veldig deilig egentlig, for da kjente jeg at jeg ikke hadde så mye å si på det, da står jeg ikke mellom noe, velge side, det er kanskje det jeg savner litt og, at noen har tatt avgjørelse for meg, fordi det har egentlig ikke skjedd, jeg har blitt spurt hva jeg har mest lyst til, men det er ikke så veldig lett å si det alltid heller.

Kjersti setter fokus på at det ikke er lett å ta valgene alene. Det kan både handle om at en ikke får nok informasjon i forhold til vurderinger som er gjort, og hva som er alternativene, eller at lojaliteten til foreldrene gjør det umulig. Det kan også være at en ikke vet hva som vil være best, når det faktisk er sann at man helst hadde villet at alt skulle vært annerledes.

Kjersti: Jeg synes kanskje de kunne bestemt litt mer da, selv om de trodde det var best for meg at jeg bestemte selv.

Kjerstis uttalelse er illustrerende for balansegangen i å skulle bli involvert, men samtidig beskyttet. Flere uttrykker at de vil bli spurt og få mulighet til å si sin mening, men det kan være godt at det er barnevernet som til slutt tar avgjørelsen og bestemmer. Barnas uttalelser viser kompleksiteten i å ivareta rettighets- og beskyttelsesperspektivet på samme tid.

Kjerstis ønske om at barnevernet skulle ha bestemt mer, er i tråd med barns uttalelser i andre undersøkelser, som Vis (2007) der barn ble spurt om hva som var viktigst for dem når de skulle si sin mening og delta i beslutninger i egen barnevernssak. De fremhevet betydningen av å få informasjon, si sin mening, og bli lyttet til, og at de voksne tar gode avgjørelser for dem. Studien til Thrana (2009) om ungdoms medvirkning i barnevernet fant også det samme, og Strandbu (2007) påpeker at barna uttrykker at det er viktigere å bli sett og møtt enn å få viljen sin. Barnekonvensjonen presiserer også at barnet har rett til å ikke uttale seg (Barnekonvensjonen art. 12).

Barnevernet utvikler sine arbeidsmodeller og organiseringer for å ivareta barnas deltakelse, og familieråd er et satsningsområde som prioriteres, og skal inkludere barnet i høy grad. Doktoravhandlingen til Strandbu (2007) viser at familierådsmodellen også må videreutvikles

for å sikre barnas deltakelse, og hun hevder at barnevernet har store utfordringer når det gjelder å innrømme barnet rett til innflytelse i eget liv.

Rutinehåndboken til barneverntjenestene inneholder nyttig materiell for den praktiske oppfølgingen av lovverket, og det er utarbeidet veiledere for arbeid med ulike problemområder, som for eksempel samarbeid i voldssaker og samtaler med barn i barnevernet. Kompetanseheving om vold vil også fortsette som et satsingsområde (BFD, 2005; BLD,2006; BLD, 2009; BLD 2012). Barnas uttalelser i denne studien viser at barnevernet har en spesiell utfordring i å ivareta både rettigheter og behov i praksis.

4.3.5 Oppsummerende drøfting

Barna har erfaringer med å bli sett, hørt, få informasjon, og mulighet til å si sin mening som både oppleves som positive og som mindre positive.

Mange av historiene er preget av at barna ikke har blitt sett eller oppdaget til tross for de alvorlige forholdene flere av barna har levd i. Dersom eksempelvis barneverntjenesten i Iselins sitt tilfelle hadde vurdert situasjonen som annerledes enn “en familie med startvansker” kan det være at tilværelsen til Iselin kunne ha sett annerledes ut i dag. Det samme gjelder for Richard, som både hadde eldre søsken som meldte sin bekymring, politi som stadig var i hjemmet, og barnevernet som kom for å undersøke. Han synes å sitte igjen med en opplevelse av å ikke ha blitt tatt på alvor eller involvert. Eksemplene viser hvor avgjørende hjelpernes beslutninger kan bli for utfallet av livene til barna. De viser også viktigheten av å ha evne til å lese barna og sette seg inn i deres situasjon. Videre er hjelpernes erfaring og kompetanse helt sentral for å kunne sette inn riktig hjelp til rett tid.

Skjønnsmessige vurderinger og ulik praksis, kan bidra til at barna blir møtt forskjellig. Praktisk barnevernsarbeid handler om så mye mer enn å forholde seg til de konkrete i lovparagrafene. Det handler om menneskelig interaksjon på ulike nivåer som verken har en én fastlagt oppskrift eller én gjeldende fasit. Barneperspektivet kan se ut til å vike for mange andre hensyn i hjelperes og andre voksnes hverdag.

Selv om barna selv tar aktive roller og handler for å si fra og få hjelp, opplever de liten sammenheng i hva som skjer når. Samarbeid mellom de ulike instansene som skole,

barnevern, politi og kriesesenter er det få beskrivelser av fra barnas side. Barna og ungdommene lever ikke sine liv innenfor “sektorgrenser”, slik Bunkholdt og Sandbæk (2011) påpeker. Erfaringene og opplevelsene til barna viser behovet for opplysning om barnevernet på ulike nivåer i samfunnet, samt et tettere samarbeid, og kanskje et mer forpliktende ”tverrprofesjonelt” samarbeid. Oppgaven har fokus på barnevernets rolle, men det er oppsiktsvekkende hvor mange av barna som har erfaring med at politiet har vært i hjemmet mange ganger, uten at barna har opplevd at barnevernet har blitt involvert.

Barnas uttalelser kan tyde på at det er ulik kunnskap og forskjellig praksis hos offentlige ansatte i forhold til reglene om plikt og adgang til å utlevere og innhente opplysninger, samt muligheter for samarbeid på tvers. Det kan tyde på at reglene er kompliserte, og de er dessuten spredt over flere lovverk som må sees i sammenheng (BFD, 2005). Veilederen om *Formidling av opplysninger og samarbeid der barn utsettes for vold i familien* kan bidra til å klargjøre plikter og rettigheter på området.

Mange av barna opplever en reell kontakt med barnevernet først etter både andre og tredje gangen på kriesesenter, og først når de har blitt ungdom og har levd mange år med voldsopplevelser i familien. Samtidig er det verdt å minne om at utvalget er rekruttert nettopp gjennom kriesesentre, slik at det også er barn som blir oppdaget før, og som får hjelp gjennom ulike typer tiltak på et tidligere stadium, og som aldri er innom noe kriesesenter. Videre er det barn som lever med vold, som fortsatt ikke er oppdaget.

Det er få av barna som beskriver at de har opplevd hjelp fra barnevernet, og mange mener hjelpen skulle kommet mye før. Til tross for det, understreker Dennis, som en av få, at han synes barnevernet er fint og han føler seg forstått. Barna påpeker det sentrale i å bli hørt og å få si sin mening, samtidig som de sier at valg kan være vanskelig, og de kunne ønsket barnevernet hadde vært tydeligere og bestemt på deres vegne.

5 Diskusjon

5.1 Oppsummering av hovedfunn

De fleste av barna og ungdommene uttrykker først og fremst at det er bra å få snakket om volden og de velger å snakke med fortrolige venner. Barna fremhever også at de ønsker at voksne skal spørre. De vil snakke med voksne som har kompetanse på samtaler med barn, og de ønsker seg voksne som ser, og handler når barna viser tegn på at de har det vanskelig.

Barna uttrykker at de visste lite om hvor de kunne få hjelp når volden pågikk, og mange ser ut til å ha begrenset kjennskap til barneverntjenestens rolle. Barna som har erfaring med barnevernet virker til å ha hatt sporadisk kontakt, og noen viser et ambivalent forhold til barnevernet. Det kan både handle om at de har vært redd for å bli flyttet fra foreldrene, men det ser også ut til å handle om at de kunne ønske barnevernet hadde forstått, og bistått på en annen måte. Flere av barna påpeker at de burde ha fått hjelp tidligere ved at noen i deres omgivelser hadde sett og meldt i fra, og mange mener barnevernet skulle grepet inn før. Barnas beretninger kan tyde på at de som har kontakt med barnevernet, først opplever den som reell etter at de har vært en eller flere ganger på krisesenteret, og når de har kommet i ungdomsalder. Det betyr at flere har levd mange år med vold i familien, og profesjonelle hjelpere har vært inne i bildet, uten å oppdage alvorligheten i barnas omsorgssituasjon.

Barnevernets doble rolle i forhold til både å være en hjelper og en kontrollør, og å ivareta barnas rettigheter i forhold til både deltakelse og beskyttelse, kommer indirekte frem i forestillingene om barnevernet. Uttalelsene til barna er preget av flertydighet, i det at de både sier at barnevernet er til for å hjelpe barn, og at barnevernet er slemme, eller plasserer barn bort fra hjemmet.

Selv om noen forteller om voksne som både har spurt og møtt de på deres behov, formidler mange at de ikke har blitt involvert av de voksne i sine omgivelser i særlig grad. Det kan virke som flere mangler informasjon og sammenheng i forhold til hva som har skjedd, og hvilke rettigheter de har. Noen av barna synes ikke de har fått en reell mulighet til å si sin mening. Andre problematiser de at det er vanskelig å ta valg. Det kan tolkes som at de ønsker å bli spurt om sine synspunkter, samtidig som de ønsker at voksne, og barnevernet skal være tydeligere og bestemme på deres vegne.

Selv om hjelpen kom sent, synes noen få at den bistanden de har fått eller får fra barnevernet er bra. Barna beskriver få opplevelser av hjelpeinstanser som samarbeider.

Flere av funnene vil være aktuelle for en dypere diskusjon og videre forskning. Aktør- og brukerperspektivet, inkludert barneperspektivet, barnevernets dobbeltrolle, samarbeid og samhandling samt rettighetsfesting av barnevernloven, er temaer som alle er aktuelle å drøfte mer inngående, uten at det er rom innenfor rammen av denne oppgaven. Kjennskap til barnevernet er et annet viktig tema. Den videre drøftingen vil fokusere på momenter som kan bidra til at barnevernet blir bedre kjent for barna, og vise til noen utfordringer i denne sammenheng.

5.2 Hvilke faktorer kan bidra til at barn som opplever vold i familien skal få bedre kjennskap til barnevernet?

Barna i studien har levd med vold i familien i kortere eller lengre perioder og i større eller mindre grad. De har som vist i oppgaven rett til beskyttelse mot vold og de skal sikres nødvendig hjelp og omsorg til rett tid (Barnekonvensjonen § 19; Barnevernloven § 1-1). Det viser seg allikevel at barnas opplevelser i hverdagen ikke sammenfaller med rettighetene de har i lovverket på flere områder. Årsakene kan handle om mange faktorer, og sentralt for å hjelpe barna er å ha kjennskap til at de opplever vold og lever under belastende forhold, akkurat som det for barna er viktig å vite at det finnes hjelp å få, og at barnevernet er til for barn.

Faktorer i forhold til beskyttelse og risiko på ulike nivåer i barnets miljø bidrar til å påvirke barnets utvikling (Bronfenbrenner, 1979; Kvello, 2008). Når hjemmet som skal være det tryggeste blir det mest truende, kan konsekvensene for barnet bli alvorlige (Edleson, 1999). Tidlig inngripen med tilpasset hjelp kan redusere eller hindre skjevutvikling, og det viser seg at dess yngre barna er ved intervensjon og tiltak fra barnevernet, dess bedre klarer de seg (Kristofersen og Clausen, 2008). Transaksjonsmodellen viser at barna utvikler seg ved gjensidig påvirkning med personer og miljø, og de inngår i foranderlige prosesser. Kultur, biologi og samspill påvirker på ulike måter og i ulik grad (Bronfenbrenner, 1979; Kvello, 2008). Denne forståelsesmodellen viser at barnas oppvekstbetingelser kan være komplisert. Dermed kreves det ulik kompetanse, og følgelig samarbeid, for å vurdere hva som eventuelt er bekymringsfullt ved barnet, dets utvikling, eller oppvekstmiljø, og hva som eventuelt vil være riktig hjelp. Å betrakte barna som kompetente aktører, tilsier at deres opplevelser av å

ikke bli møtt av voksne og kjenne godt nok til muligheter for å få hjelp, må tas på alvor. Samtidig ligger det i det, at de også er avhengig av voksnes beskyttelse.

Hvordan barna skal få kjennskap til at det finnes hjelp, og hva som er barnevernets rolle, handler om involvering på både mikro-, meso-, ekso- og makronivå, for å bruke Bronfenbrenner (1979) sine begreper, samt kontakt mellom disse systemene. Relasjonene barna fremhever som tilstede i sine omgivelser er blant annet voksne i familien, lærere på skolen, barnehageansatte fra de var yngre, BUP -terapeuter, NAV -ansatte, saksbehandlere fra barneverntjenesten, politi, krisesenteransatte og venner. De utgjør relasjoner på ulike nivåer som alle på hver sin måte spiller en rolle i forhold til vilkårene barna vokser opp under.

På barnets makronivå er de overordnede rettsforholdene regulert, og består blant annet av barnekonvensjonen og barnevernloven som har vært vektlagt i forhold til oppgavens fokus, men også barneloven, barnehageloven og opplæringsloven. Samfunns- og sosialpolitikken som råder, vil få innvirkning på barnas hverdag.

De ulike oppvekstarenaene som barna befinner seg på til ulike tider, som blant annet barnehage og skole er organisert av voksne og er også avhengig av voksnes samarbeid (Collin- Hansen, 2008; Bunkholdt og Sandbæk, 2011). Selv om foreldre er ansvarlige for barnas omsorg, er det et ansvar for samfunnet for øvrig å sørge for forsvarlige oppvekstbetingelser for en konstruktiv utvikling for barna. Barnevernet er ilagt et ekstra ansvar, med lovpålagt tilsynsansvar og plikt til å drive forebyggende arbeid og iverksette nødvendige hjelpe- og omsorgstiltak, samt medvirke til at barns interesser ivaretas av andre offentlige organer (BLD, 2009; Barnevernloven § 3). Barnevernet har også en stor oppgave i å avdekke og oppdage skadelige forhold barn lever under, og beskytte og hjelpe disse barna. Fremstillingen har vist at det er en krevende og komplisert del av arbeidet. Det er spesielt alvorlig er det når disse barna som lever med vold i familien ikke får den hjelpen de ha behov for (BLD, 2009). Oppgavene favner et vidt spekter, og det er kompliserte forhold som skal løses, på ulike nivåer, i tillegg til at barnevernet ofte er i en utsatt posisjon i forhold til kritikk.

Barnevernet bør selv gi informasjon om hvem de er til barn og ungdom, for å sikre et riktig bilde, og avklare forestillinger og myter. Videre kan det å møte personene fremfor bare navnet på en instans, gjøre at barna utvider sin forståelse, og det kan åpne opp for en dialog på mer generelt grunnlag. Voksne på barnas oppvekstarenaer bør få samme kunnskap, slik at de kan følge opp barna i hverdagen. Flere kommuner har informasjonsstrategier for

kommunikasjon med media, pårørende og andre fagetater, og på samme måte bør kommunene ha strategier for hvordan informasjon skal nå frem til barn (Vis og Strandbu, 2008).

Tillit mellom barn og voksen skapes gjerne gjennom god kommunikasjon, og tillit til media det samme. Kommunikasjon med media er viktig fordi det er de som setter dagsorden for befolkningen, og barnevernet bør være en sentral del av den politiske dagsorden (Pedersen, 2005; Ulset, 2012). Kommunikasjonsstrategien til barnevernet, utarbeidet av BLD og Bufetat, "Et åpnere barnevern" ble lansert i 2004 med mål om å skape større åpenhet om barnevernet. Undersøkelser i forkant og evalueringen av kommunikasjonsstrategien har blant annet vist en positiv utvikling i befolkningens holdninger til barnevernet. Kommunikasjonsstrategien for 2008-2011 *Et åpent barnevern* har som hovedmål at "Åpenhet gir barnevernet større legitimitet. Da blir det bedre å være barn i barnevernet" (BLD og Bufetat 2008a, s.4). Ambisjonene i strategien er i tråd med temaene som barna selv frembringer som manglende, som "alle barn skal bli bedre kjent med barnevernet" eller "ansatte i barnevernet skal ha trygghet og kompetanse til å arbeide åpent og utadvendt" (BLD og Bufetat, 2008a s.4). Som en del av denne kommunikasjonsstrategien er det utarbeidet en skolepakke om *Sara og Alex, en håndbok og to filmer om barnevern til bruk i skolen* (BLD og Bufetat, 2008b). Målet er at den kommunale barneverntjenesten bruker skolepakken som sitt virkemiddel i samtale med skolebarn fra 4. til 8. klasse for at barn og ungdom nettopp skal bli bedre kjent med barnevernet.

Det har etter hvert blitt utarbeidet flere virkemidler for informasjonsdeling om ulike temaer. Uten å gå inn i konkrete prosjekter finnes det blant annet filmer som er laget i forhold til vold i familien, som "Sinna mann" ment for å spre kunnskap og skape åpenhet, slik at det kanskje kan være lettere for barna å snakke. Det er viktig å møte barna på deres arenaer og informasjon til skoleklasser, vil ikke minst være viktig i forhold til kunnskapen om at barn snakker med venner. Dersom alle får samme informasjon, kan det bidra til at det er lettere både å åpne seg og å hjelpe. Med kunnskap om at venner som representerer et mikrosystem, i barnets miljø, kan kompensere for belastninger i et annet, kan venners ressurser kanskje brukes på en mer aktiv måte. For å ivareta barneperspektivet, er det i denne sammenheng også nødvendig at barna selv involveres, og bidrar som aktører for at kunnskapen om barnevernet skal nå barn og ungdom i bredere grad enn barnas uttalelser viser. Kunnskapen må nå ut i

praksis ved hjelp av virkemidler som fenger barna selv, og det kan de selv ta del i. Dette vil inkludere kommunikasjon gjennom internett.

Fremgangsmåter, virkemidler og prosjektpakker er ikke nødvendigvis det som hindrer informasjonsdeling, men hvorvidt rammebetingelsene er gode nok til at det er kapasitet og ressurser til å prioritere disse oppgavene, kan være en større utfordring. Det kan stilles spørsmål ved om det er samsvar mellom omfanget av oppgaver og forventninger på den ene siden, og ressurser og kompetanse på den andre (BLD, 2012). Informasjon til barn og oppvekstarenaer krever tilstedeværelse og tidsbruk. Mangel på denne ressursen, kan gjøre at disse oppgavene, må vike for andre krav. Ulvik (2009) diskuterer de videre dilemmaene hjelperer inkludert barnevernet står i, i forhold til hva slags prioriteringer som er mulig, innenfor føringer og formalisering av det praktiske arbeidet.

Ulvik (2009) problematiserer de teoretiske og praktiske utfordringer i hjelperes samarbeid med barna, og etterspør en begrepsdefinisjon i forhold til retten til å bli hørt, delta og si sin mening. Hun peker på at konsekvensene av tildeling av rettigheter og påfølgende formalisering av barnevernet kan være at prosessperspektivet med målsetting om forandring og positiv utvikling må vike til fordel for riktig saksbehandling. Inkorporering av barnekonvensjonen og endringer av barnevernloven har ikke utviklet noe grunnlag for endring av praksis. Hun hevder at barns samhandling med profesjonelle hjelperer inngår som sosiokulturelle aktiviteter som bidrar til barns utvikling (Ulvik, 2009, s. 1151). Sosiokulturell utviklingspsykologi kunne sammen med en rettighetsdiskurs bidra til en mer prosessorientert, interaksjonell og kontekstuell forståelse av barns deltakelse. Videre påpeker hun at aktørposisjonen til hjelperer blir bedre dersom oppdraget er "å fremme barns utvikling, fremfor å være håndhevere av rettigheter" (s. 1154) og slik sett bidra til å oppfylle barnekonvensjonens intensjoner og ivaretagelse av rettigheter på en bedre måte (Ulvik, 2009). Rettsliggjøringen kan føre til en byråkratisering av barnevernfeltet og det blir en krevende balansegang for de profesjonelles praksishverdag.

Fremstillingen viser at tilpasninger og endringer av barns rettigheter i lovverk og kompetansehevingsprogrammer om vold i familien og samtaler med barn, ikke ser ut til å nå barna i tilstrekkelig grad. Raundalen (2011) påpeker at kunnskapen om barn og barndom er

sentralt sammen med kunnskapen om forutsetninger for god oppvekst, for at beskyttelse av vold og psykososiale skader skal kunne omsettes til relevante tiltak.

Mye skal virke sammen for at barnevernet skal gjennomføre sine oppgaver slik at det når ut til barna. Diskusjonen om hvordan barna kan få kjennskap til barnevernet involverer flere områder, og noen av dem har blitt fremhevet her. Relasjonen mellom de ulike systemene i barnets liv fører til et mønster av støtte og informasjonsflyt (Kvillo, 2008). Det er viktig for barnas oppvekst og beskyttelse at miljøene henger godt sammen og baseres på et rikt system av ulike former for koblinger mellom personer og miljøer (Kvillo, 2008). Voksne rundt barnas oppvekstmiljø har sammen et ansvar for at barnas rettigheter, inkludert hjelp fra barnevernet, settes ut i livet og oppleves av barna selv. Utviklingen kan se ut til å kjennetegnes av de små skritts vei (Collin- Hansen, 2008).

6 Avslutning

Oppgaven har ved bruk av kvalitativ metode og fenomenologisk hermeneutisk tilnærming, fokusert på barn som har levd med vold i familien og deres opplevelser av barnevernet.

Det er barnas egne refleksjoner som er forsøkt utforsket. For å sette forståelsen av barna i et overordnet rammeverk ble det relevant å bruke et sosialkonstruktivistisk perspektiv. Barna konstruerer sine omgivelser og hvert enkelt barn har sine individuelle opplevelser av de ulike fenomenene. Transaksjonsmodellen bidro til å forstå barna ut i fra påvirkninger som skjer i relasjoner mellom individ og miljø. Barna er betraktet som aktive deltakere i sin hverdag som samtidig er avhengige av voksne.

Analyseprosessen av de transkriberte intervjuene førte til at noen temaer vokste tydeligere frem fra empirien enn andre. Hovedkategoriene ble kalt *noen å snakke med, kjennskap til barnevernet og medvirkning*. Barna har vist til ulike opplevelser som sammen har skapt et helhetlig bilde og bidratt til en utvidet forståelse av temaene de har vektlagt. Sammenhengen mellom temaene og mellom deler og helhet har ført til en frem – og tilbakeprosess i tolkningene. Datamaterialet i seg selv er stort, og barna har belyst mange temaer relevant for forståelsen av deres forhold til hjelpere og barnevernet. Det har medført en utfordring i forhold til å inkludere ulike vinklinger i analysen, og samtidig ikke gå utover størrelsesrammen på oppgaven. Det barnevernfaglige fokuset er derfor prioritert, og den utviklingsøkologiske forståelsen og det barndomssosiologiske perspektivet er brukt som et teoretisk rammeverk i forståelsen av barna.

Barnas opplevelser av barnevernet er preget av sporadisk kontakt, og få konkrete erfaringer, sett opp mot de belastende voldssituasjonene mange av barna har levd under, i altfor lang tid. Barna og ungdommene har delt mange verdifulle refleksjoner i forhold hvordan de ønsker å bli møtt og hva som er viktig for at de skal få hjelp. Barna og ungdommene ønsker seg trygge og tydelige voksne som spør.

Det er tilstrebet å presentere et balansert bilde av hva barna er opptatt av og det problematiske, og kompleksiteten i både temaene og i barnevernets praksis har fått mye plass. Barnets perspektiv er ikke nødvendigvis lett å få tak i, men det er å håpe at barnas syn er ivaretatt, og at kunnskapen kan være nyttige for profesjonelle hjelpere og andre i barns omgivelser.

Litteraturliste

- Aas, G. (2009). *Politiinngrep i familiekonflikter. En studie av ordenspolitiets arbeid med familiekonflikter/familievoldssaker i Oslo.* (Doktoravhandling). Oslo: Universitetet i Oslo.
- Alanen, L. (2001). Exploration in general analysis. I L. Alanen & B. Mayall (Red.), *Conceptualising child-adult relations*. London: Routledge.
- Antonovsky, A. (2000). *Helbredets mysterium: at tåle stress og forbli rask*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Apeland, B (2012, 9. mars). Barns nye klagerett forsterker demokratiet. Hentet fra <http://debatt.fn.no/2012/03/bedre-rettssikkerhet-for-barn-med-fns-nye-klagerett/>
- Asher, S. R., Parker, J. G., Walker, D. L. (1996). Distinguishing friendship from acceptance: Implications for intervention and assessment. I W. M. Bukowski, A. F. Newcomb, W. W. Hartup (Red.), *The Company They Keep: Friendship in Childhood and Adolescence* (ss. 366- 406). New York: Cambridge University Press.
- Backe-Hansen, E. (1995). *Når barn bidrar i barneforskningen: etiske spørsmål*. Oslo: Den Nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora.
- Backe- Hansen, E. (2001). Etiske dilemmaer i barnevernsforskning. Kan praksis lære av forskningen. I P., Repstad & A. Ryen (Red.) *Verneverdig. Barnevern, forskning og etikk*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Backe-Hansen, E. (2009). *Å sende en bekymringsmelding – eller la det være? En kartlegging av samarbeidet mellom barnehage og barnevern*. Norsk institutt for forskning om oppvekst velferd og aldring, 6/09.
- Bakketeig, L.S., Magnus, P. (2003). *Epidemiologi og prosjektplanlegging*. Oslo: adNotam Gyldendal.
- Baklien, B. (2009). Skole, barnehage, barneverntjeneste- bilder av “de andre” hindrer samarbeid. *Norges barnevern*, 86 (4), 236-245.
- Barnekonvensjonen (1989). *FNs konvensjon om barns rettigheter: Vedtatt i FNs generalforsamling 20. november 1989*.
- Barneloven. (1981). *Lov om barn og foreldre av 8.april nr. 7*.
- Barne- og familiedepartementet. (2000). *Barnevernet i Norge. Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer*. NOU 2000:12. Oslo: Departementet.
- Barne- og familiedepartementet. (2002). *Om barne- og ungdomsvernet 2001-2002*. St.meld.nr 40 (2001-02). Oslo: Departementet

- Barne- og familiedepartementet. (2005). *Formidling av opplysninger og samarbeid der barn utsettes for vold i familien*. Oslo: Departementet.
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2006). *Rutinehåndbok for barneverntjenesten i kommunene*. Oslo: Departementet.
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2009). *Snakk med meg: en veileder om å snakke med barn i barnevernet*. Oslo: Departementet
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2009). *Kompetanseutvikling i barnevernet. Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning*. NOU 2009: 8. Oslo: Departementet.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. NOU:2012:5. Oslo: Departementet.
- Barne- og likestillingsdepartementet & Bufetat (2008a). Et åpent barnevern. Hentet fra <http://www.bufetat.no/Documents/Bufetat.no/Barnevern/Et%20C3%A5pent%20barnevern.pdf>
- Barne- og likestillingsdepartementet & Bufetat (2008b). Sara og Alex. En håndbok og to filmer om barnevern til bruk i skolen. Hentet fra <http://www.bufetat.no/Documents/Bufetat.no/Barnevern/Skolepakken/1/Sara%20og%20Alex%20-%20H%C3%A5ndbok.pdf>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2011). Ny rapportering om bruken av krisesentertilbudet i 2010 hentet fra <http://www.bufetat.no/bufdir/krisesenter/Aktuellt-om-krisesentertilbudet-i-2011/>
- Barnevernloven. (1992). *Lov om barnevernstjenester av 17. juli 1992 nr. 100*.
- Barret, H.(2003). *Parenting programmes for families at risk. A source book*. London: National Family and Parenting Institute.
- Berndt, T. & Hanna, N. (1995). Intimacy and self-disclosure in friendships. I K. Rotenberg (Red.), *Disclosure processes in children and adolescence* (s. 57-77). Cambridge: Cambridge University Press.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, Ma: Harvard University Press.
- Bunkholdt, V. & Sandbæk, M. (2011). *Praktisk barnevernarbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

- Cater, Å. K. & Øverlien, C. (2009). Etske dilemmaer i kvalitativ forskning. I M.Eriksson, Å. K. Cater, G. Dahlkild-Øhman & E. Näsman, E. (red.), *Barnets stemmer om vold. Å. tolke og forstå.* (s. 33-47). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Collin-Hansen, R. (2008). Rettslig regulering av barns oppvekst. I Ø. Kvello (Red.), *Oppvekst. Om barns og unges utvikling og oppvekstmiljø.* (s.90-124). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Council of Europe (1985). Committee of ministers recommendation no. R. (85) 4. *Of the committee of ministers to member states on violence in the family.* (Adopted by the committee of Ministers on 26 March 1985 at the 382 nd meeting of the Ministers' Deputies).
- Criss, M. M., Pettit, G. S., Bates, J. E., Dodge, K. A., & Lapp, A. L. (2002). Family adversity, positive peer relationships, and children's externalizing behavior: A longitudinal perspective on risk and resilience. *Child Development, 73*, 1220-1237
- Cummings, E. M., Kouros, C. D., & Pappa, L.M. (2007). Marital aggression and children's responses to everyday interparental conflict. *European Psychologist, 12*(1), 17-28.
- Dahle, R., & Hennem, N. (Red.) (2008). *Barneverntjenestens håndtering av saker med vold og seksuelle overgrep.* Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst velferd og aldring, 5/08.
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode- En kvalitativ tilnærming.* Oslo: Universitetsforlaget. 2.utgave.
- Den nasjonale forskningsetiske komite (NFK) (2010). Veiledning for forskningsetisk og vitenskapelig vurdering av kvalitative forskningsprosjekt innen medisin og helsefag. Hentet fra [http://www.etikkom.no/Documents/Publikasjoner-som-PDF/Kvalitative%20forskingsprosjekt%20i%20medisin%20og%20helsefag%20\(2010\).pdf](http://www.etikkom.no/Documents/Publikasjoner-som-PDF/Kvalitative%20forskingsprosjekt%20i%20medisin%20og%20helsefag%20(2010).pdf)
- Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH).(2006) Hentet fra [http://www.etikkom.no/Documents/Publikasjoner-som-PDF/Forskningsetiske%20retningslinjer%20for%20samfunnsvitenskap,%20humaniora,%20juss%20og%20teologi%20\(2006\).pdf](http://www.etikkom.no/Documents/Publikasjoner-som-PDF/Forskningsetiske%20retningslinjer%20for%20samfunnsvitenskap,%20humaniora,%20juss%20og%20teologi%20(2006).pdf)
- Dyregrov, A., Matthiesen, S.B, Kristoffersen, J.I., Mitchell, J.T. (1994). Gender differences in adolescent's perception to the murder of their teacher. *Journal of Adolescent Research 9:363-383.*
- Dyregrov, A. (2010). *Barn og traumer- en håndbok for foreldre og hjelpere.* Bergen: Fagbokforlaget.
- Edleson, J.L. (1999). Children's witnessing of adult domestic violence. *Journal of Interpersonal Violence, 14* (8), 839-870.

- Eriksen, I., Heltne, U. & Steinsvåg, P.Ø. (2011). Omsorg for barn i familier der far utsetter mor for vold. I U. Heltne, & P.Ø. Steinsvåg (Red.), *Barn som lever med vold i familien*. (s.81-92). Oslo: Universitetsforlaget.
- Follesø, R. (2006). (Red.). *Sammen om barnevern*. Oslo: Universitetsforlaget
- Forvaltningsloven. (1967). *Lov om behandlingsmåter i forvaltningssaker av 10.februar 1967*.
- Frønes, I. (2003). *Moderne barndom*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Gamst, K. T. (2011). *Profesjonelle barnesamtaler. Å ta barn på alvor*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gamst, K. T., & Langballe, A. (2004). *Barn som vitner: En empirisk og teoretisk studie av kommunikasjon mellom avhører og barn i dommeravhør: Utvikling av en avhørmetodisk tilnærming*. (Doktoravhandling). Oslo: Universitetet i Oslo.
- Geffner, R.A., Igelman, R.S., Zellner, J. (Red.) (2003). *The effect of intimate partner violence on children*. New York: The Haworth Maltreatment & Trauma press.
- Gilje, N., & Grimen, H. (1993). *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger: innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Haugli, T. (2008). Hensynet til barnets beste. I: N. Høstmælingen, E. S. Kjørholt & K. Sandberg (Red.), *Barnekonvensjonen: Barns rettigheter i Norge*. (s. 46-62). Oslo: Universitetsforlaget.
- Hennum, R. (2008). Retten til beskyttelse mot vold, overgrep og utnyttelse. I N. Høstmælingen, E. S. Kjørholt & K. Sandberg (Red.), *Barnekonvensjonen: Barns rettigheter i Norge*. (s. 254-276). Oslo: Universitetsforlaget.
- Heltne, U. & Steinsvåg, P.Ø. (2011). Begrepsavklaringer og oversikt. I U. Heltne, & P.Ø. Steinsvåg (Red.), *Barn som lever med vold i familien*. (s.18-27). Oslo: Universitetsforlaget.
- Haaland, T., Clausen, S.-E., & Schei, B. (2005). *Vold i parforhold- ulike perspektiver. Resultater fra den første landsdekkende undersøkelsen i Norge*. Oslo: Norsk institutt for by og regionsforskning.
- Helmen Borge, A. I. (2003). *Resiliens. Risiko og sunn utvikling*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Helmen Borge, A.I.(2007). *Resiliens i praksis. Teori og empiri i et norsk perspektiv*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Holden, G.,W. (1998). Introduction: The development of research into another . Consequence of family violence. I G.,W. Holden, R.,Geffner, E.,N., Jouriles (Red),Children exposed to marital violence: Theory, research and applied Issues. Washington: *APA Publications*, 1-20.
- Isdal, P. (2000). *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Jacobsen, D.I. (2005). *Forståelse, beskrivelse og forklaring: Innføring i samfunnsvitenskapelig metode for helse- og sosialfagene*. Kristiansand: Høgskoleforlaget.

- James, A. & Prout, A. (1990). *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood*. London: The Falmer Press.
- James A., Jenks, C. & Prout, A. (1999). *Den teoretiske barndom*. København: Gyldendal
- Jonassen, W., Sogn, H., Olsvik, V. M., & Hjemdal, O. K. (2008). *Kunnskap – kvalitet – kapasitet: En nasjonal utredning om krisesentrenes kompetanse og tilgjengelighet*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. 2/08.
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2012). *Handlingsplanen mot vold i nære relasjoner*. Oslo: Departementet.
- Justis- og politidepartementet. (2003). *Retten til et liv uten vold: Menns vold mot kvinner i nære relasjoner*. NOU 2003:31. Oslo: Departementet.
- Juul, R. (2010). *Barnevernets undersøkelser av bekymringsmeldinger. Diskursive praksisformer og barneperspektiver i den kommunale barneverntjeneste, og konsekvenser i forhold til barna*. (Doktoravhandling). Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Killén, K. (2000). *Barndommen varer i generasjoner. Forebygging er alles ansvar*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Killen, K. (2004). *Sveket. Omsorgssvikt er alles ansvar*. (3. utg.) Oslo: Kommuneforlaget.
- Killén, K. (2008). Omsorgssvikt og barnemishandling. I Ø. Kvello (Red.), *Oppvekst. Om barns og unges utvikling og oppvekstmiljø*. (s.445-469). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Kitzmann, K.M., Gaylord, N.K., Holt, A.R., & Kenny, E.D. (2003). Child witnesses to domestic violence: A meta-analytic review. *Journal of Consulting Clinical Psychology*, 71(2), 339-352.
- Koch, A. & Koch, K. (1995). *Barn av barnevernet*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Krisesenterloven. (2009). *Lov om krisesentertilbud av 19.juni 2009 nr.44*
- Kristofersen, L. B. og Clausen S.-E. (2008). *Barnevernsklienter i Norge 1990-2005*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst velferd og aldring, 3/08.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2010): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk. 2.utgave.
- Kvaran I. (2009). Teoretiske perspektiver for å forstå barns utvikling. *Fontene forskning* 02/09
- Kvello (2006). *Barns og unges vennskap. Empiri- og teorijennomgang, en kvantitativ og kvalitativ studie av barns oppfatninger og presentasjoner av sosiale relasjoner til jevnaldrede og voksne i forhold til noen sentrale mål på psykososial tilpasning*. (Doktoravhandling). Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Kvello, Ø. (2008). Transaksjonsmodellen: mennesker og miljø utvikler hverandre. I Ø. Kvello (Red.), *Oppvekst. Om barns og unges utvikling og oppvekstmiljø*. (s.203-231). Oslo: Gyldendal Akademisk.

- Lagerberg, D. & Sundelin, C. (2000). *Risk och prognos i socialt arbete med barn. Forskningsmetoder och resultat*. Stockholm: Gothia
- Langballe. (2009). *Den dialogiske barnesamtalen. Hvordan snakke med barn om sensitive temaer*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Langdridge, D. (2006) *Psykologisk forskningsmetode*. Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- Lassen, R., & Stang, E. G. (2008). Barns rett til familie og omsorg, særlig om barnevernet. I N. Høstmælingen, E. S. Kjørholt & K. Sandberg (Red.), *Barnekonvensjonen: Barns rettigheter i Norge*. (s. 131-153). Oslo: Universitetsforlaget.
- Leira, H. (1990). Fra tabuisert traume til anerkjennelse og erkjennelse. Del I: Om arbeid med barn som har erfart vold i familien. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 27, 16-22.
- Leira, H. (1994). Kurs i barn og unges rettigheter. Arbeid med unge som har erfart vold i familien. I: I.M. Helgeland. (Red.): *Utfordrende ungdom i skolen*. Oslo: . Kommuneforlaget.
- Lindboe, K. (2006). *Barnevernloven*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Mossige, S. & Stefansen, K. (2007). *Vold og overgrep mot barn og unge. En selvrapporderingsstudie blant avgangselever i videregående skole*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst velferd og aldring, 20/07
- Mullender, A., Hague, G., Imam, U.F., Kelly, L., Malos, E. & Regan, L. (2002). *Children's perspectives on domestic violence*. London: Sage.
- Näsman, E., Cater, Å.,K., og Eriksson, M. (2010). I M. Eriksson, Å. K. Cater, G. Dahlkild-Øhman & E. Näsman, E. (Red.), *Barns stemmer om vold. Å tolke og forstå*. (s. 19-32). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Opplæringsloven.(1998). *Lov om grunnskolen og den videregående opplæringen av 17.juli 1998 nr 61*.
- Pape, K. & Stefansen K.(red). (2004). *Den skjulte volden? En undersøkelse av Oslobefolkningens utsatthet for trusler, vold og seksuelle overgrep*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. 1/04.
- Pawlby, S. J., Mills, A., Taylor, A., & Quinton, D. (1997). Adolescent friendships mediating Childhood, adversity and adult outcome. *Journal of Adolescence*, 20, 633-644.
- Pedersen. (2005,20.mai). Barnevernet må kommunisere bedre. Hentet fra <http://www.forskning.no/artikler/2005/mai/1116491369.86>
- Punch, S. (2002). Research with children. The same or different from research with adults? *Childhood*, 9(3), 321-341.
- Påtaleinstruksen. (1985). *Forskrift om ordningen av påtalemyndigheten av 28.juni 1986 nr 1679*.

- Raundalen, M. (2011). Barns rett til et liv i trygghet. I U. Heltne, & P.Ø. Steinsvåg (Red.), *Barn som lever med vold i familien*. (s.254-256). Oslo: Universitetsforlaget.
- Rawlins, W.K. (1992). *Friendship matters: Communication dialects and the life course*. New York: Aldine De Gruyter.
- Reid, K., Flowers, P.& Larkin, M. (2005). Exploring lived experience, *The Psychologist*, 18, 1.
- Rose, A.J. (2007). Structure, content and socioemotional correlates of girls' and boys' friendships: Recent advances and future directions. *Merrill Palmer Quarterly* 53: 489-506.
- Rutter, M. (2006). Resilience, Competence and Coping. *Child Abuse & Neglect*. 31, 205-209.
- Sameroff, A., & MacKenzie, M. J. (2003). Research strategies for capturing transactional . model of development: The limits of the possible. *Development and Psychopathology*, 15, 613-640.
- Sandberg, K. (2008). Barns rett til å bli hørt. I N. Høstmælingen, E. S. Kjørholt & K. Sandberg (Red.), *Barnekonvensjonen: Barns rettigheter i Norge*. (s.77-96). Oslo: Universitetsforlaget.
- Sandbæk, M. (2001). Kan barneverntjenesten forholde seg til både foreldre og barn som brukere og aktører? I M. Sandbæk (Red), *Fra mottaker til aktør. Brukernes plass i praktisk sosialt arbeid og forskning*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Sandbæk, M. (2002). *Barn og foreldre som sosiale aktører i møte med hjelpetjenester*. Oslo, Norsk institutt for forskning om oppvekst velferd og aldring, 14/02.
- Sandbæk, M. (2004). Barn i hjelpeapparatet – kompetente og sårbare aktører. *Nordisk Sosialt Arbeid*, 2, 98-109.
- Sentio Research Norge (2010) *Rapportering fra krisesentrene 2010*. Trondheim.
- Silverman, D. (2007). *A very short, fairly interesting and reasonably cheap book about qualitative research*. Los Angeles: Sage.
- Skauge, B. (2010). *Er det noen som vil høre på meg?* (Masteroppgave). Trondheim: Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet.
- Skivenes, M. og A. Strandbu (2006): A Child perspective and children's participation. *Children, Youth and Environments*, 16 (2), 10-27
- Slettebø, T. og Seim, S. (2007). Brukermedvirkning i barnevernet. I S. Seim. & T. Slettebø (Red.), *Brukermedvirkning i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Smith, J.A, Flowers, P.& Larkin, M.(2009). *Interpretative phenomenological analysis: Theory method and research*. London: Sage.
- Smith, J.A. & Osborn, M. (2007). Interpretative Phenomenological Analysis. I J.A. Smith . (Red), *Qualitative Psychology, a practical Guide to Research Methods*. London: Sage Publications, (s. 53-80).

- Smith, L. (2008). FNs konvensjon om barnets rettigheter. I N. Høstmælingen, E. S. Kjørholt & K. Sandberg (Red.), *Barnekonvensjonen: Barns rettigheter i Norge*. (15-27). Oslo: Universitetsforlaget.
- Solberg, A. (2001). *Fokus på unge brukere på krisesenter*. Oslo: Norsk institutt for by og regionsforskning.
- Solberg, A. (2004). Hvordan forholder barna seg til vold i hjemmet? *Norges Barnevern*, 81(3), 3-9.
- Sommer, D. (2004). *Barndomspsykologi. Utvikling i en forandret verden*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Sosial- og helsedepartementet. (1998). *Om handlingsplan for funksjonshemma 1998-2001: deltaking og likestilling*. St.meld. nr 8 (1998-99). Oslo: Departementet.
- Stang, E.G. (2007). *Det er barnets sak. Barnets rettsstilling i sak om hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Statistisk Sentralbyrå. (2010). hentet fra <http://www.ssb.no/innvbeif/main.html>.
- Statistisk Sentralbyrå. (2011). *Barnevern, 2010 Stadig fleire barn får hjelp frå barnevernet*. hentet fra http://www.ssb.no/emner/02/barn_og_unge/2011/barnevern/
- Stefansen, K. (2009). En etisk forpliktelse. I M. Eriksson, Å. K. Cater, G. Dahlkild-Øhman & E. Näsman, (Red.) *Barnets stemmer om vold. Å tolke og forstå*. (s. 5-9). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Straffeloven. (1902). *Alminnelig borgerlig straffelov av 22. mai 1902 nr. 10*.
- Straffeprosessloven. (1981). *Lov om rettergangsmåten i straffesaker av 22. mai 1981 nr. 25*.
- Strandbu, A. (2007). *Barns deltagelse og barneperspektivet i familierådsmodellen*. (Doktorgradsavhandling). Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Strandbu, A., & Vis, S. A. (2008). *Barns deltagelse i barnevernssaker*. [Veileder]. Tromsø: Barnevernets utviklingscenter i Nord- Norge.
- Søvig, K.H. (2009). *Barnets rettigheter på barnets premisser. Utfordringer i møtet mellom FNs barnekonvensjon og norsk rett*.
- Thagaard, T. (2009): *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget. 3. utgave.
- Thrana, H.M. (2008). *Vil jeg bestemme? Om barn og ungdoms medvirkning*. Oslo Gyldendal Akademisk.
- Tiller, P. O. (1991). Barneperspektivet: om å se og bli sett. *Barn*,1, 72-77.
- Tiller, P.O. (2000). *Studier i barndom*. Kristiansand: Høgskoleforlaget

- Ulset, G. (2012, 15.februar). Barnevern bør samarbeide med media. Hentet fra <http://www.forskning.no/artikler/2012/februar/313378>
- Ulvik, O.S. (2009). Barns rett til deltakelse- teoretiske og praktiske utfordringer i profesjonelle hjelperes samarbeid med barn. *Tidsskrift for norsk psykologforening*, 46, 1148-1154.
- Vis, S. A. (2007). *Sluttrapport prosjekt "Barn og beslutninger"*. Helse og Rehabilitering Prosjektnr: 2005/2/0042 .Søkerorganisasjon: Redd barna. Hentet fra http://www.barnogbeslutninger.no/filearchive/4/422/sluttrapport%20helseogrehab%20prosjekt%2006_07.pdf
- Waaktar, T., Torgersen, S. & Christie, H.J. (2007). Resiliens og intervensjon. I *Resiliens i praksis. Teori og empiri i et norsk perspektiv*. (s.119-129). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Werner, E.E., (2005). What can we learn about resilienc from large-scale lonitudinal studie? I S. Goldstein og R.B., Brooks, Kluwer Academic/Plenum Publishers (Red.), *Handbook of resilience in children* (s.91-195). New York:
- Wolfe, D., Crooks, C.V., Lee, V., McIntyre-Smith, A. & Jaffe, P.,G. (2003). The Effects of Children's Exposure to Domestic Violence: A Meta-Analysis and Critique. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 6 (3), 171-187.
- Øverlien, C. (2012). *Vold i hjemmet, barns strategier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Øverlien, C. (2010). *Barn som opplever vold i hjemmet- Kunnskapsstatus*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Øverlien, C., Jacobsen, M., & Evang, A. (2009). *Barns erfaringer fra livet på krisesenter. En landsomfattende studie om flukten, oppholdet og forestillinger om fremtiden*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. 2/09.
- Øverlien, C.& Sogn, H. (2007). *Kunnskap gir mot til å se og trygghet til å handle*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, 3/07
- Øvreeide, H. (2009). *Samtaler med barn: metodiske samtaler med barn i vanskelige livssituasjoner*. (3. utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget
- World Health Organization. (2002). *World report on violence and health*. Geneva: WHO

Vedlegg 1: Eksempel matrise

MINE REFLEKSJONER	TEKST	KODE
<p>Egne tanker, reaksjoner, eksisterende teori</p>	<p>Original tekst</p>	<p>Nøkkelord, oppsummering og mening. Tema som oppstod</p>
<p>Har opplevd noen episoder med alvorlig vold fra mors kjæreste mot mor. Kveleepisode. Politiet vært inne i bildet.</p> <p>Litteratur jevnaldrende/ venner. Voksne ikke et tema? Hvilke faktorer bidrar til å fortelle venner fremfor voksne?</p> <p>Hvordan benytte seg av venner. Hva ønsker hun at de skal gjøre?</p> <p>Opplysninger og informasjon om hjelpeinstanser- barnevernet.</p> <p>Opplysninger om alarmtelefonen, lærere, og andre i nettverket..</p> <p>Familie og nettverks betydning, risiko og beskyttelse</p> <p>Gode og dårlige erfaringer. Tillit til hjelpere.</p> <p>Barnevernets rolle andres rolle, generell info. om hvem de er</p>	<p>1. Ada 13 år</p> <p>Intervjuer: <i>Og de her sakene som skjedde fantes det andra du fortalte det til?</i></p> <p>A: <i>jeg prata med mine to bestevenninner (.) om det her selvfølgelig (.) men dem pratet jeg med om alt (s. 10 linje 8-10).</i></p> <p>A forteller videre at lærerne visste hvordan hun hadde hatt det, for mor og rektor hadde snakket om det.</p> <p>Intervjuer spør flere ganger om det var andre som kunne hjulpet:</p> <p>A: <i>Altså mine bestevenninner de har vært veldig støttende under alt det her (.) de har hjulpet meg på mange måter men (.) det er jo ikke så veldig mye de kan gjøre da (s.10, linje 27-28)</i></p> <p>Intervjuer spør om hun har tenkt at hun kunne fått hjelp tidligere hvis hun hadde tatt kontakt med noen:</p> <p>A: <i>Det har jeg tenkt på ja (.) spesielt den ene gangen da jeg kunne ringt på politiet (.) jeg gjorde ikke det rett og slett jeg vet ikke hvorfor (.) men jeg burde gjort det (.)</i></p> <p>.....</p> <p><i>jeg fortalte det ikke for familien sånn at de kunne hjelpe liksom (s. 11, linje 8).</i></p> <p>A forteller at hun ikke liker politiet pga dårlig erfaring med bla. Henleggelse av saken som var anmeldt mot mors kjæreste.</p> <p>På spørsmål rundt alarmtelefon som barn kan ringe sier hun:</p> <p><i>Ja jeg har sett det det står masse sånn plakater på vår skole sånn er du redd for å gå hjem og masse sånn</i></p> <p>Intervjuer: <i>Ja hadde det vært et alternativ eller hadde det vært like skummelt som å ringe politiet Det hadde det nok, men altså jeg visste ikke om noen sånn telefon (s 13, linje 3-6).</i></p> <p>Intervjuer: <i>Tenkte du på barnevernet Det har jeg ikke tenkt på i det hele tatt før du nevner det nå (s 13. linje 24-25)</i></p> <p>I forhold til råd til andre i lignende situasjoner</p>	<p>Venners betydning</p> <p>Fortelle voksne?</p> <p>Hindringer for å kontakte hjelp under voldsepisoden</p> <p>Hjelper å snakke med noen</p> <p>Kjennskap til barnevernet (mangel på kjennskap)</p> <p>Mangel på kontaktnummer til barnevernet (alarmtelefonen)</p> <p>Barnevernet – ikke et alternativ til hjelp (tenkte ikke på)</p>

<p>Hva skal til for å be om hjelp/ fortelle noen? Andre studier (Solberg, Øverlien)</p> <p>Forskjell på kunnskap om hjelp og barnevernet før og etter krisesenter</p> <p>Muligheter for å handle i krise? Beredskap... (Dyregrov, Raundalen)</p> <p>Signaler og tegn på at noe var i veien. Læreres rolle Oppdage volden?</p> <p>Rollebytte Skadevirkninger/ konsekvenser av vold</p>	<p>sier A: <i>si fra til den som det gjelder eller noen rundt en som kan hjelpe til</i></p> <p>Intervjuer: <i>Og hva tenker du nå da</i></p> <p>A: <i>Nå så blir det det telefonnummeret som finns på skolen den er du redd for å gå hjem og</i></p> <p>Intervjuer: <i>Barnas hjelpetelefon</i></p> <p>A: <i>Ja ja den høres veldig bra ut (.)</i></p> <p>.....</p> <p><i>(.) men når du faktisk er i situasjonen så er det utrolig vanskelig og det er det folk må forstå at det er ikke enkelt som man vil få det til (.) jeg sitter jo og tenker nå selv at hvorfor gjorde jeg ikke det, men det er utrolig vanskelig når man er i situasjonen.(s.17, linje 8-11).</i></p> <p>A forteller at hun tok vare på mammaen sin og var borte fra skolen: <i>Ja det ble en god del fravær (.) jeg ble borte veldig lenge under lang tid (.) det ble jeg (.) gikk glipp av mye skole (.)(s16, linje1-2).</i></p>	<p>Si fra om volden</p> <p>Å be om hjelp i krisesituasjonen- kaos</p> <p>Annerledes enn i etter tid</p> <p>Å Vite/ikke vite om hjelp /barnevernet</p> <p>Ansvar og omsorg for mor</p> <p>Omgivelsenes evne til å se tegn</p> <p>Forts.</p>
--	--	--

Vedlegg 2: **Tegn og symboler**

I sitatene:

[...] = opphold i sitatet, informasjon utelukket, da den ikke er relevant i forhold til tema som belyses

Fet = ord som legges ekstra trykk på av informanten

(pause) = når informanten tar opphold i samtalen, er stille og venter med å prate